

Dene ngü ta te Matayo ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ka Matayo ne, ena adi de Matayo, te wüh ngbü eï engu *Levi ne. Matayo de süka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah kpah de Matayo, ta te ngbü ero *jiase, da eto fü miri ka wü Rüma ne.

Wü ngü de te Matayo ba ne, sere fü nih mbölö, gü ba, Yesu de Miri, ta te Me tima, teka aküwa wü kpara füh kotö ne. Angü Me mala ta eyi fü wü *di engu Yisarayeke gügü, gü ba, “Ni ena atima Miri fü wü, teka aküwa wü, baka mere miri ka-wü, *Davidi, tane.” Mere bi wü kpara te Matayo ba ngü ne fü ewü, ah de wü di engu ni ye na, wü di engu Yisarayeke. Te di bala, ah mala fü ewü, gü ba, “Wü *mürü dofo mala ta nga Yesu, de mere bi wü ngü te Yesu ena amere, o wüh bi Yesu la de.” Matayo mala kpah fü ewü, gü ba, “Yesu de kundu ye Miri Davidi.” Te di bala, ah le de wü di engu Yisarayeke wu awu, gü ba, Yesu de kpara te Me tima me-ye fanü. Amba Yesu koro teka aküwa bü nzö wü di engu Yisarayeke nda de. Ah koro kpah teka aküwa wü kpara 'buru.

Matayo sere kpah, gü ba, Yesu de kpeke kpara, te wu da erï wü kpara ka-ye, de ngü ka Me, ereke areke. Wü riri ka Yesu baka nda wü gara kpara nda de. Ah ka-ye de to riri.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Matayo,
wüh dene.

Sapita 1:1-2:23 İri wü kundu ye Yesu, bete
ngü ka mabi Yesu

Sapita 3:1-12 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Sapita 3:13-4:11 Ngü ka babatiza ka Yesu,
bete ngü te Satana re engu di

Sapita 4:12-18:25 Ngü te Yesu mere agbü
Galilaya

Sapita 19:1-20:34 Ngü te Yesu mere, te engu
yia tete agbü Galilaya,

enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 21:1-27:66 Adu ngü ka Yesu, bete ngü
ka kpi kaka

Sapita 28:1-20 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü
kpi

Dene ngü teka Yesu Kurisito E-küwa-nih

¹ Yesu *Kurisito de kpara te Me tima engu kpa
füh kotö kpakine, teka aküwa wü kpara. Angü
Me reke ta ngü la me-ye bala, gü ba, ni ena atima
engu, de wüh bi engu gbü nguwa *Davidi, fü
engu angbü kpah Mere Miri gbü nzö wü kpara
ba Miri Davidi. Yesu Kurisito engu ne, ah kpah
de kundu ye *Abarayama, ta te Me mala ngü
fefe, gü ba, ni ena aküwa wü kpara füh kotö ne
'buru teka ngü kaka ne. Dene İri wü mere kundu
kundu ye Yesu Kurisito.

² Abarayama ta de wö ye *Yisaka,
fü Yisaka abi *Yakobo.
Fü Yakobo abi *Yuda de wü di enga ni ye nzükpa
de füh ye biri ne.

³ Fū Yuda abī Pereze.*

Fū Pereze ayia abī Ezerone.

Fū Ezerone abī Rama.

⁴ Fū Rama abī nda-ye ye ye, de iri ye Aminadaba.

Fū Aminadaba abī Nasona.

Fū Nasona abī Salamona.

⁵ Fū Salamona abī Büwaza, iri ni ye na de Rakaba.

Fū Büwaza abī Obede, iri ni ye na de Ruta.

Fū Obede abī Yese.

⁶ Fū Yese adu abī Davidi, te di ta de mere miri ka wü *Yisaraye ne.

Fū Davidi abī *Solomona, iri ni ye na de Beteseba, te di ta wara Uriya ne.

⁷ Fū Solomona abī Robama.

Fū Robama abī Abiya.

Fū Abiya abī nda-ye Asa.

⁸ Fū Asa adu abī nda-ye Yosafata.

Fū Yosafata abī Yorama.

Fū Yorama abī Uziya.

⁹ Fū Uziya abī Yütama.

Fū Yütama abī Aza.

Fū Aza abī Izikiya.

¹⁰ Fū Izikiya abī nda-ye Manase.

Fū Manase abī Amona.

Fū Amona abī Yüsiya.

¹¹ Fū Yüsiya abī Yekoniya de wü di engu ni ye.

Gbü re te Yekoniya ngbü miri gbü *Yudaya tete, fū wü kpara ka *Babilona akoro de gü, azoro engu, de wü kpara ka-ye 'buru, ago di agba wü, labi tete.

¹² Fū Yekoniya abī Salatīyele tīne kpala.

Fū Salatīyele abī Zerubabela.

---

* **1:3** 1:3 Engu ni ye Pereze de Zera, iri ni ewü de Tamara.

13 Fū Zerubabela adu abī Abiyuda tīne agbū
Yudaya, o wūh du eyi agbū tō ka-wū.

Fū Abiyuda abī Eliyakima.

Fū Eliyakima abī Azora.

14 Fū Azora abī Zadoka.

Fū Zadoka abī Akimi.

Fū Akimi abī Eliyuda.

15 Fū Eliyuda abī Elazara.

Fū Elazara abī Matana.

Fū Matana abī Yakobo.

16 Fū Yakobo ayia abī *Yūsefa. Ah de Yūsefa ta
te za *Mariya, te wū kpara ngbū efi, gū ba, engu
de wō Yesu ne. Amba Yesu ka-ye de Ye Me.

17 Te di bala, te kpo te *Abarayama, akoro te
Miri *Davidi, wūh baka wū kpara nzūkpa de fūh
ye bala. Akpo gbū re ka Miri Davidi, akoro gbū re
te wūh zoro wū kpara ka Yudaya labī tete agbū
Babilona, wūh baka wū kpara nzūkpa de fūh ye
bala. Kpah bala, akpo gbū re, te ewū di labī
tete agbū Babilona, akoro te Yesu *Kurisito, wūh
kpah nzūkpa de fūh ye bala.

Dene ngū ka yayaka ka Yesu

Luka 2:1-7

18 Ngū ka yayaka ka Yesu kpo ta bane. *Mariya
ta de gara jaji wūrūse, ta te wūh dara engu fū
gara komoko de irī ye *Yūsefa. Te wūh dara
engu, wūh wu engu wūrūse tete nda-wū la de.
Fū Mariya ayia amaka bu, gbū wazi ka *Nzila
Wazi Me. 19 Te Yūsefa wu, gū ba, wara ni,
Mariya, maka bu eyi, fū ngū la ato fīngangū fefe
afa sū. Ah gū ba, “Te di bala, ah tū fū ni aza
engu wara ni tete tīne de. Amba ni le aī engu
engagira wū mere kpara, aye sūka ngū kaka la,

nda-ni kpah de. Te ah bala, ah le fü ni agiri kaje, ace engu bü zirri bala.” Angü Yüsefa ka-ye ta de züka kpara, te le ato mere lümü te Mariya de.

²⁰ O Yüsefa ngbü efi ngü la bala, fü Me ayia atima *malayika ka-ye kpakaka na gbü roto, agü ba, “Yüsefa,[†] mü mere e akpe cürü, teka aza Mariya wara mü tete, ne de, angü bu de te engu maka la, ah maka gbü siti kaje de, ah maka bu dela gbü wazi ka Nzila Wazi Me. ²¹ Ye de te Mariya ena abi la, ah ena adi ye komoko, fü mü agü iri na Yesu, angü engu ena aküwa wü kpara ka-ye gbü *siti ngü ka-ewü 'buru me-ye.” Si-ngü gbü iri de Yesu la, gü ba, *E-küwa-nih.

²²⁻²⁵ Fütanga roto la, fü Yüsefa azükü. Fü ah adu amere wü ngü, de te malayika mala fe ye ne 'buru. Fü ah adu aza Mariya wara ye tete. Amba wüh ngbü ake di baka würüse ake komoko de, zalü gbü siki te Mariya nü yaka gina engu ye tete. Fü Yüsefa agü iri na Yesu, baka te malayika mala fefe.

Wü ngü dela mere te-wü bala kükürü de, angü ah ti kpini de ngü, ta te gara *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Gara jaji würüse, te ngbü ake komoko la de, ena amaka bu. Fü ah abi ye komoko. Fü ewü agü iri na Imanüwele.”[‡] Ah ba e te wüh gü ba, “Me eyi tundu de wü nih.”

[†] **1:20** 1:20 Malayika i Yüsefa, gü ba, Kundu ye *Davidi. Ah mala bala kükürü de, angü ah le ato wazi fü Yüsefa, teka de engu wu awu, gü ba, te ni za Mariya la, ye de te engu ena abi la ena adi gbü nguwa Miri Davidi. [‡] **1:22-25** 1:22-25 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 7:14.

2

Dene ngü ka wü e-wu-ngü, te ewü koro aceka vürü Yesu

1-2 Wüh bī ta Yesu agbü Beteleme, gbü tö ka *Yudaya, gbü re ta te gina *Erode ngbü di mere miri gbü Yudaya ne. Ta gbü re la, gara wü e-wu-ngü ta ladü kpa gbü gara sü nengete, to kpa fügö, te ewü wu si-ngü teka wü küfara fa sü. Gbü gara sikipi bane, fü ewü awu to küfara. Fü ewü ayia awu teke, gü ba, wüh bī mere miri eyi fanü gbü tö ka Yudaya. Fü wü e-wu-ngü la ayia anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ewü amala ngü, gü ba, “Ani koro dene teka acu ngü vürü mbarase, de te wüh bī engu, te ena angbü Mere Miri ka wü *Yisarayele te gara ne. Angü ani wu küfara, de te gü tamu ngü ka yayaka kaka fü ani ne eyi. Te di bala, wüh yaka engu neh to kaye?”

3 Te Miri Erode je ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu. Fü wü kpara ka Yerüsalema angbü 'buru de mere cürü, da efi nga ngü, teka ngü la. 4 Fü Miri Erode ayia abiti wü mere *mürü gele, de wü *mürü riri 'buru, ayi-ta ewü, gü ba, “Angü Mere Miri de te Me gü ba, ‘Ni ena atima engu teka aküwa ani ne,’ wüh ena abī engu neh to kaye?” 5 Fü wü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, “Wüh ena abī miri la agbü Beteleme, gbü tö ka Yudaya sene. Angü gara *mürü dofo ba ngü la ta eyi gbü *Ngari Me, gü ba, 6 ‘Wü ceka la Beteleme, te di de enga köti cükü'daye, esüka wü bu ye gbü tö ka Yudaya ne, mere züka ngü ena akoro gbügbü. Angü wüh ena abī Mere Miri gbü sü la,

te ena angbü eceka kpî fütanga wü kpara ka-ni, wü di engä Yïsaraye.' ”*

⁷ Te Miri Erode je ngü la bala, fü ah ayia äi wü e-wu-ngü, te ewü koro kpa fügö ne, kpaka ye kpikpi wü, aro mö de ewü esalakumu. FÜ ah ayi-ta ewü, gü ba, “Angü wü wu küfara la neh elaye?” FÜ ewü asere ngü la fefe. ⁸ FÜ Miri Erode adu amala fü ewü, gü ba, “Wüh ba ta eyi gbü Ngari Me, gü ba, wüh ena abï Mere Miri la agbü Beteleme. Te di bala, wü nü enü kpala, wü gïri sü de te wüh bï engu tete la. Te wü maka engu eyi la, de wü du mala nganga na fü ni. Angü ni le kpah anü kpala acu ngüngü na.” Amba ah mala ngü la de mani. Engu ngbü efiti ewü teka de ni nü, ni mörö mbarase la.

⁹⁻¹⁰ Te wü e-wu-ngü la je ri miri bala, fü ewü ayia ale kaje ka-wü, anü sü. Wüh te eceka de, gbo! te küfara de te ewü ngbü efa nganga na ne. Te wüh wu küfara la bala, fü ewü angbü de mere tadu. FÜ küfara la atï fi bü engagira ewü, enü. FÜ ah anü arü mbiii füh kambü, te wüh ngbü de vürü Yesu gbügbü na ne. ¹¹ FÜ ewü ayia arï kpa esambü la, amaka vürü Yesu ake *Mariya, te di de ni ye na ne. FÜ ewü ayia abu nzökuta wü kötö, teka acu ngü Yesu. FÜ ewü ayia afuru wü e ka-wü, te ewü koro di ne. Ah de züka *diki-se, ake züka *se-mü, bete *rü te wüh ecuru acuru de züka se ye. FÜ ewü aza wü e la ato, teka acu ngü Yesu di.

¹² Fütanga ngü la, baka te wü e-wu-ngü la yia edu tete agba wü, fü Me atima *malayïka ka-ye,

---

* **2:6** 2:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Mïka 5:2.

amala ngü fü ewü gbü roto, gü ba, “Wü mere e adu akoro tîne kpaka Miri Erode de. Wü du ka-wü te gara kaje.” Fü wü kpara la ayia adu agbü tö ka-wü te gara kaje, baka ngü te Me mala fü ewü la.

Dene ngü te wü Yüsefa kpe de Yesu di agbü tö ka Ezepeto

¹³ Fütanga wü e-wu-ngü la, fü Me atima malayika ka-ye kpaka *Yüsefa, amala ngü fefe gbü roto, gü ba, “Yüsefa deyî, ye yia eyia kere, ye za vürü mbarase ne, ake ni ye, de ye kpe de ewü nengete agbü *Ezepeto, angü Miri *Erode ena agiri vürü mbarase ne, teka amörö. Wü ngbü kpala zalü akoro gbü sîkpî te ni ena adu amala ngü fü wü me-ni.” ¹⁴ Te Yüsefa je ngü la bala, fü ah aza vürü mbarase la, ake ni ye, bü 'duwa gbü biti la, akpe de ewü agbü Ezepeto. ¹⁵ Fü ewü angbü kpala, teka mba re cükü'daye, zalü koro gbü re te Miri Erode kpi tete. Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü ah tî kpini de ngü ta te gara *mürü dofo ba gbü *Ngarî Me, gü ba, “Ni, Me, ni ena atima ye ni agbü Ezepeto, fü ni adu aî engu, alügü gbü tö ka-wü.”†

Dene ngü te Miri Erode mörö wü jaji di agbü Beteleme

¹⁶ Fü Miri *Erode angbü aci nga wü e-wu-ngü la ma. Wüh fü go kpakaka nda-wü de. Fü mamaguma ayia asiti afa sü teka ngü la. Fü engu awu, gü ba, “Wüh fiti ni ka-wü nda-wü afiti!” Fü engu ayia atima wü marajümiya ka-ye

---

† 2:15 2:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseya 11:1.

agbü Beteleme, agü ba, “Wü nü kpala, wü giri wü jaji komoko gbü nga nzö sü la 'buru, de wü mörö ewü amörö 'buru asidi. Wüh kpo te wü jaji komoko, te wüh bi ewü gbü re ne, akoro te mene ewü te re ka-wü koro eyi 'basu.” Ah mala ngü la bala teka ngü te wü e-wu-ngü mala fefe, teka sikipi te ewü wu küfara la tete. Fü wü marajümüya ayia anü agbü Beteleme, amörö wü jaji, baka te Miri Erode mala fü ewü.

¹⁷ Ngü la ti kpini de ngü ta te Me mala, gömö gara *mürü dofo de iri ye Yeremaya gügü, gü ba, ¹⁸ “Mere bi wü würüse ngbü eku yiyi, da eku gba de mere ngura, teka ngü ka wü di enga wü, te ewü kpi nza. Wüh le de wüh le ta-ngü te ani, agu maguma ani kpah de. Gba ka-ewü la, ah ba e te Rayele, te di de ata ani, wü di enga *Yisaraye ne, ngbü eku gba la me-ye, angü wü di enganga nza eyi 'buru.” ‡

Dene ngü te wü Yüsefa ake Mariya du de Yesu agbü Nazareta

¹⁹ Fütanga kpi ka *Erode, fü Me adu atima *malayika ka-ye kpaka *Yüsefa agbü *Ezepeto kpala, amala ngü fefe gbü roto, gü ba, ²⁰ “Yüsefa deyü, ye yia eyia, ye za mbarase la ake ni ye,

---

‡ **2:18** 2:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:15. Rayele ta de wara Yakobo. Ah de Yakobo te wüh fü iiri, gü ba, Yisaraye ne. Yeremaya gü ba, Rayele ngbü eku gba agbü Rama, angü Rama de sü ta te wüh mörö mere bi wü di enga Yisaraye gbügbü, gbü laki ka mürü dofo Yeremaya. Ngü la mere ta te-ye, o Rayele kpi ka-ye eyi gügü. Amba wüh gü ba, ah ba e te Rayele ngbü eku gba me-ye, angü te engu ena awu ngü la ta me-ye, de bane ah ena aku gba la ta me-ye bala, angü dela 'buru wü ata ye na.

ye du de ewü agbü tö ka-wü, wü *Yisaraye. Angü wü kpara ta te ewü ngbü egiri engu teka amörö ne, wüh kpi ka-wü eyi.” ²¹ Fü Yüsefa ayia 'duwa, aza Yesu ake ni ye, adu de ewü agbü tö ka wü Yisaraye.

²² Te wüh ngbü edu tete, fü Yüsefa ayia aje ngü, gü ba, “Wüh o gara ye Erode, de iri ye Arukilayo ne, eyi miri da wö ye, agbü *Yudaya kpala.” Te di bala, fü Yüsefa ayia akpe cürü, ah le adu angbü agbü Yudaya nda-ye tine de. Fü Me adu amala ngü fefe kpah gbü roto, gü ba, “Ye nü, ye ngbü gbü nzö köti ka *Galilaya.”

²³ Fü wü Yüsefa ayia anü angbü agbü Galilaya kpala. Fü ewü ao gba wü gbü gara köti, de iri ye Nazareta.

Ngü ka ngbüngbü ka wü Yesu agbü Nazareta la, ah ti kpini te ri Me, de te engu mala ta gömö wü *mürü dofo, gü ba, “Wüh ena angbü ei Miri la, 'kpara ka Nazareta' . ”

3

Dene ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Marako 1:2-8; Luka 3:1-18; Yüwane 1:19-28

¹ Sidi nga mere bi wü re, fü gara komoko de iri ye *Yüwane Mürü Babatiza anü angbü kpa etü gü, gbü tö ka *Yudaya sela. Fü ah akpo da eri dofo, de ngü ka Me fü wü kpara de kpala, ² gü ba, “Wü fü maguma wü, angü Mere Miri, te Me ena atima aküwa ani ne, koro eyi.”

³ Yüwane Mürü Babatiza de kpara, ta te *mürü dofo Yisaya mala nganga na gbü *Ngari Me, gü ba, “Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba, 'Mere Miri,

te ena aküwa ani ne, ah te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete na.' ”*

⁴ Yüwane ngbü ta eto bongo ka-ye, te ewü gbï gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Ah ngbü ta ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka te engu ngbü ezü, ah ka-ye ta bü mbira te di baka eci, bete wü, de te engu ngbü emaka agbü gü kpala.

⁵ Fü mere bi wü kpara ayia akoro kpaka Yüwane, teka aje ngü ka Me gögömö na. Gara ewü koro gbü wü köti ede ngu de iri ye Yürüdene. Gara ewü koro gbü wü gara nga nzö köti ka Yudaya. Gara ewü koro nengete agbü Yerüsalema. ⁶ Te wü kpara la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü *siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto *babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

⁷ Fü mere bi wü *mürü riri ka wü *Yisarayeleye ayia kpah akoro kpaka Yüwane, teka de engu to babatiza fü ani. Gara ewü de wü *Farusi, gara ewü de wü *Saduke. Te Yüwane wu ewü te ewü ngbü ekoro, fü ah awu teke, gü ba, maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, wü siti kpara! Mani ka-yi baka nda kpürü! Yi efi nda-yi, gü ba, ‘Ani ena aküwa gbü kuru, te Me ena ato fü wü siti kpara te gara ne,’ bü teka ngü te yi ngbü emala de komö yi, kükürü kükürü de bala? E-mala ngü la fü yi bala neh da? ⁸ Te yi le aküwa fanü la, ah le de yi fü

---

* **3:3** 3:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3.

maguma yi, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. ⁹ Yi fi nda-yi, gü ba, 'Me ena aküwa ani, angü ani de wü kundu ye *Abarayama ne?' Ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te Me le la, ah ti eyi afü wü teme ne 'buru, akoro di wü di Abarayama tete, te ngü ka-ewü ena areke gbü jijia, afa nda-yi ka! ¹⁰ Yi ceka la, Me eyi nzo teka ato kuru fü yi, baka kpara te di de gifí esaka ye, teka agiri mene rü te ri de, fü engu ade, agü agbü wa.

¹¹ Amba Me tima gara kpara eyi, te ena akoro arí yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka-na, angü engu meye de mere kpara fere. Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba nda-ka, ah ena akoro ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, te di baka wa, te ena afü yi, fü yi amere ngü ka Me areke areke. ¹² Ah ena akoro de körö ka-ye esaka ye, teka afeke jia ndo ka-ye di. Te engu feke ndo ka-ye eyi la, fü ah aza nzinzila la, ao agbü kafa. Fü engu akö caca na la, abu agbü mene wa, te ünü nda kü de."

Dela kpeke ngü ka Me ta te Yüwane Mürü Babatiza ngbü erí wü kpara di.

Dene ngü ka babatiza ka Yesu

Marako 1:9-11; Luka 3:21-22

¹³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia agbü *Galilaya, anü akoro kpaka *Yüwane agbü ngu Yürüdene, teka aza *babatiza. ¹⁴ Te Yüwane wu ngü la bala, fü ah angbü de fíngangü teka ngü ka Yesu la, angü ngü la ti gbü jijia de. Fü ah amala fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ah ti fere ato babatiza

fü mü me-ra de. Ah le ta fü ra aza babatiza ngbürü esaka mü, angü mü de mere kpara fere.”

¹⁵ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Bala de. Ye to babatiza eto fü ni. Ah le fü ngü la amere te-ye enatikine, angü Me le ngü la me-ye bala.” Te Yüwane je ngü la bala, fü ah adu ale. Fü ewü ari agbü ngu, fü Yüwane ato babatiza fü Yesu.

¹⁶ Te Yesu koro tete gbü ngu, enü kpa füh gümbe, fü ah aceka kpī bane de, gbo! te kpī te ü te-ye. Fü *Nzila Wazi Me akoro agbü kpī baka mö, arü gbü nzö. ¹⁷ Fü ri Me ayia awü agbü kpī, gü ba, “Dene zu Ye ra, te ma o maguma ra eküküte. Ngü kaka reke gbü jia ra 'duwa ba-neh-ene-la.”

Dela ngü te mere te-ye, te Yesu za babatiza tete esaka Yüwane.

4

Dene ngü te Satana re Yesu di

Marako 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Fütanga ngü te *Yüwane to *babatiza fü Yesu nza tete, fü *Nzila Wazi Me ayia aza Yesu, anü di kpa etü gü, teka de *Satana re engu kpala. ² Fü Yesu ara kpa etü gü kpala sīkpī teke 'basu, ah zü e nda de. Fü tala ayia amere engu kpala afa sü.

³ Fü Satana ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Te mü zu de Ye Me fanü fanü la, mü fü la wü teme ne, de wüh koro zü-e, fü mü azü.”

⁴ Yesu gü ba, “Mü fi, gü ba, ngü te ena aküwa kpara, ah bü duu de zü-e? *Ngari Me gü neh fe?”

E te ena aküwa kpara fanü fanü, ah ka-ye de ngü ka Me.”*

⁵ Fü Satana adu afi nga gara mani. Fü ah adu aza Yesu, anü di agbü Yerüsalema, alí ake di kpa enzö *Mere Kambü ka Me kpa tikpi, ⁶ agü ba, “Te mü zu de Ye Me fanü la, mü ce la te-mü, mü tí kpa kötö. Gara ngü tí amere mü de, angü wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba, ‘Me ena atima wü *malayika ka-ye, teka ale ta-ngü te mü. Wüh ena akoro abí mü esaka wü, mü tí amo lö mü eküte teme de.’ ”† ⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Bala de. Wüh ba ta gbü Ngari Me kpah eyi, gü ba, ‘Mü mere e are maguma Mere Me de.’ ”‡

⁸ Fütanga ngü la, fü Satana adu kpah aza Yesu, anü di kpa füh mere rüvü kpa tikpi, asere nga nzö wü sü füh kotö ne, de züka wü ngü ka kotö ne 'buru fefe na, ⁹ agü ba, “Te ye tí kötö, acu ngü ni ba me ka-ye la, ni ena ato wü e la 'buru fü ye.” ¹⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Satana, mü ce ra ace! Angü Ngari Me mala eyi, gü ba, ‘Mü di ecu nzö ngü Mere Me kpikpi ye, de mü di emere duu riri kaka.’ ”§

¹¹ Te Satana je ngü la bala, fü ah ayia ace la mba Yesu. Fü wü *malayika ka Me akoro teka ale ta-ngü te Yesu.

Dene ngü te Yesu kpo de tima ka-ye tete agbü

---

* **4:4** 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 8:3.
 † **4:6** 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 91:11-12. ‡ **4:7** 4:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:16. § **4:10** 4:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:13.

*Galilaya**Marako 1:14-15; Luka 4:14-15*

¹² Fütanga ngü la, fü Miri Anitipa *Erode azoro *Yüwane, agü agbü ku. Te Yesu yia agbü gü la du koro tete, fü ah aje nga Yüwane bala, fü ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya.

¹³ Ah du ngbü agbü Nazareta nda-ye tîne de. Ah go ngbü ka-ye agbü Kaparanama, te di era mere ngu de iri ye Galilaya. Tö la, ah ta de sü, te nguwa wü Nafatali, bete nguwa wü Zebulona ngbü tete. Fü Yesu angbü endoro gbü wü sü la, da emala to ngü ka Me fü wü kpara de kpala.

¹⁴ Ngü la ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, ¹⁵ “Me ena amere züka ngü fü wü kpara gbü tö ka Zebulona bete nda Nafatali, te ewü ngbü engbü eta ngu Yürüdene, era mere ngu, agbü tö ka Galilaya, esüka wü *ganzi kpara ne. ¹⁶ Angü, teka mere bi re, wü kpara la ngbü ka-wü ta gbü mere cinga ka *siti ngü, gbü siti ngbami* ka kpi, angü wüh wu ngü ka Me ta nda-wü de. Amba titine wüh küwa eyi, angü Mere Miri koro eyi kpaka ewü, teka aü fingangü ka-ewü.”† Dela ngü ta te Yisaya ba teka tö ka Galilaya.

¹⁷ Te Yesu ngbü endoro agbü Galilaya kpala, ah ngbü da emala to ngü ka Me fü wü kpara, gü ba, “Ah le de wü fü maguma wü, angü Miri te Me tima, teka aküwa wü, koro eyi.”

*Dene ngü ka gina wü kpara, ta te Yesu i ewü
Marako 1:16-20*

---

* **4:16** 4:16 Ngbami de mbiri sü baka biti. † **4:16** 4:16 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 9:1-2.

18 Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro edere mere ngu de یری ye Galılaya. Fū engu awu wü gara komoko 'basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake engu ni ye, de یری ye Anderiya. 19 Fū Yesu arü amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne.” 20 Te wüh je ngü la bala, fü ewü ayia ace tima ka si ka-wü la, te wüh ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

21 Fū wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fū ewü anü amaka kpah wü gara kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ta de wü wö wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. Fū Yesu adu aï ewü kpah bala. 22 Fū ewü ayia ace wö wü, de wü zabu ka-wü la sela, anü ka-wü, alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka wü tima te Yesu ngbü mere

23 Gbü wü sikipi la, Yesu ngbü ta endoro gbü nzö köti ka *Galılaya 'buru, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Ah ngbü ta emala ngü ka *küküwa te Me tima fü ewü ne, kpah da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-wü 'buru. 24 Teka ngü la, fü nga Yesu awü gbü sü la 'buru, akoro zalü agbü tö ka Sırıya. Te di bala, fü wü kpara angbü eza wü kpara de wü keke ka-wü kpikpi ye kpikpi ye, enü ekoro di kpaka Yesu. Gara ewü de *siti wü di engu me guwu wü, gara ewü

te kö-nürü ngbü emere ewü, de mene ewü te küte ewü kpi akpi, ngbü walawala, kpah bete mene ewü te küte ewü ngbü eke efa sü. Wüh ngbü koro de wü kpara la 'buru kpaka Yesu, fü engu angbü eküwa ewü. ²⁵ Teka ngü la, fü mere bi wü kpara ka Galilaya ayia ale ngü ka Yesu, akpo angbü efa nganga. Gara wü kpara koro nda-wü nengete agbü Dekapoli,‡ gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara wü köti ka *Yudaya 'buru, gara ewü koro nda-wü kpa eta ngu Yürüdene. Wü kpara la koro 'buru teka aje ngü de gömö Yesu la.

5

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di,

teka züka ngü te ewü ena amaka te gara

Luka 6:20-23

¹ Te Yesu wu mere bi wü kpara, te ewü koro kpaka ye de bala, fü engu ayia alí kpa füh rüvü adu angbü kötö. Fü wü kpara kaka-na ayia akoro angbü edede na kpala. ² Fü Yesu akpo da eri ewü, gü ba dene,

³ “Wü kpara, te ewü ngbü enda'ba te-wü engagira Me,
     ba wü mürü cinga,
 wüh ena amaka züka ngü me-wü,
 angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü kpi.

⁴ Wü kpara, te ewü ngbü eku gba teka *siti ngü ka-wü,

---

‡ 4:25 4:25 Si-ngü gbü iri de Dekapoli ne, gü ba, wü köti nzükpa.

wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena agu maguma ewü me-ye.

- ⁵ Wü kpara te ewü o te-wü ba mere kpara de,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato züka sü fü ewü.
- ⁶ Wü kpara, te ewü o maguma wü 'buru
teka amere ngü te ena areke gbü jia Me,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato wazi ye fü ewü, teka amere
ngü la di.
- ⁷ Mene wü kpara, te ewü ngbü eboro siti ngü ka
wü bu ewü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aboro kpah siti ngü ka-ewü.
- ⁸ Wü kpara, te ewü ngbü emere ngü ka Me
de maguma wü biringbö,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü wüh ena awu Me cu de jia wü.
- ⁹ Mene wü kpara, te ewü ngbü ereke ngü esüka
wü bu wü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena i ewü, wü di ye.
- ¹⁰ Wü kpara, te wü bu wü ngbü ekpülü ewü,
da eto cinga te ewü,
teka te wüh ngbü fi bü da elala gbü ngü ka
Me ne,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü
kpä.
- ¹¹ Wayi, nda-yi, ah le de yi ngbü fi bü da elala
gbü nga ra. Angü, te wü kpara ngbü esoko yi, da
ekpülü yi, eto mere cinga te yi, kpah da emala

mere bi wü siti ngü eküte yi de wu, teka ngü ka-ra la, ngü ma, yi ena amaka züka ngü te gara. ¹² Te wüh mere yi bala, ah le de yi ngbü de zo, kpah de mere tadu! Me ena ato mere bi wü züka ngü fü yi te gara agbü kpï, baka nda wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, angü wüh ngbü ta etüka te-wü kpah bala.”

Dene wü mani te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka ngbüngbü ka-ewü füh kotö ne

¹³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, wü kpara ka-ra, ah le de yi di emere züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, teka fü yi ato wazi fü ewü, baka ngütü te ngbü ereke wü e. Amba te yi mere wü ngü te ngbü ereke areke gbü jia Me nda-yi de la, yi ena adi baka cambiri ngütü, te mi de. Wüh ena amere de cambiri ngütü la neh ene? Wüh ena aza, abu kpa füh ka, angü tima kaka tîne ma.

¹⁴ Ah le de yi di kpah baka ze-wa, te ena angbü elofö sü fü wü kpara füh kotö sene, teka fü wü kpara 'buru adi ewu wü züka ngü te yi ngbü emere ne, baka mere kambü te wüh jï ga füh rüvü, te tï awo te-ye de, angü wü kpara 'buru tï eyi awu mbi mbi mbi. ¹⁵ Te mü siya wa gbü biti la, mü ena amere di ne? Mü ena ao esa kuwu? Ah bala de! Mü ena ao mba füh gara e kpa tikpi, teka alofo sü fü wü kpara esambü 'buru. ¹⁶ Te di bala, ah le fü yi angbü emere wü züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, baka ze-wa te ngbü elofö sü esambü 'buru. Te yi mere bala, wü kpara 'buru ena agbo nga iri Wö yi, Me agbü kpï, teka züka ngü ka-yi, te yi ngbü emere la.”

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di, teka Riri ka Me

17 Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü gara yi ngbü efi nda-wü, gü ba, ma koro dene teka asiti wü *Riri te di gbü *Ngari Me ne? Ah bala de. Ma koro teka asiti wü Riri la nda-ra de. Amba ma koro ka-ra teka asere si-ngü gbü wü Riri la fü yi, teka fü yi aje mbi mbi mbi. 18 Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de zu ngü. Ah ele fü yi adi fi bü da emere wü ngü baka te Riri ka Me ngbü ele, zalü akoro di gbü *adu sikpi. Angü ngü ka Me ena angbü fi mere badi, gara ngü te ena afü te-ye gbügbü na, nda ma. 19 Tek a ngü la, te mü ce gara enga ngü cükü'daye gbü Riri ka Me eyi asidi, mü ga, ni le engu la de, fü mü angbü kpah eri wü bu mü de ngü la bala, Me ti ale ngü ka-mü agbü sü ka-ye agbü kpi de. Amba, te mü ngbü emere wü Riri ka Me 'buru ereke areke, da eri wü bu mü de wüh mere kpah bala la, ngü ka-mü ena areke kpah areke gbü jia Me, fü ah ao mü agbü sü ka-ye agbü kpi. 20 Dene ngü te ma le amala fü yi, te yi le angbü kpara ka Me la, ah le de yi di emere wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me, afa nda wü *Farusi de wü *mürü riri ka. Angü wü Farusi de wü mürü riri ngbü efi nda-wü, gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani. Amba wüh ngbü emala ngü la bü de komö wü kükürü. Nda-yi, ah le de yi di emere ngü ka Me de maguma yi 'buru, afa nda wü Farusi di ka.”

Dene ngü te Yesu mala teka siti maguma

21 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, “*Riri ka Me ta te *Müse mala nganga fū wü kundu nih ne, yi je nda-yi de? Engu gü ba, ‘Mü mere e amörö kpara de, angü ngü la esiti gbü jia Me.’* Fū wü kundu nih adu amala, gü ba, ‘Mene kpara te ena amörö kiri ye, wüh ena ato kuru tete.’” 22 Nda-ra, ngü te ma le amala fū yi, ah bü duu ngü ka mamörö kpara de. Amba te mü ngbü ekpü enga ni mü la, ngü la kpah esiti gbü jia Me. Wüh ena ato kpah kuru te mü. Baka te mü ena asoko kiri mü, gü ba, ‘Ye de töndö kpara,’ la, wüh ena akolo ngü ka-mü. Anga te mü ena afala kiri mü, gü ba, ‘Ye rōfö arōfö,’ la, wüh ena agü mü agbü du ka wa!

23 Mü mere e ato takpa fū Me de siti fingangü emagama mü de! Te mü ngbü enü kpa esambü ka Me teka ato takpa fū mere Me, fū mü adu afi nga gara ngü amaka, te di ezengba yi ake kiri mü la, 24 te di bala, ah le fū mü ace takpa ka-mü la ciki ede *cangali kpala, de mü yia kere, mü nü kpaka kiri mü la, areke ngü la esüka yi feke, fū mü adu ato takpa ka-mü la fū Me.

25-26 Te ngü ladü esüka yi ake kiri mü füh kotö sene, ah le de yi reke ngü esüka yi kere, angü Me wu ngü la kpo! Angü te mü kpi eyi la, Me ena adu akolo ngü la tīne me-ye! Ma emala fū yi dene zu ngü! Me ena ato mü esaka wü *malayika ka-ye, fū ewü agü mü agbü du ka wa fi mere badi.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka waza

---

* 5:21 5:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:13.

²⁷ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, “*Riri ka Me, ta te *Müse mala nganga fū wü kundu nih, gü ba, ‘Mü mere e amere waza de, angü ngü la, ah esiti gbü jia Me ne,† yi je ngü la nda-yi de? ²⁸ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fū yi, baka to ngü füh ngü la, ah dene. Te mü ngbü efi nga würüse, da ekpi gügümü emagama mü la, ah kpah esiti gbü jia Me, angü ah ba e te mü mere waza eyi ake di emagama mü.

²⁹ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te jia mü ngbü efiti mü me-ye, teka fū mü atī gbü siti ngü la, ah le fū mü agbi jia mü engu la, agü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü de te wüh ena aza mü de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne. ³⁰ Te kpa mü ngbü efiti mü me-ye, teka fū mü atī gbü siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü engu la awa, mü gü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü te wüh ena aza mü de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka mace würüse

Matayo 19:7-9; Marako 10:11-12; Luka 16:18

³¹ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fū wara ye feke, fū wara ka na ayia ago ka-ye agba wü.’‡ ³² Nda-ra, ngü te ma le amala fū yi dene, ah

† **5:27** 5:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeke 20:14. ‡ **5:31** 5:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1.

de to ngü. Te kpara ce wara ye bü kükürü bala, ah teka ngü ka waza de la, ah mere *siti ngü eyi gbü jia Me. Angü te würüse la ena anü aza gara komoko te gara la, ngü la ena adi gbü jia Me baka waza, angü mü to engu dela me-mü, de ah mere waza. Kpah bala, komoko te za würüse, te watı ye na ce engu la, ah mere waza kpah eyi gbü jia Me.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kına

³³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Te mü kına te-mü te iri Me la, mü mere e ace ngü la de. Mü mere ngü la amere, gegege baka kına te mü kına te-mü di la, angü mü mala ngü la eyi gbü jia Me.’ Yi wu ngü la bala de? ³⁴⁻³⁷ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e akına te-yi 'buru 'buru de. Mü mere e akına te-mü te iri kpi kpah de, angü kpi ka-ye de sü ka Me. Mü mere e akına te-mü te iri kotö ne kpah de, angü kotö ne ka-ye de e ka Me, te engu mere o me-ye. Mü mere e akına te-mü te iri Yerüsalema kpah de, angü Yerüsalema de mere köti ka Mere Miri Me. Mü mere e akına ngürü mü, anga lö mü kpah de, angü küte mü 'buru de e ka-mü nda de, ah de e ka Me, te engu mere me-ye. Ah le de mü mala ngü bü mbölö. Te mü le ngü la eyi, mü mala, gü ba, ‘Wayi, ni ena amere bala.’ Te mü le de, mü mala kpah mbölö, gü ba, ‘Ni ti amere bala de.’ Angü, te mü mala mere bi wü ngü ngili di angili, teka afiti kiri mü di la, dela ka-ye ngü te koro esaka *Satana. Ngü 'buru te mü mala, gü ba, ni ena amere, mü mere e ace

ngü la de, angü Me wu ngü la eyi. Ah le de mü mere ngü la amere bala.”

Dene ngü te Yesu mala teka malügü na-ngü fü kpara

Luka 6:29-30

³⁸ Ffü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Te kpara sö jia mü mbürü la, ah le de mü za engu, nü di kpaka wü *kovo de wüh sö kpah jijia. Anga te kpara mü te mü, kürü la, wüh ena akürü kpah nda-ka.’[§] Yi wu ngü la bala gügü de? ³⁹ Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e alügü siti ngü fü wü bu yi de. Yi mere e amere gü kpaka kpara, anga vügü te mere mü esiti ne, kpah de. Te kpara be gbüra mü la, mü mere e asü gü* fefe de. Mü ce gbüra mü fefe, de ah dü, ah be kpah toto. ⁴⁰ Te kpara i mü engagira miri, gü ba, mü to bongo ka-mü biringbö, na jiasa ka-ni esaka mü la, mü mere e asü gü fefe de. Mü za gara bongo ka-mü, be kpah te gara la, mü to fefe. ⁴¹ Te marajümiya za mü de wazi, teka anü abi e ka-ye baka kilometere biringbö la, mü mere e asü gü fefe de. De mü gi nganga de e kaka la kilometere 'basu. ⁴² Te kpara yo e eküte mü la, de mü to e la fefe. Te kpara le aza matiti esaka mü, mü mere e afi nga ngü de. Mü to matiti la eto fefe.”

---

§ 5:38 5:38 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeke 21:24, buku Riri ka Gele ka wü Levi 24:20, bete buku ka Manda nga Riri 19:21. * **5:39** 5:39 Asü gü, ah de zizinga.

*Dene ngü te Yesu mala teka wü vügü ka-nih
Luka 6:27-28, 32-36*

⁴³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Ah le de mü le wü mürü mü, fü mü adu akpü wü vügü ka-mü.’ Yi wu ngü la bala gügü de? ⁴⁴ Nda-ra, ngü te ma le emala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, ah le de yi le kpah vügü ka-yi ale. Kpah bala, te gara kpara ngbü emere mü esiti la, de mü di kpah eyi-ta Me tekaka, de Me boro *siti ngü kaka. ⁴⁵ Kükürü de, angü te yi mere bala, wü kpara ena awu, gü ba, yi de wü di Me fanü fanü, angü mü ngbü emere züka ngü kpah baka nda Me. Angü Me ngbü eto agö, de ah di eli agbü yi ka züka wü kpara, be kpah te nda siti wü kpara. Me to kpah ra, de ah di esü fü züka wü kpara, kpah fü siti wü kpara 'buru. ⁴⁶ Anga te yi ngbü ele bü nzö mene wü kpara te ewü ngbü ele ngü ka-yi ne, yi efi, gü ba, Me ena ato züka ngü fü ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü wü siti kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü de bala me-wü. ⁴⁷ Te yi ngbü emere züka ngü bü nzö fü wü di enga ni yi la, yi efi, gü ba, Me ena agbo nga iri ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü siti wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere züka ngü bü nzö fü wü bu wü bala me-wü. ⁴⁸ Dela ngü te ma le amala fü yi, gü ba, ah le de yi di ele wü kpara 'buru, da emere züka ngü fü ewü de züka maguma yi, kpah baka te Wö yi, Me agbü kpi, ngbü emere fü yi ne.”

6

Dene ngü te Yesu mala teka mato e fü wü mürü cinga

¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara kaje, gü ba dene, “Wü di engä wüna, yi ceka te-yi 'be! Te yi le amere züka ngü te iri Me la, yi mere e adi emere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü, te mü mere ngü la gbü jia wü kpara, teka fü ewü agbo nga iri ni di la, ngü ka-mü la ti areke gbü jia Me nda de. Te di bala, Me ti agbo nga mü, ato takpa fü mü gbü ngü la, nda de.

² Te di bala, te mü le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü kpara ladü te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Tekä ngü la, te ewü le ato e fü wü mürü cinga la, wüh ngbü emere ngü la te wü kaje, anga kpa *esambü ka biti-te, fü ewü angbü eba wü rere de ngü ka-wü la, teka fü wü kpara 'buru awu ani, adi egbo nga iri ani tete. Fanü fanü, ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, te wü kpara gbo nga iri ewü eyi teka ngü la, Me ti agbo nga ewü nda tine de, angü wüh maka takpa ka-wü eyi kpaka wü kpara. ³ Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, te yi ele ato e ka-yi fü wü mürü cinga la, yi mere e amala nga ngü la fü gara kpara de, anga te ah zu de engä ni mü la, mü mala fefe kpah de. ⁴ Mü to e la esalakumu, angü Me wu wü ngü 'buru. Te di bala, Me wu e te mü to fü wü mürü cinga la eyi. Engu ena adu ato züka ngü fü mü te gara me-ye.”

*Dene ngü te Yesu mala teka maku gba fü Me
Luka 11:2-4*

⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Wü di engä wüna, ma emala fü yi, gü ba, te mü ele aku gba fü Me la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü gara kpara ladü te ewü le, de wü bu ani ceka ani ba züka kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü nda-wü erü tikpi, adi eku gba fü Me gbü jia mere bi wü kpara kpa *esambü ka biti-te, anga te nga wü kaje, teka fü wü kpara angbü eceka ani. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Wü kpara ena agbo nga iri ewü teka ngü la, amba Me ti agbo nga ewü teka ngü la nda de. ⁶ Amba nda-mü, te mü ele ayi-ta Me la, ah le de mü ku gba fü Me esalakumu. De mü ri ka-mü kpa esambü kpikpi mü, ni mö nga mü ani, anga de mü nü, mü giri sü, te mü ena ayi-ta Me tete kpikpi mü, angü engu de Wö nih. Te mü ku gba fü Me esalakumu bala, Me ena agbo nga mü me-ye, angü engu wu ngü te di emaguma mü la kpo.

⁷ Kpah bala, te yi ngbü eku gba fü Me la, yi mere e adi emala bi wü ngü de. Wü kpara te ewü ngbü eku gba fü wü di engä me, wüh ngbü esama mere bi wü töndö ngü gömö wü de bala me-wü, angü wüh efi nda-wü, gü ba, ‘Me ngbü eje gba ka-ani, teka mere bi wü ngü ka-ani la.’

⁸ Yi mere e adi emere ngü baka nda-ewü la de, angü Me de Wö yi. Engu wu wü ngü te yi ngbü ele kpakaka na ne eyi gügü, o yi mala nganga fefe la de. ⁹ Te di bala, dene kaje te yi ena aku gba fü Me tete na.

Wayi bala Wö a Me.

Mü de mere Me te mü di agbü kpī.

Ah le de wü kpara 'buru gbo nga iri mü,
angü mü de Me biringbö.

¹⁰ Mü koro angbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne
'buru.

De wü kpara 'buru di eje riri ka-mü.

De wüh di emere wü ngü te mü ele füh kotö ne
'buru,

kpah baka e te ewü emere agbü kpī.

¹¹ De mü to zü-e fü a enatikine de a zü.

¹² De mü boro *siti ngü ka-a emagama mü asidi,
angü angbü kpah eboro siti ngü ka wü bu a
fü ewü.

¹³ Mü to wazi fü a, fü a arü di kpekpeke gbü re-
ngü ka *Satana,
angü a ena adürü.

De mü küwa a aküwa esaka Satana.

A yi-ta mü de wü ngü la,

teka ne de, angü mü de mere Miri ka-a.

Mü de mere wazi fa wü kpara 'buru.

Mü de mere kpara te ewü egbo nga iri mü fi
mere badi.

Ah di bala.

¹⁴ Wü di enga wüna, ah le de yi di eboro siti
ngü ka wü bu yi aboro, angü te yi boro siti ngü
ka wü bu yi la, Wö yi, Me agbü kpī, ena aboro
kpah siti ngü ka-yi. ¹⁵ Amba te yi boro siti ngü
ka wü bu yi de, Wö yi, Me agbü kpī ne, ti aboro
siti ngü ka-yi kpah de.”

Dene ngü te Yesu mala teka ma'bi-te

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü,
gü ba, “Wü di enga wüna, te yi le *a'bi te-yi,
teka aku gba fü Me la, yi mere e asere te-yi gbü

jia wü kpara, gü ba, ani ngbü e'bi te-ani ne de. Angü wü gara kpara ladü, te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Te di bala, te ewü ngbü e'bi te-wü la, wüh ngbü engbü de mere cinga, teka fü wü kpara awu ngü la, fü ewü agbo nga iri ani tete. Yi mere e amere ngü baka nda-ewü la de! Angü, te yi le de wü kpara di egbo nga iri ani la, ngü la gbü jia Me ka-ye esiti! Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te wü kpara gbo nga iri yi teka ngü la, Me ti agbo nga yi nda tine de! ¹⁷ Amba nda-yi, te yi le a'bi te-yi, teka aku gba fü Me la, ah le de yi zürü gbüra yi azürü, de yi gü mü eküte yi. ¹⁸ Yi reke te-yi areke, ba kpara te ngbü de tadu, angü wü kpara ena awu, gü ba, yi ngbü e'bi te-yi. Te yi mere ngü la esalakumu bala la, Me ena awu ngü te di emaguma yi la me-ye, fü engu agbo nga yi.”

*Dene ngü te Yesu mala teka wü e füh kotö ne
Luka 12:33-34; 16:13*

¹⁹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Yi mere e ao maguma yi teka wü e füh kotö ne de, angü wü e füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Wü gara ena agörö, wü ka ena alafa wü gara, wü gara ena akü, wü gara ena azi, wü mürü zi ena azi wü gara. ²⁰⁻²¹ Amba ah le fü yi ato maguma yi teka adi emere ngü ka Me, fü yi ao fingangü ka-yi 'buru teka züka ngü te yi ena amaka agbü kpi, angü ngü ka Me ti anza nda de.

²² Jia nih ka-ye baka ze-wa te ngbü elofö sü fü nih. Te mü o fingangü ka-mü 'buru teka ngü

ka Me la, Me ena asere züka kaje fü mü, fü mü amaka züka ngü. Angü mü ena angbü baka kpara te ngbü endoro gbü ra-sü. ²³ Amba, te mü ngbü de siti fingangü emaguma mü, da edürü te kaje ka Me asidi, teka wü e de füh kotö ne la, mü baka kpara te jijia ni ani, te ngbü endoro gbü mbiri sü. Mü ceka te mü 'be, angü te mü le ngü ka Me de maguma mü 'basu 'basu la, ah ena adi gegege ba e te jia mü ni ani la. Mü ena adürü te kaje ka Me asidi, mü tî awu ngü ka Me 'buru 'buru de, angü mü ngbü endoro gbü ngbami!*

²⁴ Yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü kpara biringbö tî ara fü wü miri 'basu nda kü de. Angü mü ena ale ngü ka gara, fü mü ace nda gara. Te mü ngbü eje riri ka gara ereke areke, mü ena angbü efala gara la afala. Te di bala, ah le de yi o maguma yi 'buru, teka adi emere ngü ka Me. Amba yi mere e ao maguma yi teka wü e füh kotö ne de."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

gü ba, wü mere e afi nga wü e de

Luka 12:22-31

²⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Dene ngü te ma le amala fü yi, wü di enga wüna. Yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka e-mazü, anga e-manzö nda-yi de. Angü Me le yi fa sü. Anga yi mere e angbü de mere fingangü teka bongo te yi ena amaka, adi eto eküte yi ne, kpah de. Ngü ka küte yi fa ngü ka bongo ka. Te di bala, Wö nih Me, te o

---

* **6:23** 6:23 Ngbami de mbiri sü baka biti.

nih ne, ah tī ato wü e la fü nih de? Ah tī eyi ato wü e la fü nih, angü engu le nih fa sü. Kpah bala, ngü ka *küküwa fa ngü ka zü-e ka. Me te ngbü eküwa nih ne, ah ena adi kpah eto zü-e fü nih me-ye.

²⁶ Yi ceka la bü wü lu, te wüh ru e kpah de, wüh biti wü e fü wü kpah de, kafa ka-ewü kpah ma. Amba Me ce ewü nda de! Ah ngbü fi bü eto zü-e fü ewü! Yi efi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü lu la de? Me tī ace yi, fü yi akpi ka tala de. ²⁷ Te sīkpī ka kpi ka-mü koro eyi la, wazi mü ladü teka afa te-mü esaka kpi la, fü mü adu angbü aci nga gara sīkpī? A'a, wazi mü nda ma! ²⁸ Fīngangü ka-yi mere e asiti teka ngü ka bongo de. Yi ceka la wü yi-rü, wüh ngbü ekoro neh baye baye? Baka te wüh mere tima 'buru de, wüh reke bongo tungü wü kpah de ne. ²⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Miri *Solomona, ta te di de mere bi wü e esaka ye ne, bongo kaka-na su baka yi-rü agbü gü ne, kpah de. ³⁰ Yi wu eyi, gü ba, Me ngbü ereke wü yi-rü eküte wü rü, baka züka bongo te su asu fa sü. Fīngangü ka-yi gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü yi-rü la de? Yi wu awu, gü ba, Me tī eyi ato züka bongo fü ani. Te di bala, ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me.

³¹ Yi mere e angbü esiti fīngangü ka-yi, teka wü e te yi ena azü, anga e te yi ena anzö, anga bongo te yi ena ato eküte yi ne, nda-yi de. Ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me. Yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu de. ³² Wü kpara te ewü wu ngü ka Me de ne, wüh ngbü eo to wü teka wü e füh kotö ne bala me-wü. Amba nda-yi, yi mere e adi emere ngü bala de, angü

Wö yi, Me, ladü. Ah ena ato wü e la fü yi me-ye, angü ah wu kpo, gü ba, cinga wü e la ngbü emere yi. ³³ Te di bala, yi to maguma yi fü Me feke, da emere tima kaka, angü wü e de te yi ngbü efi nga ewü la, Me ena adu ato fü yi.

³⁴ Wü di engä wüna, te yi te engbü la, yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü te ena adi egambi ne de. Angü ngü te ena akoro de egambi la, ah ena amere te-ye ka-ye bü teka sikipi engu la. Yi ce ngü ka gambi la esaka Me, angü gbü wü sikipi 'buru cinga ka-ye fi bü ladü."

7

Dene ngü te Yesu mala teka makolo ngü ka kpara

Luka 6:37-41

¹⁻² Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü di engä wüna, yi mere e adi esiti iri wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü, de. Angü Me ena akolo ngü ka-yi te gara, kpah ba e te yi ngbü emere fü wü bu yi la.

³⁻⁴ Wü di engä wüna, yi ngbü emala nga wü *siti ngü ka wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü neh teka ne? Ah le de yi fi nga siti ngü ka-yi te engä gina. Angü te mü le aza engä ca-gü gbü jia engä ni mü, o mere ndugu rü di ladü gbü jia mü la, ah de züka ngü? ⁵ Mü dela mürü mani! Angü te engä gina, ah le fü mü agbi la mere ndugu rü, te di gbü jia mü ne, feke, teka fü jia mü alofo raaa! Fü mü adu tine, aza engä ca-gü, te di gbü jia engä ni mü ne sidi.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü efala ngü ka Me

⁶ Te yi to jiase ka-yi fü wü bürü anga wü mba la, wüh ena ale? A'a, wüh tī ale nda-wü de. Wüh ena aceka jiase la gbü jia wü baka tōndö e, angü tima ka e la fü ewü nda ma. Wü bürü ena adu anyüma yi, fü wü mba adu adoto wü e la, asiti ka. Kpah bala, te yi ngbü erī wü bu yi de *Ngari Me, fü ewü angbü efala ngü la afala la, yi ce ewü ace. Yi mere e adi fi bü da emala Ngari Me fü ewü de. Angü wüh ka-wü baka wü bürü, de wü mba la.”

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih di fi bü eyo e kpaka Me

Luka 11:9-13

⁷ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi efi nda-yi, gü ba, Me le ato züka ngü fü ani de? Ah bala de. Te cinga e ngbü emere mü la, mü ngbü fi bü da eyo eküte Me, Me ena ato e la ato fü mü. Mü ngbü fi bü da eyi-tata gbü wü sīkpī 'buru. Mü mere e ace da eī engu de, ah ena amere ngü la fü mü. ⁸ Angü wü kpara 'buru, te ewü ngbü eyo e te Me ne, Me ngbü eto e la fü ewü ato. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü egiri e kpaka Me, wüh ngbü emaka amaka. Me ngbü kpah eü möngiti fü mene wü kpara, de te wüh ngbü eī engu ne.

⁹ Gara süka yi ladü sene, te di de wö ye wü jaji, te yeye na yo kümü tete la, ah ena aza teme, ato fefe? ¹⁰ Anga te yeye na yo si tete la, ah ena aza kpürü, ato fefe? ¹¹ Anga de-yi, te yi di de siti wü kpara ne, yi wu da eto wü züka e fü wü jaji ka-yi ereke areke. Yi fi nda-yi, gü ba, Me, te di

de Wö nih agbü kpī ne, ah tī ato zūka wü e fü yi afa sü de?

¹² Te di bala, wü ngü 'buru te yi ngbü ele de wü kpara di emere fü ani, ah le de yi di kpah emere wü ngü engu la fü wü kpara bala. Angü dela si-ngü gbü wü *Riri, te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo, ba gbü *Ngari Me.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü kaje 'basu

¹³⁻¹⁴ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Te yi ele aküwa la, ah le de yi le ngü ka Me de maguma yi ngbee biringbö, angü wü kaje ladü 'basu. Te di bala, ah le de yi fe kaje ngbee biringbö. Angü gara la, ah de mere kaje, te mere bi wü kpara ngbü enü 'buru tete na. Amba mere kaje la, ah de kaje ka *küküwa nda de. Ah ka-ye de kaje, te ena ato kpi fü kpara fi mere badi. Gara kaje engu ne, ah de suzu kaje, te mere bi wü kpara wu mbi mbi de. Ah le de yi o to yi teka amaka suzu kaje la, angü dela mene kaje, te yi ena amaka küküwa gbügbü, fi mere badi.”

Dene ngü te Yesu mala teka riri ka wü mürü mani

¹⁵ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi, angü wü mürü mani ladü, te ewü ena akoro, asiti fingangü ka-yi gbü ngü ka Me. Angü wüh ena angbü esu wu fü yi, gü ba, ani ngbü eri yi dela de ngari Me. Amba ngü ka-ewü la, ah de ngari Me nda de, angü maguma ewü ka-ye sisiti baka nda siya. ¹⁶ Yi ena angbü ewu ewü bü teka *siti ngü te ewü ngbü emere, kpah ba e te yi ngbü

ewu wü rü 'buru teka rī ewü. Mü tī eyi amaka rī manga eküte patra? Anga mü tī eyi amaka rī güwava eküte rü ngenee? ¹⁷ Ah bala de! Rü manga ena arī 'duwa rī manga. Rü ngenee ena arī 'duwa rī ngenee. Wü züka rü 'buru ngbü erī fi bü wü züka rī-rü, te ereke areke ba-neh-ene-la. Nda wü siti rü kpah bala, wüh ngbü erī fi bü siti rī wü eküte wü. ¹⁸ Züka rü tī arī siti rī-rü eküte ye de. Siti rü tī arī züka rī-rü te ye de. Kpah bala, wü züka kpara ngbü emere züka ngü me-wü. Wü siti kpara ngbü emere nda-wü fi bü siti ngü. ¹⁹⁻²⁰ Te di bala, yi ena awu wü siti mürü wu la teka wü siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü emere. Wü rü 'buru te ewü rī züka rī wü de, wüh ena ade ewü ade, agü agbü wa. Ngü ka wü mürü wu la ena adi kpah bala.”

Dene ngü te Yesu mala teka züka wü kpara ka-ye

Luka 6:46-49

²¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “E-ena aküwa agbü sü ka Me agbü kpī neh wü da? Angü mere bi wü kpara ladü te ewü ngbü eī ra, gü ba, ‘Ma de Miri ka-ani,’ bü kükürü bala. Wüh tī aküwa nda-wü de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. 'Duwa wü mene kpara te ewü ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me, wüh ena aküwa me-wü. ²² Kpah bala, gbü *adu sīkpī, te ma ena akolo ngü ka wü kpara tete, mere bi wü kpara ena anda'ba te-wü fere, gü ba, ‘Mere kpara, ani de wü kpara ka-ra, angü ani ngbü ta eto ngari ra fü wü kpara. Ani ngbü kpah eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara te irī ra. Ani ngbü ta

emere bi wü kpeke ngü te iri ra.' ²³ Amba, de-ra Yesu, ma ena adu amala fü ewü mbölö, gü ba, 'De-wü deyì, ma le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka-ra nda-wü de! Wü yia sela eyia de töndö ngü ka-wü la! Angü wü de siti wü kpara.'

²⁴ Mene kpara te ngbü eje ngü ka-ra, fü ah angbü kpah elala tete, engu ena adi baka kpeke kpara, te maka züka sü füh ndu-ta. Fü ah aji kambü ka-ye fefeh. ²⁵ Fütanga ngü la, fü mere agö ayia alì de mere wege, fü ngu ayia asi. Amba kambü la mürü nda de, angü wüh jì kambü la te züka sü. ²⁶ Amba te mü le aje ngü ka-ra, te ma ngbü erì mü di ne, de la, mü ena adi baka töndö kpara, te jì kambü ka-ye bü gbü siki, riri na rì gbü tö nda de. ²⁷ Te di bala, te mere agö ena alì de mere wege, fü ngu ayia asi la, kambü ka-mü la ena amürü 'duwa amürü, 'büwaa! asidi."

²⁸ Dela ngü te Yesu mala fü mere bi wü kpara kpa füh rüvü. Fü ngü kaka la aga gbü jia wü kpara afa sü. Angü kpara te ena arì wü kpara baka nda Yesu la, ah nda ma. ²⁹ Yesu mala ngü la fü ewü de mere wazi ka Me. Ah mala baka nda wü *mürü riri, te ewü ngbü emala diri nga ngü ne, nda de.

8

*Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jiakö di
Marako 1:40-45; Luka 5:12-16*

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia akö kpa füh rüvü la kötö, angbü enü. Fü mere bi wü kpara ayia afa nganga na. ² Te wü Yesu ngbü enü tete, fü gara komoko, de *jiakö eküte ye, ayia

akoro kpaka Yesu. Fū engu ayia abu nzökuta ye kötö engagira Yesu, anda'ba te-ye, gü ba, “Akooo, mere kpara! Ye de mere mürü wazi! Ni ngbü eyi-ta ye, te ah gbü jia ye 'be la, de ye küwa ni gbü keke ne.”³ Fū Yesu ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, “Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke!” Baka te Yesu mala ngü la tete, 'duwa fū küküte ayia areke, adu da ye.

⁴ Fū Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, “Ye mere e amala nga ngü la fū wü gara kpara de, ye je ngü la eyi? Amba ah le de ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fū Me teka ngü la. Teka fū wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü.”*

Dene ngü ka mere kpara ka wü marajümüya ka wü Rüma,

te to maguma ye fū Yesu

Luka 7:1-10

⁵ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fū gara mere kpara ka wü marajümüya ka wü *Rüma ayia akoro kpaka Yesu, anda'ba te-ye fefe,⁶ agü ba, “Mere kpara, ni koro ayi-ta ye teka de ye küwa gara labi ka-ni, angü keke ngbü emere engu efa sü. Ah ladü kpala, era ara kpa esambü. Wawazi nza eyi 'buru.”⁷ Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ni ena anü kpala, aküwa engu.”⁸ Fū mere wü marajümüya la adu amala ngü fū Yesu, gü ba, “Akooo, mere kpara, ni ka-ni de *ganzi kpara.

---

* **8:4** 8:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

Ah tī fū ye arī kpa esambū ka-ni nda de, angū rīrī ka gele ka-wū, wū di engā *Yisarayelee, le bala de. Ni wu eyi, gū ba, wazi ye ladū. Te ye mala bū ngū de komō ye la, labī ka-ni la ena akūwa akūwa. ⁹ Ni tī kpah eyi awu ngū la bala, angū ni ngbū kpah esa rīrī ka wū mere kpara ka-ni. Kpah bala, wū gara marajūmiya ladū, te ewū di esa rīrī ka-ni. Te ni mala ngū fū gara, gū ba, ye nū enū la, ah ena anū kere, baka te ni mala fefe. Anga te ni mala fū gara, gū ba, ye koro ekoro akine la, ah ena akoro kpah kere. Anga te ni mala ngū fū labī ka-ni, gū ba, ye mere ngū ne bane, ah ngbū kpah emere ngū la kere bala, baka te ni mala fefe.”

¹⁰ Te Yesu je ngū gōmō komoko la bala, fū ngū la ayia areke tete afa sū. Fū engu ayia afū te-ye, amala ngū fū mere bi wū kpara, te ewū ngbū efa nga ye ne, agū ba, “Ceka la! Kpara te to maguma ye fere baka komoko la, ma maka fūh kotō ne nda-ra la kū de! Ngū te ma ngbū emala fū yi ne, ah de zu ngū. Gbū nguwa nih, wū Yisarayelee, kpara te to maguma ye bala, ah nda ma. Amba ah ka-ye 'duwa de komoko la, te di de ganzi kpara ne! ¹¹ Te di bala, ma emala fū yi dene zu ngū. Mere bi wū ganzi kpara ena ayia agbū gara wū sū nengete nengete fūh kotō ne, akoro angbū tundu agbū sū ka Me, de wū *Abarayama, *Yisaka bete *Yakobo, wū kundu nih ta gūgū ne, me-wū, angū wū ganzi kpara la to maguma wū eyi fere. ¹² Amba mere bi wū di engā Yisarayelee, te ewū ngbū efi, ga, ani de wū kpara ka Me me-ani ne, wūh ena aliki ewū, ato agbū mbiri sū kpa etanū kpala, fū ewū angbū

eku gba, da enyüma gbü te wü de mere cinga, angü wüh le ngü ka-ra de.”

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü mere kpara ka wü marajümüya la, gü ba, “Ah mbi. Mü go ka-mü ego. Labi ka-mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fere.” Bü ciki gbü lö-ra engu la, fü labi ka mere marajümüya la ayia aküwa gbü keke la.

Dene ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke di

Marako 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Gbü gara ra, fü wü Yesu anü akoro kpa gba Simüna Petero, fü ewü amaka ni ye wara Petero, te ra kötö ka keke, angü küküte na ri ngbü wüwütü bala. ¹⁵ Fü Yesu ayia azoro kpa würüse la, fü keke la ayia anza. Fü würüse la ayia anü amere kümü, ato fü ewü.

¹⁶ Ah te ekoro etamurago la, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke, bete mene ewü te *siti wü di enga me ngbü emere ewü, akoro de ewü kpaka Yesu. Fü Yesu aliki wü siti wü di enga me la guvu wü kpara la 'buru asidi. Fü ah aküwa kpah mere bi wü gara mürü keke la 'buru.

¹⁷ Ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke la, ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, “Miri te Me ena atima ne, ah ena aküwa nih gbü wü keke ka-nih 'buru.”†

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, te kpara le afa nga ni la,

---

† **8:17** 8:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:4.

*ah tüka te-ye atüka**Luka 9:57-60*

¹⁸ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara aci akoro, abiti te-wü, angbü ede Yesu. Te Yesu wu bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ani li eli gbü *zabu, anü kpa etangu.” Ah mala bala, angü ah le anü arı ewü kpala. ¹⁹ Wüh la bü ereke te-wü, fü gara *mürü riri biri ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ni ele afa nga ye, gbü wü sü 'buru, te ye ena angbü enü tete. Ni ena alala fi gbü nga ye, ni ti ace nga ye de.” ²⁰ Fü Yesu alügü ngü fü komoko la, gü ba, “Ah le de mü wu awu, gü ba, te mü le afa nga ra la, züka ngü te mü ena amaka füh kotö ne nda ma. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, sü fere füh kotö sene, teka ara, afe te-ra tete, nda ma. Angü wü zaza ngbü era nda-wü gbü wü gö ka-wü. Wü lu ngbü era nda-wü kpah gbü wü suta ka-wü. Amba nda-ra sü fere bala nda ma.” Te komoko la je ngü la bala, fü ah adu ace da efa nga Yesu.

²¹ Fütanga ngü la, fü gara *kpara ka Yesu biringbö, ayia amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, wö ni gbe eyi. Ni le adu aci nganga. Te ah kpi eyi la, fü ni ati engu feke, fü ni adu akoro afa nga ye sidi.” ²² Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Mü ce wü di engu ni mü, te ewü le ngü ka-ra de ne, de wüh ti wö mü me-wü, angü wüh ka-wü eyi baka wü kövö. Amba nda-mü, mü koro, mü lala gbü nga ra.”

Dene ngü te Yesu tata mere wege di

Marako 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, alí gbü *zabu, teka anü kpa etangu mere ngu *Galilaya. ²⁴ Baka te ewü yia, nü la mba ce bane, wüh te eje kpala de, gbu gbu gbu! mere wege te ekoro, da efe jia ngu la de wazi. Fü zabu akpo da eyiki, efüfü te-ye, da ekolo ngu gbü ye efa sü. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu. Amba Yesu, mü ngbü ka-mü era ara.

²⁵ Fü wü kpara ka Yesu ayia akoro azükü engu, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Ye zükü la ezükü, de ye küwa ani!” ²⁶ Fü Yesu ayia azükü, amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la fĩ de?” Fü engu ayia arü, atata wege ake mere ngu la, gü ba, “Wüh nga anga.” Fü sü ayia anga 'duwa, ngbiii!

²⁷ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ka Yesu la afa sü, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! De bane neh ene ngü ne? Mene komoko ne, neh baye baye, te engu ngbü emala ngü bü de komö ye, fü wege ake ngu angbü eje riri na ne?”

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

Dene ngü te Yesu küwa wü komoko 'basu,

de wü siti wü di enga me guvu wü

Marako 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Te wü Yesu kö mere ngu la tete de wü kpara ka-ye, fü ewü anü akoro agbü gara sü de iri ye Gadara. Baka te ewü ngbü la enü tete, fü ewü amaka te-wü de wü mürü maröfö 'basu, te *siti wü di enga me ngbü emere ewü kpekpeke efa sü,

eküte ewü dela gü tîne de! Wüh ngbü ta engbü ka-wü etü wü mbükü. Te di bala, wü kpara ti aguru sü te kaje engu la tîne de, teka ngü ka-ewü. ²⁹ Te wü mürü maröfö la wu Yesu te ngbü ekoro, fü ewü ayia akpo eba rere, da emala ngü fü Yesu, de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “De-ye, Ye Mere Me, ye ele amere de ani ne ngü ne? Ye le ato kuru te ani bü gügü, o *adu sikipi koro la de, neh teka ne?”

³⁰ Amba mere bi wü mba ka köti ta ladü ghamari gbü sü la, da ezü e ka-wü. ³¹ Fü wü di engu me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba, “Te ye le aliki ani guvu wü kpara ne asidi la, de ye tima ani, fü ani anü arı guvu wü mba la.” ³² Fü Yesu ayia ale ngü ka-ewü la, amala ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, wü nü enü, wü rı aguvu wü mba la.” Fü wü di engu me la akoro guvu wü kpara 'basu ne, anü arı aguvu wü mba la. Te di bala, fü wü mba la aci 'buru de mere woro, yurrru! ago kpa esa gö, agürü agbü mere ngu. Fü ewü anzö ngu, akpi 'buru kpala.

³³ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fü ewü ayia ale woro, anü agbü mere köti, amala nga ngü, te Yesu mere la, fü wü kpara kpala, gü ba, “Yesu liki wü di engu me guvu wü mürü maröfö de 'basu ne eyi asidi.”

³⁴ Te wü kpara agbü mere köti je nga ngü la bala, fü ewü amala, gü ba, “Dela sirimbi!” Fü ewü ayia akö te-wü 'buru, anü kpaka Yesu, anda'ba te-wü fefe, de ah ce sü ka-ani la ace. Fü wü Yesu ayia alı gbü *zabu, anü sü ka-wü.

9

Dene ngü te Yesu küwa gara kpara te küküte kpi akpi 'buru

Marako 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Te wü Yesu kö mere ngu de wü kpara ka-ye la tete, fü ewü anü akoro agbü Kaparanama, gbü sü te engu ngbü engbü gbügbü.

² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara abï gara komoko füh ka'da, te küküte kpi akpi 'buru, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu awu, gü ba, “Wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü.” Fü Yesu ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba, “Enga ra, mü gu maguma mü, angü wü *siti ngü ka-mü, ta te mü mere gbü jia Me ne, ma boro eyi 'buru asidi.”

³ Te wü gara *mürü riri je ngü te Yesu mala fü komoko la de bala ne, fü ngü la ayia ake te ewü. Fü ewü angbü efi ngü emaguma wü, gü ba, “Apa! Dene ne töndö ngü ne? Komoko la le ao te-ye da Me? Ah ngbü ka-ye dela efala Me!”

⁴ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la kpo. Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi ngbü de siti fingangü emaguma yi, neh teka ne? ⁵⁻⁶ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ngü te ma mala fü mürü keke, gü ba, ma boro siti ngü ka-ye eyi ne, ah de töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine!”

Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, “De-ye deyï, ye yia eyia tikpi, de ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti.” ⁷ Te di

bala, fü komoko la ayia arü tikpi, aza darara ka-ye, ale kaje, ago agba ye.

⁸ Ffü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü. Ffü ewü akpo da egbo nga iri Me, teka wazi de te Me to fü Yesu ne.

Dela ngü te Yesu gü tamu wazi, de te Me to fü ye ne tete, fü wü mürü riri.

Dene ngü ka Matayo te Yesu i engu

Marako 2:13-17; Luka 5:27-32

⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia gbü sü la, anü sü ka-wü. Te wü Yesu ngbü eguru sü tete, fü ah awu gara komoko de iri ye Matayo *Levi,* te ngbü gbü sü ka tima ka-ye, da ero *jiase ka wü e, eto fü miri ka wü Ruma. Ffü Yesu arü amala ngü fefe, gü ba, "Matayo, ma ele de mü fa nga ra, baka *mürü tima ka-ra." Ffü Matayo ayia 'duwa, alala gbü nga Yesu.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Matayo ayia areke zü-e agba ye. Ffü ah ayia ai wü Yesu, de mere bi wü bu ye, ta te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, kpah de mere bi wü kpara, te wü *Farusi le ewü kpah de. Angü wü Farusi la ngbü efi, gü ba, wüh de siti wü kpara. Ffü wü kpara la angbü ezü e de wü Yesu kpala. ¹¹ Ffü gara wü Farusi ayia aje ngü la. Ffü ewü ayia akoro kpaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te mere kpara ka-wü ngbü ezü e, de wü siti kpara de bala ne?"

¹² Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü Farusi la, gü ba, "Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de.

---

* **9:9** 9:9 Matayo Levi de kpara te ba buku ne me-ye.

'Duwa te keke ladü te mü, fü mü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. ¹³ Ngü ka-ra kphah bala. Ma koro füh kotö ne teka züka wü kpara de. Ma koro ka-ra teka aï siti wü kpara, de wüh fü maguma wü, fü ewü aküwa. Amba nda-yi, wü Farusi, te yi gü ba, ani de züka kpara me-ani ne, ah le de yi je la si-ngü gbü ngü te Me mala gbü *Ngari ye, gü ba, 'De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, de te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni Me, ni ti ale nda-ni de!† Dela ngü ta te *mürü dofo Oseya ba gbü Ngari Me, teka yi."

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka to riri kaka

Marako 2:18-22; Luka 5:33-38

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza akoro kpaka Yesu, ayi-tata, agü ba, "Nda-ani, wü kpara ka Yüwane, gara wü sikipi ladü te ani zü e de, da *e'bi te-ani, teka adi eku gba fü Me. Nda wü Farusi kphah bala. Anga ah mere neh baye, te nda-ye wü kpara ne, le ngü ka gele ka-ani mbi mbi de, fü ewü angbü ezü e gbü wü sikipi 'buru ne?"

¹⁵ Fü Yesu alü gü ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, te wüh i wü kpara gbü karama la,‡ wüh ti azü e te ewü i ewü tungüngü gbü karama la de? Wüh ena azü e azü, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. Amba te

† **9:13** 9:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseya 6:6. ‡ **9:15** 9:15 Karama la, ah de karama ka za würüse.

gara, te wü vüğü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü.”

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü mani fü ewü, teka to riri ka Me te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba, “Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ¹⁷ Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, teka fü fi ka-mü angbü 'be. Kpah bala, te mü le to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de.”

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würise

Marako 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ Baka te Yesu ngbü la emala ngü la tete fü wü kpara sela, fü gara mere kpara ayia akoro, ati eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ra jaji würise, kpi eyi titine. Ma enda'ba te-ra fü mü, de mü koro, mü zükü engu.”

¹⁹ Fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, afa nganga na.

²⁰ Te wüh ngbü enü tete, fü gara würise ayia azi te-ye 'bili! amofö mö bongo ka Yesu, to kpa ekükürüfe. Angü ngüte ngbü ta ego eküküte teka wü re nzükpa de füh ye 'basu. ²¹ Würise la fi ta emaguma ye, gü ba, “Te ni mofö bü nzö mö bongo kaka-na la, ni ena aküwa gbü keke kani la aküwa.”

22 Fū Yesu afū te-ye, awu wūrūse la, amala ngū fefe, gū ba, “Enga ra, mü gu maguma mü. Mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi 'buru fere.” Yesu bü te emala ngū la bala, 'duwa fū keke ka wūrūse la ayia anza.

23 Fū wū Yesu anü akoro agba mere kpara la. Te wüh koro tete kpala, fū ewü amaka mere bi wū kpara, te ewü ngbü eku gba de yiyi, da ebī ci gba, fūh kö mbarase la. 24 Fū Yesu amala ngū fū ewü, gū ba, “Wū yia eyia, wū koro ekoro kpa etanü, angü jaji wūrūse ne kpi nda de, ah ngbü ka-ye era ara.” Fū wū kpara la akpo da emü Yesu, da efala ngū kaka la, angü wüh wu eyi fanü, gū ba, mbarase la kpi ka-ye eyi. 25 Te wū kpara la koro tete 'buru kpa etanü, fū Yesu arī kpa esambü, azoro kpa jaji wūrūse la. Fū jaji wūrūse la azükü gbü kpi cukuru! ayia arü tikpi.

26 Dela ngū ta te Yesu zükü jaji wūrūse la tete gbü kpi. Fū nga-ngü la ayia awü, abaya esüka wū kpara gbü nga nzö sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa wū kpara 'basu te jia ewü ni ani

27 Gbü gara ra, o wū Yesu ngbü enü andoro, fū wū gara kpara 'basu, te jia ewü ni ani, ayia akpo da efa nga Yesu, da eku gba, enda'ba te-wü fū Yesu, gū ba, “Ako Yesu, Mere Miri te Me tima ye teka aküwa ani ne, ye ceka la cinga te ani ne, baaa!” 28 Fū Yesu ayia arī kpa esambü, gbü sü te ewü ngbü engbü tete. Fū wū kpara 'basu la ayia akoro kpakaka na, angü wüh le ace ngangade. Fū Yesu ayi-ta ewü, gū ba, “Wū wu eyi, gū ba, ni ti eyi aü jia wū fanü?” Wū kpara la gū ba, “Wayi,

mere kpara, ani wu eyi bala!” ²⁹ Fū Yesu amofò jia ewü, agü ba, “Ah mbi. Baka te yi to maguma yi eyi fere fanü ne, ah le de jia yi ü eü.” ³⁰ Fū jia wü kpara la ayia aü te-ye. Fū Yesu adu amala ngü fū ewü kpekpeke, gü ba, “Wü mere e amala nga ngü la fū kpara biringbö kpo de.” ³¹ Amba wü kpara la le amere ngü, te Yesu mala fū ewü ne, nda-wü de. Fū ewü akpo da emala nga Yesu fū wü kpara, gbü nga nzö wü sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa kpara te ro mö de

³² Baka te wü Yesu yia enü tete, fū ewü akoro kpah de gara kpara te ro mö de, angü *siti wü di enga me ngbü emere engu me-wü bala. ³³ Te Yesu liki siti wü di enga me guvu komoko la tete, 'duwa fū engu akpo da ero mö. Fū ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara la afa sü. Fū ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, “Ani wu mene ngü de bane gügü gbü tö ka *Yisarayeले sene la de.”

³⁴ Amba wü *Farusi kpo da emala nda-wü, gü ba, “Yesu maka wazi, teka aliki *siti wü di enga me la di, esaka *Satana, te di de miri ka wü di enga me ne!”

Dene ngü te cinga mere bi wü kpara ri di te Yesu

³⁵ Fütanga ngü la, fū Yesu angbü endoro gbü wü köti ka sü la 'buru, da erī wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Fū ah angbü kpah da emala fū ewü, gü ba, “Me ngbü eī wü, de wü koro kpaka ni, fū ni afü wü, akoro di züka wü kpara ka-ni.” Kpah bala, engu ngbü da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-ewü 'buru. Fū mere bi wü kpara angbü efa nganga na.

³⁶ Gbū gara sīkpī, fū Yesu ae jia ye, aceka mere bi wū kpara te ewū ngbū efa nga ye ne. Fū ngū ka wū kpara la ato mere cīnga emamagama, angū wū kpara la ngbū de mere fīngangū, angū maguma ewū 'basu 'basu. Wūh ngbū ka-wū baka wū kambiliki, te kpara di fūtanga ewū ma. ³⁷ Teka ngū la, fū Yesu ayia amala gara mani fū wū kpara ka-ye, gū ba, "Ah le de yi le ta-ngū te wū kpara la, angū wūh le ta eyi ato maguma wū fū Me ne, amba kpara te ena arī ewū de to *ngari Me nda ma. Wūh baka ndo te ndri eyi agbū yī, amba kpara teka awa ndo la, ao gbū kafa nda ma. ³⁸ Yi ena amere de ngū la neh baye? Ah le de yi ku gba fū Me kpekpeke, teka de engu tima wū gara kpara, ale ta-ngū te yi, amala ngari Me fū ewū, angū engu me-ye de mūrū yī la."

10

Dene ngū te Yesu tima wū kpara ka-ye, nzūkpa de fūh ye 'basu, teka amala ngari ye

Marako 3:13-19; 6:7-11; Luka 6:12-16; 9:1-5

¹ Fūtanga ngū la, fū Yesu ayia afe wū *mūrū tima ka-ye nzūkpa de fūh ye 'basu ne, ato wazi fū ewū, teka de wūh nū, wūh di eliki *siti wū di engu me, da ekūwa wū kpara gbū keke ka-wū. ² Dene irī wū kpara nzūkpa de fūh ye 'basu ne. Ah de Sīmūna, te Yesu gū gara irī tete, gū ba, Petero,* ake engu ni ye, de irī ye Anderiya. *Yakobo, ake engu ni ye, de irī ye *Yūwane, wū di Zebedayo. ³ *Filipo ake Batülümayo.†

---

* **10:2** 10:2 Si-ngū gbū irī Petero gū ba, baka da. † **10:3** 10:3 Gara irī Batülümayo de Nataniyele.

Toma ake Matayo,‡ kpara ta te ngbü ero *jiase fü miri ka Rüma ne, bete *Yakobo ye Alofaya, ake Tadayo,§ 4 bete gara Simüna, ta te ngbü emere gü teka tö ka-a, ake *Yuda Keriyota ta te to Yesu fü wü vügü ne.

5-6 Fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara kaye nzükpa de füh ye 'basu ne, gü ba, "Ma ngbü etima yi dene, teka anü amala ngari ra fü wü kpara. Yi nü la bü nzö kpaka wü di enga *Yisarayeke feke, angü wüh dürü te kaje ka Me eyi asidi, baka wü kambiliki, te ewü dürü adürü agbü gü. Amba yi mere e anü kpaka wü *ganzi kpara, de wü kpara ka *Samarüya, la de. 7 Te yi te endoro gbü wü köti ka-nih, wü Yisarayeke la, yi di emala ngari ra fü ewü, gü ba, 'Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi. Ah le de wü fü maguma wü afü.' 8 Ah le de yi ngbü kpah da eküwa wü mürü keke, da ezükü wü kpara gbü kpi, kpah da eküwa wü mürü *jiakö. De yi di kpah eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara asidi. Ma to wazi ne fü yi, teka amere ngü la di kükürü. Ah le de yi mere wü ngü la fü wü kpara, kpah kükürü. Yi mere e ayo jiase te wü kpara de!

9 Te yi te enü la, yi mere e aza wü e esaka yi de. Yi mere e aza jiase esaka yi 'buru 'buru de. 10 Yi za kombo kpah de, yi za bongo 'basu 'basu de, yi za gara kamaka kpah de, yi za ngbangba esaka yi kpah de. Wü kpara te yi ena amala ngari ra fü ewü la, wüh ena ale ta-ngü te yi de wü e la 'buru

---

‡ 10:3 10:3 Gara iri Matayo de Levi. § 10:3 10:3 Gara iri Tadayo de Yuda, ye Yakobo.

me-wü, angü ah le de kpara te ngbü emere tima ne, maka na tima ka-ye.

¹¹ Gbü wü sü te yi ena anü akoro gbügbü na, ah le de yi gîri mene kpara te di de züka maguma ye, fü yi angbü kpa gba ka, zalü gbü sîkpî te yi ena ayia tete gbü sü engu la. ¹² Gbü kötî te yi ena akoro gbügbü na la, gina ngü te yi ena amala fü ewü, ah dene. Yi to mandî fü ewü, gü ba, 'Me di de yi, gbü kötî ne.' ¹³ Te wü kpara ka kötî la de züka wü kpara, de lele ka Me emaguma wü la, mandî ka-yi, de te yi to de gu ngü ka Me gbü ye ne, ah ena angbü fü ewü. Amba te ewü le ngü ka-ra gömö yi de, züka gu ngü ka Me, te yi to fü ewü ne, tî angbü gbü kötî la nda de.

¹⁴ Te wü kpara gbü wü sü engu la le ngü ka-yi nda-wü de la, yi yia sela asidi, de yi bunda zu-tö ka gba ewü la esatîlö yi asidi, ciki sela, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka wü kpara ka Me, kpah de.' ¹⁵ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sîkpî te Me ena akolo liya ka wü kpara tete, ah ena ato siti kuru gbü nzö wü kpara la, afa nda siti wü kpara ka *Sodomo bete Gomora* ta gügü ne ka.

¹⁶ Yi ceka 'be, angü ma tima yi dene baka wü kambiliki esüka wü siti kpara, te ewü di baka siti wü nü. Te di bala, ah le fü yi amba jia yi amba baka kpürü, amba yi mere siti ngü fü wü kpara de. Yi di kpah emere wü ngü 'buru ferrre baka wü mö.'" Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

---

* **10:15** 10:15 Mü ena amaka ngü ka Sodomu bete Gomora gbü Gina Ngü 19.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka cinga te ena amere ewü te gara

¹⁷⁻¹⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi 'be, angü te gara wü vügü ka-ra ena akoro azoro yi, anü di engagira wü miri, fü ewü asüma yi de juru gbü jia wü kpara 'buru. Te di bala, yi ena amala ngari ra fü ewü. Kpah bala, wüh ena azoro yi, akoro di engagira wü mere miri ka wü *ganzi kpara, fü yi amala ngari ra kpah fü wü ganzi kpara la. ¹⁹ Gbü ra te wüh ena azoro yi, akoro di tete engagira wü miri la, fingangü ka-yi mere e asiti, teka ngü de te yi ena amala fü ewü, ne de. Angü *Nzila Wazi Me ena ato züka fingangü fü yi me-ye, teka amala mere kpeke ngü di fü ewü. ²⁰ Angü, wü ngü de te yi ena adi emala ne, ah ena adi de ngü ka-yi nda de, ah ena adi de ngü te Nzila Wazi Me ena adi eto fü yi me-ye.

²¹ Yi ceka te-yi 'be, angü wü di enga ni yi, de wü wö yi, ena ato yi cu me-wü fü wü vügü, fü ewü amörö wü gara yi, teka te yi le ngü ka-ra. Wü jaji ena afü te-wü, agü gü kpaka wü wö wü, ato ewü fü kpi teka ngü ka-ra. ²² Wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi akpü, teka te yi le ngü ka-ra. Ngü ma, yi rü kpekpeke gbü wü cinga la 'buru, angü Me ena aküwa yi te gara agbü sü ka-ye agbü kpi. ²³ Te wüh ngbü emere yi esiti gbü gara kötï, teka te yi le ngü ka-ra la, de yi kpe, yi nü, yi ngbü kpa gbü gara kötï, amala ngari ra fü wü kpara kpala. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro de wazi ka

Wüba, o yi nza tima ka-yi gbü wü sü 'buru te di gbü tö ka-nih, wü *Yisarayele ne, la de.

²⁴ Ngü ka mbarase tî afa ngü ka mere kpara ka-ye de. ²⁵ Te di bala, ngü ka-yi ena adi gbü jia wü kpara kpah baka nda-ra, angü yi de wü kpara ka-ra. Ma mala ngü la kükürü de, angü te wüh ngbü egü siti iri eküte ra, gü ba, ma de miri ka wü muruyi la, wüh tî afala yi bala de? Wüh ena adu asoko yi, wü kpara ka-ra, kpah bala. Teka ngü la, ah le di yi rü kpekpeke, kpah baka ra.

²⁶ Te di bala, yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de. Ah le de yi mala ngari ra fü ewü mbölö. ²⁷ Angü wü ngü te ma ngbü emala fü yi esalakumu ne, ah le de yi mala wü ngü la de mere ri yi fü wü kpara 'buru, baka kpara te ngbü eri dofo. ²⁸ Yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de, angü wüh tî eyi amörö bü küte yi kükürü, amba wüh tî amofo *küküwa ka-yi nda-wü kü de. Te di bala, ah le fü yi akpe 'duwa Me kpikpi ye, angü, te yi ce ngü ka-ra la, engu de wazi teka amörö küte yi, aza kpah küküwa ka-yi, agü agbü wa. ²⁹⁻³¹ Yi mere e akpe cürü de, angü Me ngbü eceka kpî fütanga yî me-ye. Yi ceka la wü lu, te ewü sibi fa sü ne, Me ngbü eceka kpî fütanga ewü biri biri 'buru. Toto iri teka biri süka ewü de. Amba ah kpah bala teka ngü ka-yi, angü Me le yi fa nda mere bi wü lu la ka. Ah tanga wü su-nzö yi biri biri kpah eyi 'buru. Te di bala, to Me tî airi te yi tîne de.

³² Mene kpara te kpe cürü de, fü ah amala nga ye gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Ni de kpara ka-ra la,' gbü *adu sikpi, ma ena

amala nganga kpah engagira Wüba Me, ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Engu de kpara ka-ra fanü.'
³³ Amba te mü cere nga mü, gü ba, 'Ni wu ra de la,' gbü adu sïkpï, ma ena amala tüngü mü kpah bala, engagira Wüba, Me, gü ba, 'Ma wu mü kpah de.'

³⁴ Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro teka fü yi amaka gu ngü esüka wü kpara füh kotö sene? A'a, ah bala de! Kokoro ka-ra füh kotö ne ena ato makpü, fü wü kpara angbü ekspü yi akpü, angü yi de wü kpara ka-ra. ³⁵ Angü teka ngü ka-ra, wü jaji komoko ena akpü te-wü de wü wö wü. Wü jaji würüse ena akpü te-wü de wü ni wü. Wü würüse ena akpü kpah te-wü de wü wara wü di enga wü. ³⁶ Te di bala, wü vügü ka-yi ena adi kpah bü ciki esüka wü mürü yi.

³⁷ Te mü le afa nga ra la, ah le de mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Te mü le ngü ka wö mü, anga ni mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü de. Te mü le ngü ka wü di mü, anga wü di enga mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü kpah de.

³⁸ Wayi, te mü le alala gbü nga ra, ah le de mü reke te-mü fü kpi, baka kpara te ngbü ebï rü gbegete ka-ye, te wüh ena amörö engu fefeh na. Angü, te mü mere bala de la, mü de kpara ka-ra de. ³⁹ Amba, te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Angü, te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye, fi mere badi.

⁴⁰ Ma emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale yi de züka maguma ye, aza yi gbü mürü la, kpara engu la ngbü dela kpah ele ra. Kpah

bala, mene kpara te ele ra de züka maguma ye la, ah ngbü dela kpah ele Wüba Me, te tima ra ne. ⁴¹ Mene kpara te ena ale yi, baka wü *mürü dofo ka Me, de züka maguma ye, teka te yi ngbü emala ngari Me fü ani ne, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpí kpala, kpah baka e te engu ena ato fü yi. Kpah bala, mene kpara te ena aza yi gbü mürü, angü yi de züka wü kpara ka Me la, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpí kpala, kpah baka e te engu ena ato fü yi. ⁴² Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale ta-ngü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpí kpala.”

11

¹ Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. Fü engu ayia atima ewü, teka anü amala ngari Me fü wü kpara gbü nga nzö sü ka *Galilaya la 'buru, kpah da eküwa wü mürü keke.

Fütanga wü ngü la, fü Yesu ayia anü andoro gbü wü köti ka Galilaya 'buru, teka arí wü kpara de to ngari Me.

Dene ngü te Yesu mala teka Yüwane Mürü Babatiza

Luka 7:18-35

² Gbü wü síkpí la, *Yüwane Mürü Babatiza ka-ye fi la bü agbü ku. Fü ah ayia aje nga wü ngü te Yesu ngbü emere la. Yüwane, fü mü ayia atima wü gara kpara ka-mü kpaka Yesu.

³ Fü wü kpara ka Yüwane la anü akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara ka-ani tima ani

me-ye, teka ayi-ta ye, gü ba, 'Ye ngbürü de Ye Me, ta te Me mala nganga, gü ba, ni ena atima füh kotö ne? Anga ah le de ani di la fi bü eci nganga?'
 " ⁴ FÜ Yesu amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi du edu, yi mala nga wü ngü, de te ma ngbü emere gbü jia yi ne, 'buru fū Yüwane, gü ba, ⁵ 'Wü kpara te jia ewü ni ani, wüh kpo eyi eceka kpi. Wü kpara de lö wü walawala, wüh kpo eyi enü nü. Küte wü mürü *jiakö reke kpah eyi. Wü kpara te güje ewü do ado, wüh kpo eyi eje ngü. Wü kövö kpo eyi ezükü gbü kpi. Wü mürü cinga kpo eyi eje ngari Me. Wü ngü la 'buru ngbü eyi emere te-wü, ba e ta te wü *mürü dofo ba gbü Ngari Me ne.'*
⁶ Te di bala, yi mala fū Yüwane, gü ba, 'Mene kpara te ena alala fi bü eküte ra, Me ena aceka engu ba züka kpara ka-ye, fū ah angbü de mere tadu te gara.' " ⁷ FÜ wü kpara la ayia adu kpaka Yüwane, mere kpara ka-wü.

Fü Yesu adu afü te-ye, akpo angbü emala nga Yüwane fū mere bi wü kpara la, gü ba, "Yi ngbü efi teka Yüwane, egü neh fe? Ta te yi ngbü enü kpa etü gü, da eje ngü gömö Yüwane ne, yi nü kpala neh teka ne? Yi ngbü ta efi ngü teka Yüwane, gü ba, engu de töndö kpara, de maguma ye 'basu 'basu, te ngbü emere ngü baka gala, te wege ngbü efe me-ye ne? A'a, ah bala de! ⁸ Anga fingangü ka-yi gü ba, engu de mere miri, te to züka bongo eküte ye? A'a, ah bala kpah de, angü wü kpara te ewü ngbü eto züka bongo eküte wü, wüh ngbü etü gü nda-wü de! Wüh engbü ka-wü gbü mere köti, anga

* **11:5** 11:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 35:5-6.

gba wü miri. ⁹ Amba ma wu eyi, gü ba, yi nü ta kpaka Yüwane kükürü de, angü engu de mürü dofo ka Me fanü. Te di bala, ah le de yi wu awu, gü ba, ngü ka Yüwane fa nda wü gara wü mürü dofo ka Me 'buru ka. ¹⁰ Angü Yüwane me-ye de kpara, ta te wüh ba ngü kaka-na gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, "Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye." ' ' "†

¹¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Esüka wü mürü dofo, de wü diri wü kpara ka Me ta gügü ne 'buru, gbü jia Me, kpara te ngü kaka fa nda *Yüwane Mürü Babatiza, nda ma. Amba mene kpara te to maguma ye fere 'buru, ngü kaka ena afa nda Yüwane ka, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fefe me-ye.

¹² Ah kpo gbü sikipi ta te Yüwane kpo de tima ka-ye, zalü akoro di dene, ngü ka Me ngbü eyi ega esüka wü kpara, angü mere bi wü kpara ngbü eyi eto te-wü, da elala gbü ngü ka Me. Amba siti wü kpara, te ewü di vügü ka ngü ka Me ne, ngbü kpah eyi egiri kaje, teka atiri tima ka Me la de wazi. ¹³ *Müse de wü gara wü mürü dofo ka Me ta gügü ne, wüh ngbü 'buru emala nga ngü, de te ngbü emere te-ye gbü wü sikipi ne. Gina mürü dofo la de Müse, adudu na de Yüwane Mürü Babatiza, te mala nga kokoro ka-ra ne. ¹⁴ Ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, Me tima Yüwane Mürü Babatiza me-ye, teka amala ngari ye fü wü kpara, kpah baka e te engu tima mürü

---

† **11:10** 11:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malaki 3:1.

dofo *İliya ta gügü ne. ¹⁵ Te güje yi ladü la, ah le de yi da güje yi, aje ngü ka-ra la areke areke.”

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpapa la, gü ba, “Wü kpapa te ewü le ngü ka-ra de ne, ma ena amala teka ewü, agü neh fe? Wüh neh baka wü da? Angü ma reke ewü eyi ma! Wüh le züka ngü nda-wü de. Wüh baka wü jaji te ewü ngbü ega yiki de wü bu wü. Angü gara wü bu ewü ngbü ta emala ngü fü ewü, gü ba, ¹⁷ ‘Ani reke wü ma! Wü le züka ngü nda-wü de! Angü ani ngbü emi ku'du fü wü, wü le alo bi de. Ani ngbü ebi ci gba fü wü, wü le aku gba kpah de!’

¹⁸ Wü di enga wüna, yi ceka la! Baka ta te *Yüwane Mürü Babatiza koro ngbü esüka yi sene ne, ah zü e fa sü de, ah nzö fi kpah de. Te di bala, wü gara kpapa ngbü ta efala engu, gü ba, ‘Engu de *siti wü di enga me guvu ye!’ ¹⁹ Amba de-ra, te ma koro esüka yi sene, ma ngbü ezü e, kpah da enzö e, fü wü kpapa angbü kpah efala ra, gü ba, ‘Ma de mürü kü. Ma ngbü kpah eküya. Ma kpah de awuba ka siti wü kpapa.’ Wü kpapa te ewü ngbü efala ngü ka-ra ne, ngbü efi nda-wü, gü ba, ani wu ngü fa sü. Amba wüh wu ngü nda-wü kü de. Ah ena adi bü nzö mene wü kpapa te ewü le ngü ka-ra eyi ne, wüh ena angbü ewu si-ngü la me-wü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpapa, teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü ka wü kpapa, te ewü le ngü ka Yesu de

Luka 10:13-15

²⁰ Fütanga wü ngü la, fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara gbü wü köti, te engu ngbü endoro gbügbü na ne. Angü engu mere bi wü kpeke lara ngü gbü jia wü kpara gbü wü köti engu la ma, amba wüh le afü maguma wü nda-wü de. Teka ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba, ²¹ “De-yi wü kpara ka Korazina, bete wü kpara ka Betesayida, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü *ganzi kpara, baka wü kpara ka Tera ake Sidona la, de bane wüh ngbü ta eyi de mere cinga te wü, teka *siti ngü ka-wü. Wüh ena angbü ta kpah eto kala bongo eküte wü, eza kpah mbi ebu gbü nzö wü, da enda'ba te-wü fü Me, gü ba, ‘Ani le eyi afü maguma ani!’ ²² Teka ngü la, gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka Korazina ake Betesayida, afa nda wü kpara ka Tera bete Sidona ka.

²³ Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Kaparanama, yi fi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me, fü ani akoro agbü kpi? A'a! Ah bala de! Ngü ka-yi ena asiti gbü jia Me asiti, fü yi anü agbü du ka wa, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü siti kpara ka *Sodomo la, de bane wüh fü ta maguma wü eyi. Me ti ta acuru ewü de.‡

---

‡ **11:23** 11:23 Mü ena amaka ngü ka Sodomo gbü Gina Ngü 19:24.

24 Ma emala fü yi dene zu ngü. Gbü *adu sïkpï te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, Me ena ato mere siti kuru gbü nzö yi, afa nda wü kpara ka Sodomo ka, angü yi le ngü ka-ra de.”

Dene gba ka Yesu fü Me

Luka 10:21

25 Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia agbo nga iri Me, gü ba, “Wayi, Wüba Me, mü de Miri agbü kpï, mü kpah de Miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü to wazi eyi fü wü kpara ka-ra, teka aje to ngari mü ne. Kükürü de, angü wüh o fingangü ka-wü eyi 'buru, teka adi eje ngü la ba wü vürü jaji. Amba teka wü cögbörö kpara, te ewü le aje ngü ka-mü de ne, wüh ti awu si-ngü ka-mü de, angü wüh gü ba, ani wu ngü fa sü. 26 Wayi bala Wüba, ngü la reke cu te mü, angü mü le me-mü, de wü kpara ka-ra je si-ngü ka-mü.”

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye

Luka 10:22

27 Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wüba Me to wazi ka wü ngü eyi 'buru esaka ra, teka de ma koro, ma sere ngü ka-ni la fü yi. Kpara biringbö te wu ngü ka-ra mbi mbi mbi nda ma, 'duwa Wüba Me, te engu wu ngü ka-ra me-ye. Kpah bala, kpara biringbö, te wu ngü ka Wüba Me, nda ma. Ma wu ngü kaka duu me-ra, be kpah te wü kpara te ma gü tamu ngü ka Me fü ewü ne.

28 De-yi wü kpara, te yi ndiri eyi, ka wü tiri ngü ka-yi ne, yi le ngü ka-ra, de yi nü kpaka ra kpakine. Ma ena aza wü tiri ngü la gbü nzö yi

asidi, fü yi afe te-yi. ²⁹ Yi to maguma yi fere, de yi ce te-yi 'buru, adi eje riri ka-ra. Angü ma de mürü *züka maguma, te ma ngbü ewu cinga wü kpara. Te yi le ngü ka-ra la, ma ena agu maguma yi kpina, fü yi afe te-yi. ³⁰ Angü riri te ma ena ato fü yi ne, ah kpekpeke nda de. Riri la ena ato kpah wazi fü yi, fü ah ale ta-ngü te yi.”
Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

12

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me
Marako 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Fütanga ngü la, gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü gara yi ka ndo, akpo da esösörö fi ndo la, etitiri, ezü, ka tala te ewü. ² Fü wü gara *Farusi awu ngü la. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, “Masörö fi ndo la, ah de tima.” Angü *Riri te Müse to fü wü *Yisarayeale mala, gü ba, “Gbü sikipi ka Me, wüh mere e amere tima 'buru 'buru de.” Tekä ngü la, fü wü Farusi la ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ye ceka la! Wü kpara ka-ye ne ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Wü je riri ka-ani ne nda-wü de? Wü le asiti gele ka-ani, neh teka ne, te ewü ngbü esösörö fi ndo la gbü sikipi ka Me de bala ne?”

³ Te Yesu je ngü la, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi tanga *Ngari Me nda-yi neh de? Ngü ta te wüh ba teka mere Miri *Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, tala mere Davidi de wü kpara gbü nga ye. ⁴ Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü

mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Amba *Riri ta te *Müse to fü wü mürü gele, gü ba, ambata la teka wü kükürü kpara fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Fü Davidi aza ambata la, azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye la 'buru.* Te di bala, wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de!

⁵ Kpah bala, gbü Riri ta te Me to fü Müse, wüh ba, gü ba, 'Wü mürü gele, te ewü emere tima gbü *Mere Kambü ka Me ne, ah le de wüh mere tima ka-wü la kpah gbü sikipi ka Me.'† Yi wu bala de? Te wü mürü gele la ngbü eyi emere tima gbü sikipi ka Me bala la, yi ena amala fü ewü, agü ba, 'Wü ngbü esiti gele ka-ani?' Yi ti amala bala de, angü yi wu kpo, gü ba, ngü ka gele ka Kambü ka Me la fa ngü ka gele ka sikipi ka Me afa. ⁶ Ma emala fü yi dene zu ngü. De-ra *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere fa ngü ka gele ka Kambü ka Me bete nda sikipi ka Me 'buru ka.

⁷ Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, 'De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni ti ale nda-ni de!‡ Ta te yi ena awu si-ngü la awu mbi mbi mbi, gü ba, ngü ka züka maguma

* **12:4** 12:4 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6.

† **12:5** 12:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 28:9-10bete buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 24:8. ‡ **12:7** 12:7 Mü ena amaka ngü la gbü Oseya 6:6.

fa ngü ka gele afa la, de bane yi tĩ amala siti ngü eküte wü kpara ka-ra de. Angü ngü te ewü mere la, ah siti gbü jia Me nda de. ⁸ De-ra, Ye Kpara ka Kpĩ, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la ka. Ma de mürü sĭkpĩ ka Me la me-ra. Ma ngbü eto to Riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra.”

Dene ngü ka komoko te Yesu reke kpakpa na gbü sĭkpĩ ka Me

Marako 3:1-6; Luka 6:6-11

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia gbü sü la, anü ari kpa *esambü ka biti-te. ¹⁰ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, te kpakpa na ze aze. Wü *Farusi ta kpaħ ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Teka ngü la, fü ewü ayi-tata teka komoko te kpakpa ze aze la, gü ba, “Gbü jia ye, ah de züka ngü teka aküwa kpara gbü *sĭkpĩ ka Me bane? *Riri te Me to fü Müse gü neh fe?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Te kpara ladü esüka yi sene, de kambiliki ka-ye ngbee biringbö la, te kambiliki kaka la tĩ gbü mere du gbü sĭkpĩ ka Me la, engu ena amere baye? Ah ena ace kambiliki ka-ye la kpala, angü ah de sĭkpĩ ka Me? ¹² Ngü ka kpara fa ngü ka kambiliki la de? Te di bala, ah de züka ngü teka ale ta-ngü te kpara gbü sĭkpĩ ka Me. Angü Riri ka Me mala, gü ba, ah le de nih di emere züka ngü.”

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü komoko la, gü ba, “Mü gbere kpa mü egbere.” Fü komoko la ayia agbere kpa ye. Fü kpakpa na areke te-ye, adu zürrü te nga ye, kpaħ baka gara na la.

¹⁴ Te wü Farusi wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sïkpï ka Me. Fü ewü ayia anü, akpo da egiri kaje, de ani mörö Yesu asidi.

Dene ngü te Me mala fü mürü dofo Yisaya teka Yesu

¹⁵ Te Yesu wu, gü ba, wü *Farusi ngbü eyi egiri kaje teka amörö ni asidi, fü ah ayia ka-ye, ace sü la. Fü mere bi wü kpara aci anü, afa nganga na. Fü Yesu aküwa wü mürü keke, esüka wü kpara la 'buru. ¹⁶ Te di bala, fü Yesu amala ngü fü wü kpara, de te engu küwa ewü ne kpekpeke, de wüh mere e, amala nga ni fü wü kpara de, angü Yesu le acu ngü ye de.

¹⁷ Teka wü ngü te Yesu ngbü ele ta-ngü te wü kpara de gu maguma de bala ne, fü wü kpara adu awu, gü ba, Me fe engu tima me-ye fanü. Angü ngü la ti kpini de ngü, ta te Me mala gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba, ¹⁸ “Ceka la! Dene kpara te ni, Me, fe teka amere tima ka-ni, angü ni le engu de maguma ni 'buru, da engbü de tadu teka ngü kaka-na. Ni ena ato *Nzila Wazi ni emamaguma. Ah ena amala nga ni fü wü kpara füh kotö ne 'buru, gü ba, ni, Me, ena aküwa ewü. ¹⁹ Kpara ka-ni la ti adi ewü nga, da ega yiki de wü kpara nda de. Ah ti adi emala ngü de mere ri ye, adi ecu ngü ye, kpah de. ²⁰ Wü kpara te wazi ewü di ma, baka gala te lölö di walawala, anga baka wa te ngbü nuuu ne, engu ti adi emere ewü esiti de. Engu ena adi ele ta-ngü te ewü, da eri ewü ferrre, de züka maguma ye. Ah ena amere tima ka-ye la bala, zalü te

wü kpara 'buru ena aje riri ka-ni, Me, mbi mbi mbi. ²¹ Te di bala, wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru ena ao maguma wü eküküte.”§

Dela ngü te Me mala gömö mürü dofo Yisaya ta gügü, teka ngü ka Yesu, o wüh bi engu la de.

Dene ngü te Yesu lügü fü wü Farusi,

teka ngü te ewü mala eküküte

Marako 3:20-30; Luka 6:43-45; 11:14-23

²² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara akoro de gara komoko kpaka Yesu, te jijia ni ani. Ah ro mö nda kpah de, teka *siti wü di enga me te di guguvu. Fü Yesu ayia aküwa komoko la. Fü komoko la akpo da ero mö, kpah da eceka kpi.

²³ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru afa sü. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ena adi de kundu ye Miri *Davidi, te Me le atima teka aküwa ani ne, de?”

²⁴ Baka te wü *Farusi je ngü te wü kpara ngbü emala gömö wü de bala ne, fü ngü la ake te ewü efa sü. Fü ewü amala, gü ba, “Me to wazi la fü Yesu me-ye nda de. Yesu maka wazi, teka adi eliki wü di enga me di la, esaka *Satana,* miri ka *siti wü di enga me ne.”

²⁵ Te Yesu wu fingangü ka wü Farusi la bala, fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Te nguwa wü kpara biringbö kpo ngbü emere gü esüka wü la, ngü la ena adi mbi? Ah reke nda de! Nguwa ewü ena akpi, anza ka! Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö

---

§ **12:21** 12:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 42:1-4.

* **12:24** 12:24 Gara iri Satana de Belezebuba.

te-wü la, ah ena atī atī? Ah tī kpah de! Kōtī la ena asiti, fū ewü abaya asidi! ²⁶ Angü, te Satana du ngbü tine eyi cu egü gü de wü kpara ka-ye la, ah ena ayiri gbü miri ka-ye la ayiri? Engu tī ayiri de, ngü kaka ena anza.”

²⁷ Fū Yesu adu ayi-ta wü Farusi la, gü ba, “Te yi gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me de wazi ka Satana la, amba e-ngbü eto wazi fū wü kpara ka-yi, teka adi eliki wü di enga me di, neh da? Teka ngü la, wü kpara ka-yi, ena adi emala nga yi zu me-wü fū wü kpara, gü ba, ngü te yi mala la, ah de töndö ngü. ²⁸ Ma emala fū yi fanü fanü, gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me ne gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, ma de kpara te Me tima teka aküwa ani ne!

²⁹ Yi fi la nga ngü ne mbi mbi mbi! Te kpeke kpara ladü, te di de wazi ye fa sü, e-ena ari kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü ah ngbü eceka kpī fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka.

³⁰ Mene kpara te le ngü ka-ra de, engu de vügü ka-ra. Te kpara le ta-ngü te ra gbü tima ka-ra kpah de la, engu ngbü dela egiri kaje teka asiti tima ka-ra la.

³¹ Ma emala fū yi dene zu ngü. Wü *siti ngü 'buru, de te wü kpara ngbü emere, te kpara fū maguma ye la, Me ena aboro wü ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kpah asidi.

Amba 'duwa kpara te ngbü efala Nzila Wazi Me, Me ti aboro siti ngü kaka la kpo fi de. ³² Wayi, te mü mala bü siti ngü, da efala ra di la, ngü ma! Me ena aboro siti ngü la, te mü fü maguma mü eyi la. Amba 'duwa te mü ngbü emala siti ngü, da efala Nzila Wazi Me la, Me ti aboro siti ngü ka-mü la nda de. Liya ka-mü la ena angbü gbü nzö mü bala fi mere badi.

³³ Ngü ka-yi kpah baka ngü ka rü te ngbü erü, fü wü kpara angbü ewu riri na. Züka rü ngbü erü kpah bü züka ri-rü, fü wü kpara angbü ezü. Siti rü ngbü erü nda-ye kpah siti ri-rü, te wü kpara ti azü de. Ah bala de? Angü züka ri-rü ti ari eküte siti rü ne, nda de. Anga siti ri-rü ti ari eküte züka rü ne, kpah de. Te di bala, yi ti awu rü teka ngü ka riri na. Kpah bala, wü kpara ti eyi awu maguma yi, teka wü ngü te yi ngbü emere.

³⁴ De-yi wü *Farusi, yi de siti wü kpara! Yi de wü mürü mani baka kpürü! Te di bala, yi ti amala züka ngü nda-yi de. Angü wü ngü de te kpara ngbü emala te komö ye ne, ah de wü ngü te ngbü ekoro emamaguma. ³⁵ Te di bala, züka kpara ngbü emere züka wü ngü ka-ye duu me-ye, angü züka wü ngü ladü emamaguma. Kpah bala, siti kpara ngbü emere nda-ye kpah fi bü siti wü ngü, te di emamaguma.

³⁶ Ma emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, ah ena ato kuru te yi, teka siti wü ngü te yi ngbü emala ne.

³⁷ Angü wüh ena aye süka ngü ka-mü, te nga wü ngü de te ngbü ekoro gömö mü ne. Te mü ngbü ta emala züka ngü la, ngü ka-mü ena adi mbi, angü mü ena amaka tadu gbü ngü la. Amba

te mü ngbü ta emala siti ngü la, ngü ka-mü ena adi kpah esiti, angü mü ena amaka cinga gbü ngü la.”

Dene ngü te Yesu mala, teka ngü te ena asere fü wü kpara,

gü ba, Me tima ni me-ye

Luka 11:29-32

³⁸ Fütanga ngü la, fü wü gara *mürü riri de wü *Farusi ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ani ena awu baye baye, gü ba, Me tima ye me-ye fanü? Ah le de ye mere la gara talara ngü, fü ani awu.” ³⁹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi ka-yi de siti wü kpara, te yi le ngü ka Me nda-yi de. Te ma ena amere wü talara ngü gbü jia yi la, yi ena ale ngü ka-ra fanü? Yi ti ale nda-yi de! Te di bala, Me ti agü tamu talara ngü biringbö fü yi nda de. Amba ah ena adi bü mene talara ngü, te ena amere te-ye baka nda *Yona tane. ⁴⁰ Fanü fanü, ngü ka-ra ena adi kpah baka nda Yona. Angü Yona ti ta gbü mere *yi-ngu, fü mere si ayia ami engu. Fü Yona ara guvu mere si la sikipi bata. Gbü eabata sikipi la, fü si la ayia azi Yona kpa edere ngolo, füh siki. Fü Yona ayia anü agbü Nineve, ba e ta te Me mala fefe, de ah nü mala ngari ni, Me, fü wü kpara de kpala ne. Fü ngü ka Yona la agü tamu wazi ka Me fü wü kpara ka Nineve. Fü ewü ayia afü maguma wü. Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpi, kö ra ena ara gbü tö sikipi bata. Gbü *eabata sikipi la, fü ra adu azükü.

⁴¹ Te di bala, gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara füh kotö ne 'buru tete, ah ena

ato mere kuru te yi, angü yi le ngü ka-ra de. Wü kpara ka Nineve ena ayia gbü sikipi la, amala nga *siti ngü ka-yi, angü wüh je ta ri Yona, fü ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Me. Amba ngü ka-ra, te fa nda Yona ka ne, yi le aje nda-yi de. ⁴² Kpah bala, mere wü rüse ta te engu di de miri ka Seba, ena ayia kpah amala nga siti ngü ka-yi. Angü wü rüse la yia ta agbü tö ka-ye nengete, fü ah akoro teka aje kpeke riri gömö Miri *Solomona. Angü Me to ta mere wazi fü Solomona, teka adi ewu wü ngü di. Amba wazi riri ka-ra, te fa nda Miri Solomona ka ne, yi le nda-yi kpah de! Dela si-ngü te Me ena ato mere kuru te yi tete ne, angü engu tima ra teka aküwa yi, amba yi le ngü ka-ra nda-yi de!”

Dela ngü te Yesu lü gü fü wü Farusi, te ewü yi-tata teka talara ngü.

Dene ngü te Yesu mala teka wü di enga me,

te ewü koro eyi guvu kpara asidi

Luka 11:24-26

⁴³ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Te Me liki wü *di enga me eyi guvu kpara asidi la, wü di enga me la ena amere baye? Wüh ena anü, angbü endoro gbü wü siti sü te ürü aürü, agiri sü te ewü ena angbü tete. Amba, te ewü maka sü de la, ⁴⁴ wüh ena adu afi nga ngü, gü ba, ‘Ani du la edu agbü sü ka-ani, ta te ani ngbü gbügbü na ne.’ Te wüh du kpaka kpara la, fü ewü amaka sü emaguma kpara la fi bü kükürü, baka kambü te kpara di gbügbü na ma la, ⁴⁵ wüh ena anü agiri gara wü bu wü, de ani ngbü de ewü. Fü ewü anü amaka wü gara

wü bu wü lorozi, te wazi ewü fa nda gina ewü la ka. Fü ewü adu ari, angbü de ewü guvu kpara la. Te di bala, adu ngü ka kpara la ena angbü baye? Ah ena angbü emere wü *siti ngü tine, efa mene wü ngü, de ta te engu ngbü emere te enga gina ne ka. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi mbi, angü dela ngü te ena amere yi, wü siti kpara, angü yi le ngü ka-ra nda-yi de.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü ni ye, de wü di enga ni ye

Marako 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Baka te Yesu ngbü la fi bü eri mere bi wü kpara bala, fü wü ni ye Yesu de wü di enga ni Yesu akoro, angbü kpa etanü, angü da ewü, te ewü ena ari, akoro kpaka Yesu, aro mö de ewü, ma, teka ngü ka mere bi wü kpara la. ⁴⁷ Fü gara kpara ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara deyï, wü ni ye, de wü di enga ni ye, koro eyi, ngbü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ta ele aro mö de wü ye.” ⁴⁸⁻⁴⁹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü kpara la, gü ba, “Ah mbi, amba de-yi, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah de wü di enga wüna, de wü wüna. ⁵⁰ Angü te kpara ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me agbü kpï la, kpara la kpah de enga wüna, anga wüna.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

13

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh

*moko**Marako 4:1-20; Luka 8:4-15*

¹ Bü gbü sikipi engu la, fü Yesu ayia sela, anü akoro era mere ngu *Galilaya. Fü ah ayia angbü ka-ye kötö kpala, akpo da eri wü kpara ka-ye de ngari Me. ² Fü mere bi wü kpara aci akoro gbe kpakaka na la. Te engu wu bala, fü ah ayia ali ka-ye agbü *zabu, aka te-ye mba canza, anü angbü ka-ye kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fü mere bi wü kpara la areke te-wü, angbü nda-wü edere ngu sela, da eje ngü gögömö na.

³ Fü Yesu angbü eri ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba dene, "Gara komoko ta ladü, te za nguwa ndo ka-ye, anü di, amoko kpa agbü yi. ⁴ Te engu kpo ngbü emoko nguwa ka-ye la, fü wü gara jia ndo la, ati te kaje. Fü wü lu awu, akoro adoro. ⁵ Fü wü gara jia ndo la ati füh si-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö kere, angü tö sela sere sere. ⁶ Te ra kpo ngbü esü tete, fü wü fu-ndo la aürü ka-wü 'buru, angü si ewü ri gbü tö mbi mbi nda de. ⁷ Fü wü gara nguwa ndo la ati ka-wü esüka wü ti. Fü wü nguwa la akö, aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ndo la afü te-ye 'buru yi-andüla tete, angü wü fu-ti la ta ewü eyi 'buru. ⁸ Fü wü gara nguwa ndo la, ati nda-wü gbü züka sü. Fü ewü ayia akö, aga agere, ari gbrri! Gara zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü wüh ti gbü züka tö." ⁹ Fü Yesu adu amala fü ewü, gü

* **13:8** 13:8 Gara zi jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara teke 'buruve.

ba, “Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tö.

¹⁰ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ah mere neh baye, te mü ngbü emala ngü fü wü kpara ne, gbü mani de bane ne?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü kpara ta gügü ne, wüh je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, yi ti eyi aje si-ngü la, angü ma ngbü esere ngü la fü yi me-ra, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fü ni. Amba wü gara kpara la ti aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le aje ngü ka-ra de. ¹² Kükürü de, angü te mü le ngü ka-ra ne eyi la, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba enga ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.

¹³ Dela si-ngü te ma ngbü emala ngü fü wü kpara tete gbü mani, angü mere bi wü kpara le ngü ka-ra de. Wüh ngbü eceka ngü ka-ra, amba wüh ti awu sisi nda-wü de. Wüh ngbü kpah bü eje ngü ka-ra, te ma ngbü emala ne, amba sisi na ri gbü nzö ewü mbi mbi nda kpah de. ¹⁴ Wü kpara te ewü ngbü emere ngü de bala ne, wüh ena adi baka wü kpara, ta te Me mala ngü ka-ewü gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, ‘De-wü deyï, wü ena aceka ngü ka-ni, Me, ma, wü ti awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la ti arï gbü nzö

wü kpah de. ¹⁵ Angü nzö wü koro eyi kpekpeke teka ngü ka-ni. Wü ni güje wü ka-wü ani, angü wü le aje ngü ka-ni de. Wü ni jia wü kpah ani, angü wü le awu si-ngü ka-ni kpah de. Angü te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni. Fü ni, Me, aküwa wü.'† Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpapa, te ewü le ngü ka-ra de ne.

¹⁶ Amba nda-yi, ah le de yi ngbü de mere tadu, angü yi ngbü eceka wü ngü, de te ma ngbü emere ne, cu de jia yi! Yi ngbü kpah eje wü ngü te ma ngbü emala ne, cu de güje yi ereke areke!

¹⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ta gügü wü *mürü dofo, de wü gara kpapa ka Me 'buru, ngbü ta de gümü ngü ka-ra te wü, teka awu ra cu de jia wü, teka de ani di eje ngü, baka te ma ngbü emala fü yi dene, cu de güje ani. Amba wüh je nda-wü de, angü wüh kpi ka-wü eyi gügü."

¹⁸ Fü Yesu adu amala fü ewü mbölö, gü ba, "Dene si-ngü gbü mani ka kpapa te moko nguwa ne. Ah le de yi da güje yi reke areke, teka aje ngü gbügbü. ¹⁹ Si mani ka nguwa te ti te kaje, ah baka ngü ka mene wü kpapa, te wüh mala ngari Me fü ewü, amba ngü la ri gbü nzö ewü de, angü wüh le aje de. Fü *Satana awu bala, ayia kere, akoro aza ngü la emagama ewü asidi. ²⁰ Mene nguwa te ti füh si-da, ah baka mene wü kpapa, te wüh mala ngari Me fü ewü. Fü ewü ale ngü la kere, de mere tadu. ²¹ Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü

---

† 13:15 13:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10.

ka-ye 'basu 'basu. Teká ne de, angü wüh to maguma wü fü Me mbi mbi de. Sidi nga síkpí mba cükü'daye, baka te cinga koro maka ewü teka ngü ka Me, fü ewü ayia ace ngü ka Me ka. ²² Mene nguwa te tí esüka wü ti ne, ah baka wü gara kpara te ewü je ngari Me mbi, amba fingangü ka-ewü ka-ye teka wü ngü de füh kotö ne. Fü gümü wü e ka kotö ne adürü fingangü ka-ewü, teka ngü ka Me asidi. Teká ngü la, wüh mere tima ka Me mbi mbi de. Wüh ka-wü baka ndo te koro eyi yí-andüla tete. ²³ Mene wü nguwa te ewü tí nda-wü gbü züka sü ne, ah baka mene wü kpara, te ewü je ngari Me, fü ewü ale de maguma wü biringbö, azoro ngü la de kpa wü 'basu, ao to wü, angbü emere. Te di bala, wü kpara la baka ndo te rí reke areke gbrri. Gara zí jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la.

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la.”

Dene gara wü mani te Yesu mala fü mere bi wü kpara

Marako 4:30-34; Luka 13:18-21

²⁴ Gbü gara síkpí fü Yesu adu amala kpah gara mani fü mere bi wü kpara la, gü ba, “Tima ka Me, ah kpah baka ngü ka gara kpara te nü ru ndo ka-ye agbü yí. ²⁵ Gbü biti, o wü kpara ngbü 'buru era ara, fü gara vü gü kaka-na akoro, amoko nguwa siti gü gbü ndo kaka la, ayia anü sü ka-ye. ²⁶ Te ndo la kpo ngbü ekö, fü nguwa siti gü la akpo kpah ekö. Fü fu-ndo angbü ega tundu de wü siti gü la. ²⁷ Fü wü kpara ka tima ka mürü ndo la, akoro amala ngü fefe, gü ba, ‘Apa, mere

kpara! Nguwa ta te ye ru ne, ah ka-ye bü de ndo kpikpi ye de? Amba titine siti gü du kö koro gbügbü, neh baye baye?' ²⁸ Fü engu alüğü ngü fü ewü, gü ba, 'Gara vüğü ka-ni nü mere ngü la bala me-ye.' Fü wü kpara ka tima kaka ayitata, gü ba, 'Ye ele de ani nü gbürü wü siti gü gbü ndo la asidi?' ²⁹ Amba mürü ndo la le bala de. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, 'Wü mere bala la de. Angü te wü nü gbürü wü siti gü la titine la, wü ena agbürü wü fu-ndo ekuru wü siti gü la. ³⁰ Wü ce wü siti fu-gü la bala. Te ndo la ndri eyi 'buru la, ni ena amala fü wü kpara ka tima, gü ba, "Wü gbürü la wü siti gü de gbü ndo la te enga gina. Fü wü ai, abiti nzöznö nzöznö bala. Fü wü agü ewü agbü wa. Fü wü adu awa ndo ka-ni la, abiti ewü 'buru agbü kafa." ' ' "

³¹⁻³² Fütanga wü ngü la, fü Yesu adu amala kpah gara mani fü ewü, gü ba, "Ma le amala gara ngü mani, teka agü tamu ngü ka Me di fü yi. Angü, ngü ka Me ka-ye baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka jia li'ba, jürrrü bane. Te mü ru jia rü la, ah ena aga, akoro mere rü, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la."

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Ngü ka Me ka-ye kpah baka *kö, te würüse ngbü ekü'da zu ambata di. Fü kö la angbü emere tima ka-ye gbü ambata la ferrre. Fü ah akpo da eu, eu, zalü akoro memere."

Dela wü mani 'basu te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Me, te kpo mba 'dongoni, amba te gara, ah ena aga akoro memere.

³⁴ Yesu ngbü ta emala bi wü ngü ka-ye fū wü kpara la, 'buru gbü mani. Ah mala si wü ngü la fū ewü mbölö mbölö nda de. ³⁵ Ngü te Yesu ngbü mere la, Me sere fefe me-ye, de ah di egü tamu ngü fū wü kpara di. Ngü la tī kpah kpini de ngü, ta te Me mala gömō gara *mürü dofo, gü ba, “Ni ena angbü erī wü kpara 'buru gbü mani. Engu ena amala kpah nga wü ngü te wo te-ye awo fū ewü.” ‡

Dene si mani ka siti gü

³⁶ Fütanga wü ngü la, fū Yesu ace bi wü kpara la, ayia arī ka-ye kpa esambü. Fū wü kpara kaka-na ayia akoro kpakaka na, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ye gü la tamu si mani ka siti gü, te ye mala nganga, fū ani ne.” ³⁷ Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba, “Ah mbi. Mene kpara te moko züka nguwa ndo gbü yī ne, ah ka-ye de-ra, *Ye Kpara ka Kpī. ³⁸ Yī engu ne, ah ka-ye de kotō ne. Züka nguwa ndo, te ewü ru la, ah de yi, wü kpara te yi le ngü ka-ra, fū yi ato maguma yi fere. Siti nguwa gü la, ah de wü kpara ka *Satana. ³⁹ Vügü te nü moko siti nguwa gü la, ah ka-ye de Satana. Kpīrī ndo, ah de *adu sīkpī, te Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete. Wü kpara ka tima, te ewü ena awa ndo la, ah de wü *malayika ka Me.

⁴⁰⁻⁴² Angü gbü adu sīkpī, de-ra Ye Kpara ka Kpī, ma ena atima wü malayika ka-ra, fū ewü anü aro la fi wü kpara, te ewü ngbü efiti wü bu wü, de wü siti kpara 'buru, agü ewü agbü mere du

---

‡ **13:35** 13:35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 78:2.

ka wa, kpah ba e te wü kpapa ka tima ro siti gü agbü yï, fü ewü agü agbü wa ne. Wü siti kpapa la ena angbü kpala da eku gba de mere cinga, da enyüma gbü te wü. ⁴³ Amba wü kpapa ka Me ena angbü agbü sü ka Me, fü ewü angbü eci aci baka ra te ngbü eci agbü kpi. Fü wü kpapa 'buru angbü egbo nga iri ewü. Te güje yi ladü, ah le de yi da güje yi te ngü ka-ra ne mbi mbi mbi."

Dene gara wü mani 'basu, te Yesu mala

⁴⁴ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba, "Ngü ka kpapa te je ngü ka-ra, fü ah afü maguma ye, ara fü Me, ah kpah baka ngü ka gara komoko ta te nü ngbü emere tima gbü yï. Fü ah ayia amaka mere bi jiase ta te gara kpapa wo, o gbü tö sela gügü. Fü ah adu aza jiase la, awo kpah, ao te nga jia ye, gbü yï sela. Fü ah ayia adu agba ye, aza wü e ka-ye, acinzi 'buru asidi. Fü ah amaka bi jiase, adu anü ase yï engu la, teka de jiase, ta te wüh wo o gbü tö la, ngbü tine fü ni.

⁴⁵ Ngü ka kpapa te je ngü ka-ra, fü ah afü maguma ye, ara fü Me, ah kpah baka ngü ka mere kpapa te ngbü egiri züka 'biri, te wüh ngbü ese de mere bi jiase, teka de ni se fü ni. ⁴⁶ Fü kpapa la anü amaka gara memere na, te su fa sü, de mere bi jiase gbü ye. Fü engu adu anü acinzi wü gara e ka-ye 'buru. Fü ah aza jiase la, anü ase 'biri engu la di. Fanü fanü, ngü ka Me fa wü gara ngü füh kotö ne 'buru."

Dene mani teka mazoro si de yimba

⁴⁷ Fü Yesu adu amala kpah gara mani fü ewü, gü ba dene, "Me ena ato kuru te wü kpapa te ewü

le ngü ka-ra de, te gara. Ngü la, ah kpah baka ngü ka yimba, te ewü egü gbü ngu, teka azoro wü si di. Te wüh gü yimba la eyi gbü ngu la, bi wü si, gbü nguwa wü kpikpi ye kpikpi ye, ena aba 'buru gbü yimba la. ⁴⁸ Te yimba la diri tîne eyi ka bi wü si gbü ye la, fü wü mürü yimba la agbeke yimba ka-wü la kpa füh gümba, teka afe züka wü si gbügbü na la. Fü ewü aza züka wü si ka-wü la 'buru, ao gbü kuwu. Fü ewü adu amörö wü sisiti na la 'buru, abu kö ewü agbü gü. ⁴⁹ Ngü ka Me ena amere te-ye te gara, gbü *adu sikipi, kpah bala. Angü wü *malayika ka Me ena akoro, teka aye süka züka wü kpara de siti wü kpara. ⁵⁰ Wüh ena aza siti wü kpara la 'buru agü agbü mere du ka wa. Fü ewü angbü eku gba kpala de mere cinga, da enyüma gbü te wü.”

⁵¹ Fü Yesu adu ayi-ta wü kpara ka-ye la, gü ba, “Wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, wü je sisi na eyi mbi mbi mbi?” Fü ewü alügü ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ani je eyi mbi.” ⁵² Fü engu amala fü ewü, gü ba, “Te di bala, de-yi, wü kpara ka-ra, yi ena adi baka mürü köti, te ri gbü kafa ka-ye, teka agiri wü e, te engu ena agafa fü wü kpara, wü didiri na be kpah te wü toto na. Ma mala ngü la kükürü de, angü yi wu da eri wü kpara de gina *Riri ka Me, be kpah te to ngü ka-ra, te ma ngbü emala fü yi ne, kpo.”

⁵³ Te Yesu mala ngü la fü wü kpara ka-ye nza tete, fü ewü ayia ace sü la, anü sü ka-wü.

*Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta
Marako 6:1-6*

⁵⁴ Fū wū Yesu adu anū ka-wū agbū Nazareta, gbū kötī ka-wū, ta te engu ga gbügbü na ne. Fū engu akpo da erī wū kpara kpa *esambü ka bitite ka-wū kpala. Fū ngü ka Yesu, te engu ngbü erī wū kpara di ne, aga gbü jia wū kpara la afa sü. Fū ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, “Apa! Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Wü mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te wü gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ⁵⁵ Komoko ne, de ye kpara, ta te ngbü eforo rü de sene ne de? *Mariya kpah bü de ni ye na. Wü di engani ye na bü de wü *Yakobo, *Yüsefa, Simüna, bete Yudi, ⁵⁶ be kpah te wü tangbase kaka, te ani wu ewü 'buru kpo ne! Wüh 'buru de wü kpara de sene ne! Te di bala, Yesu nü maka nda-ye mere wazi, angbü emere wü lara ngü di, de bane, neh ka-ye?” ⁵⁷ Teka ngü la, wü kpara ka Nazareta le ngü ka Yesu nda-wü de, angü Yesu ga nza kpah bü esüka ewü sela.

Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba, “Te mü de *mürü dofo la, wü kpara ena angbü ecu ngü mü acu gbü wü sü 'buru. Amba 'duwa gbü sü te ewü bi mü tete, wüh ti acu ngü mü nda-wü de. Dela si-ngü te yi le acu ngü ra tete na nda-yi de ne.”

⁵⁸ Teka ngü la, Yesu ti amere wü ngü ka talara gbü Nazareta fa sü nda de, angü wüh le ngü kaka nda-wü de.

14

*Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza
Marako 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9*

¹ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara sikpi, fü miri la ayia aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü eyi gbü wü sü la 'buru. ² Te engu je nga Yesu bala, fü ah angbü de cürü. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wayi, komoko la, ah ena adi de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te ni mörö engu ne. Ah ena azükü gbü kpi dela eyi me-ye! Dela si-ngü te engu ngbü emere bi wü ngü ka talara de bala.”

³⁻⁴ Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü gbügbü na. Angü Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodiya ne. Angü miri la fa ta würüse la esaka gara engu ni ye, de iri ye *Filipo. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Teku ngü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, “De-ye deyi, ngü te ye mere la, ah de *siti ngü. Ye fiti wara engu ni ye baye? Ah ti ta fü ye amere bala de. Angü dela siti ngü gbü jia Me!” Teku ngü la, fü ngü ake te Miri Anitipa Erode. Fü ah ayia azoro Yüwane, agü agbü ku. ⁵ Miri la ngbü ta egiri kaje de ni mörö Yüwane tete na, amba cürü ngbü kpah emere engu amere, angü wü kpara 'buru ngbü ta eceka Yüwane, baka *mürü dofo ka Me.

⁶ Gbü gara sikpi, fü Miri Anitipa Erode ayia amere mere karama ka-ye, teka afi nga sikpi, te wüh yaka engu tete na. Engu wara miri la ta ladü, ye würüse. Fü jaji würüse la ayia akpo da elo bi engagira wü kpara, te ewü koro gbü karama la. Fü bi ka jaji würüse la areke gbü jia ewü afa sü. ⁷ Fü miri la ayia amala ngü fü jaji würüse la, akina te-ye gbü jia wü kpara 'buru,

gü ba dene, “Enga ni, bi ka-ye la reke gbü jia ani fa sü. Mene e te ye ngbü ele, de ye yi-ta ni tüngüngü, ni ena ato ato fü ye. Ni ti atiri de.”

⁸ Fü jaji würose la ayia akpe kpaka ni ye, ayitata, gü ba, “Ni ni deyí, mene e te ye ele de ni yo te miri, ah de neh ene?” Fü ni ye na amala fefe, gü ba, “Ye mala fü miri, de wüh nü, wüh mörö Yüwane, de wüh wa nzönzö na, wüh o gbü gada, wüh koro di fü ye, teka fü ani awu, gü ba, Yüwane kpi eyi fanü.” Fü jaji würose la akpe adu kpaka miri la, amala kpah bala.

⁹⁻¹⁰ Fü ngü la ato mere fingangü fü Miri Anitipa Erode. Amba teka ngü ka kina, de te engu kina te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kina ka-ye la tine de, ka vi-jia. Te di bala, fü ah ayia amala ngü fü wü marajümüya ka-ye, teka de wüh nü agbü ku, awa nzö Yüwane, akoro di, ato fü jaji würose la. ¹¹ Fü ewü anü ade ngürü Yüwane, aza nzönzö, akoro di gbü gada, ato fü jaji würose la. Fü jaji würose la ayia aza e la, anü di, ato fü ni ye. Dela ta kaje te *Yüwane Mürü Babatiza kpi tete.

¹² Te wü kpara ka Yüwane Mürü Babatiza je ngü la, fü ewü akoro, abi kökö na, anü di, ati. Fü ewü adu anü amala nga ngü la fü Yesu.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara Marako 6:31-44; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13

¹³ Te Yesu je, gü ba, wüh mörö *Yüwane Mürü Babatiza eyi ne, fü engu ayia de wü kpara ka-ye, ali gbü *zabu, anü sü ka-wü kpa etangu, gbü sü te köti di tete ma. Amba mere bi wü kpara je eyi, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala. Fü wü kpara la

aci 'buru, ayia afa nga wü Yesu to füh güm̄ba de lö wü. ¹⁴ Te wü Yesu nü koro tete gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Fū engu angbü de mere cinga teka ngü ka-ewü. Fū engu akpo da eküwa wü mürü keke, te wü kpara la za ewü koro di ne.

¹⁵ Ah te ekoro etamurago, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka na, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ceka la ra te eti. Ani ena amere de mere bi wü kpara ne, neh baye? Tala mere ewü de? Ah le ta fü ye amala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü wü gara köti, agiri e, ase, azü. Angü sü kpakine edere sü, köti tete nda ma.” ¹⁶ Fū Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Dela neh ene ngü ne? Yi mere e ace wü kpara la, fü ewü ago de. Ah le de yi to zü-e me-yi fü ewü.”

¹⁷ Wüh gü ba, “Akooo, mere kpara! Ambata esaka ani sene ngbee 'buruve bete si 'basu. Wü e la ena ati de mere bi wü kpara la ati fanü?”

¹⁸ Yesu gü ba, “Yi za wü e la, yi koro di kpaka ra akine.” ¹⁹ Te wüh koro de ambata bete si la kpaka Yesu, fü engu amala ngü fü bi wü kpara la, de wüh ngbü kötö, füh wü fu-gü sela. Fū engu ayia aza ambata 'buruve bete wü si 'basu la, aceka kpi kpa tikpi, agbo nga iri Me tekaka. Fū ah akukuru tü wü e la, ato esaka wü kpara kaye, de wüh gafa fü wü kpara la. ²⁰ Fū wü kpara 'buru azü e la, asika di, ace dudu. Fū wü kpara ka Yesu ayia aro du wü e la, asi gbü wü kuwu nzükpa de füh ye 'basu.

²¹ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü wü e la, wüh ta baka wü komoko kutu 'buruve

(5,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

*Dene ngü ka Yesu, te engu nü nü füh ngu
Marako 6:45-56; Yüwane 6:14-21*

²² Fütanga zü-e la, fü Yesu amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü li eli gbü *zabu, fü wü anü sü nda-wü kpa engagira nü, kpa etangu. Nda-ni, ni ena ato la kaje fü wü kpara ne feke, de wüh go agba wü. Fü ni adu afa nga wü.” Fü wü kpara ka Yesu ayia ali gbü zabu anü sü. ²³ Fü Yesu ato kaje fü mere bi wü kpara la. Fü ewü abaya, teka ago agba wü. Fü engu adu ayia ka-ye sela, anü kpa füh mere rüvü kpikpi ye, teka aku gba fü Me. Fü engu angbü kpala, da eku gba fü Me, zalü koro di gbü biti, ²⁴ o wü kpara kaka di nda-wü eyi nengete kpa etü ngu gbü zabu. Fü wege akpo angbü efe jia ngu kpekpeke, da enzi ewü, elügü kpa sidi. Fü ngu angbü ekada de ewü.

²⁵ Ah te ekoro emözepi, fü Yesu ayia akoro, angbü enü kpaka ewü de lo ye füh ngu. ²⁶ Te wü kpara ka Yesu wu Yesu, te ngbü enü füh ngu kpaka wü de bala, wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü ngü la ato mere cürü fü ewü afa sü. Fü ewü akpo da eba rere, angü wüh fi nda-wü, gü ba, “Ah ka-ye de kuru kpara te ngbü ekoro kpaka ani! Dela sirimbi!” ²⁷ Fü Yesu ayia kere, amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi mere e akpe cürü de. Ah ka-ye de-ra.”

²⁸ Te Petero wu, gü ba, ah de Yesu, fü Petero amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, te ah ngbürü de mü fanü la, de mü mala ngü fere, de ma kö

füh ngu, ma nü kpaka mü la.” ²⁹ Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, mü koro ekoro.” Fū Petero ayia akö gbü *zabu, akpo angbü enü kpaka Yesu füh ngu. ³⁰ Baka te Petero wu wege te ngbü efe kpekpeke, fū ah akpo erī gbü ngu ne, fū cürü arī tete. Fū ah aku gba te irī Yesu, gü ba, “Akooo, mere kpara, mü küwa ra eküwa!” ³¹ Fū Yesu ayia ato kpa ye kere, azoro engu, amala ngü fefe, gü ba, “Amaa Petero! Amba mü to maguma mü fere fanü fanü, nda-mü neh la de? Mü le awu wazi ka-ra fi de, neh teka ne?” ³² Fū wü Yesu ake Petero adu alī agbü zabu kpaka wü bu wü. Fū wege la adu anga. ³³ Teka ngü la, fū wü wü kpara ka Yesu, te ewü di gbü zabu la, akpo angbü egbo nga irī Yesu, gü ba, “Ye zu de Ye Me fanü fanü.”

³⁴ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de irī ye Genezareta. ³⁵ Te wü kpara ka Genezareta wu, gü ba, ah de Yesu, fū ewü akpo da amala nganga fū wü kpara gbü sü la 'buru, teka de wüh za wü mürü keke ka-wü, akoro di 'buru kpaka Yesu, de ah küwa ewü. ³⁶ Fū wü kpara la ayia anda'ba te-wü fū Yesu, de Yesu le fū wü mürü keke, de wüh di emofö bü mö bongo kaka la, teka fū ewü aküwa. Fū Yesu ayia ale ngü la. Te di bala, mene wü kpara, ta te ewü ngbü mofö mö bongo ka Yesu ne, wüh ngbü küwa gbü keke ka-wü la eyi 'buru.

15

Dene ngü te Yesu mala teka gele ka

*wü Yisarayeले**Marako 7:1-13*

¹ Fütanga ngü la, fü wü gara wü *mürü riri de wü *Farusi ayia agbü Yerüsalema, anü akoro kpaka Yesu. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, ² “Ah mere neh baye, te wü kpapa ka-ye ce da emere riri ka gele ka wü kundu ani ne? Angü ani ngbü ewu ewü, te wüh le azü e la, wüh le adi ezürü kpa wü te nga riri ka gele ka-ani de.” Wüh mala bala kükürü de, angü riri ka gele ka wü *Yisarayeले gü ba, te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Anga te mü ena amere gara ngü, mü ena azürü kpa mü, kpah gbü gara kaje kpikpi ye.

³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Amba de-yi, yi le aje *Riri ka Me de, neh teka ne? Yi ele nda-yi fi bü adi emere wü riri ka gele ka wü kundu yi? Dela züka ngü? ⁴ Angü Me to ta Riri eyi fü nih, gü ba dene, ‘Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.’* ‘Mene kpapa te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.’† ⁵ Amba nda-yi, yi gü ba, te kpapa kina te-ye, gü ba dene, ‘Ni le ato e fü wö ni ake ni ni tine de, angü ni le ato wü e ka-ni la fü Me takpa tete la,’ ngü la ngbü ereke gbü jia yi efa sü. ⁶ Amba te kpapa la du ngbü cükü'daye, fü ah adu afü fingangü ka-ye, fü ah ayia akoro kpaka yi, wü mürü riri, agü ba, ‘Ni le areke kina ta te ni kina te-ni di ne la,’ yi le nda-yi de. Yi gü ba, ‘Kpapa la mere e ace kina ka-ye

* **15:4** 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 20:12. † **15:4** 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 21:17.

la de de de.’ Fū kpara la ayia ace wö ye ake ni ye gbü cinga teka ngü ka-yi la. Dela zūka ngü? Yi le adi ecu ngü ka riri ka gele ka-yi, afa Riri te Me to ne? ⁷ Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la gögömö na, gü ba dene, ⁸ ‘Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komö wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de. ⁹ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da eri wü kpara, gü ba, “Ani ngbü eto Riri ka-ni, Me, fū wü kpara.” Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah ka-ye de kükürü gele ka wü kundu wü.’ ‡ Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü ngü te ngbü esiti kpara

Marako 7:14-23

¹⁰ Fütanga ngü la, fū Yesu adu ai bi wü kpara, de te ewü ngbü efa nga ye la, amala ngü fū ewü, gü ba, “Yi da la güje yi, fū yi aje si-ngü te ma le amala fū yi ne mbi mbi mbi. ¹¹ Fingangü ka-yi gü ba, e te ena asiti yi gbü jia Me, ah de e-mazü? A'a, ah bala de. Ngü te ena asiti yi gbü jia Me, ah 'duwa de siti fingangü te yi ngbü efi emaguma yi, da emala ne.”

¹² Fütanga ngü la, o wü Yesu du ngbü kpikpi wü de wü kpara ka-ye, fū wü kpara kaka ayia aka te-wü gbamari edede na, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ngü te mü mala la, ah ke te wü *Farusi eyi fa sü. Mü wu bala de?” ¹³ Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba, “Yi mere e afi

---

‡ 15:9 15:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13.

nga ngü ka wü Farusi la baka mere kpeke ngü ne nda-yi de. Angü wüh ka-wü baka siti gü, gbü yí ka Wüba Me. Te di bala, Wüba Me ena agbüürü ewü asidi, angü ah ru ewü me-ye nda de. ¹⁴ Yi ce ewü ace. Wüh ngbü efi, gü ba, ani wu ngü fa sü, amba wüh wu ngü 'buru 'buru nda-wü de. Wüh ka-wü baka kpara, te jijia ni ani, te ele agbeke kiri ye, agü tamu kaje fefe. Te di bala, ngü te ena amere te-ye fü ewü, ah de ne ngü ne? Wüh ena atí ka-wü 'basu mini agbü mere du!”

¹⁵ Te Yesu mala ngü la bala, fü Petero ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah le de mü gü tamu si-ngü gbü ngü mani, teka ngü te ena asiti kpara gbü jia Me, te mü mala tine fü wü Farusi ne, fü a.” ¹⁶ Yesu gü ba, “Yi kpah bala? Yi je si-ngü la nda-yi kpah de? ¹⁷ Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me neh baye baye? Angü zü-e, te mü ngbü ezü ne, ah nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye agbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü. Te di bala, zü-e tí asiti mü gbü jia Me nda de! ¹⁸ Amba ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de *siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü, fü mü adu angbü emala te komö mü. ¹⁹ Angü te kpara ngbü de siti fíngangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Engu ena amörö kpara. Gara, ah ena amere waza, anga yala. Gara, ah ena azi e ka wü kpara. Gara, ah ena asu wu, amala ambala'ba eküte kpara, de wü soko. ²⁰ Dela 'buru wü siti ngü, te ewü ena asiti mü gbü jia Me. Amba te mü zü e de libiti te kpa mü la, ngü la tí asiti mü gbü jia Me nda de!”

Dene ngü ka egba ganzi kpara, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü

Marako 7:24-30

²¹ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la. Fü ewü anü de wü kpara ka-ye agbü wü gara nzö köti, gbü tö ka wü Kanana, te di gbamari ede mere köti ka Tera ake Sïdona. ²² Fü gara würüse sela akoro, afüwa te-ye kpaka Yesu, agü ba, “Akooo mere kpara, kundü ye *Davidi, te Me tima ye aküwa ani ne, ye ceka la bü cinga te ni ne. Mbarase ka-ni ladü, jaji würüse, te *siti wü di enga me ngbü emere engu esiti.”

²³ Yesu, mü lügü ngü fü würüse la nda-mü de. Fü wü kpara kaka-na aka te-wü gbamari edede, amala ngü fefe na kpekpeke, gü ba, “Mere kpara, ye mala ngü fü würüse la, de ah ce da afa nga ani de rere ka-ye la, angü engu ka-ye de egba *ganzi kpara.” ²⁴ Yesu gü ba, “Wayi, ah ngbürü bala. Angü Me tima ra fi teka aküwa wü di enga *Yisarayeale, de te wüh dürü te kaje ka Me asidi ne. Ah tima ra kpaka wü ganzi kpara nda de.”

²⁵ Amba würüse la le ace ngü la nda de. Fü ah aka te-ye akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, “Akooo! Mere kpara, mü le ta-ngü te ra baaa!” ²⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe gbü mani, gü ba, “Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bürü la, ah de siti ngü.” Yesu mala ngü la bala, angü würüse la ka-ye ganzi kpara fefe.

²⁷ Fü würüse la alügü ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, mü mala ngbürü zu ngü. Amba ma kpah baka bürü, te ngbü ero kporo e, te ngbü egürü

kötö ne.” ²⁸ Fū ngü ka würüse la ayia areke te Yesu afa sü. Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ngü de te mü ngbü ele ne, ah ena amere te-ye fū mü baka e te mü le la, angü mü to maguma mü eyi fere fanü.” Kpah bü 'duwa gbü lö-ra engu la, fū yīanga na la ayia aküwa.

Dene e'ba'basu ngü, te Yesu to kpah zü-e di fū mere bi wü kpara

Marako 8:1-10

²⁹ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia adu ka-wü kpa eküte mere ngu *Galīlaya. Fū ewü anü angbü ka-wü kpa gbü gü, kpa etü wü rüvü kpala.

³⁰ Fū mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, akoro di kpaka Yesu. Wü mene ewü te lö ewü di walawala, wü mene ewü te jia ewü di ma, de wü mene ewü te ewü ro mö de, kpah de mere bi wü gara mürü keke. Fū Yesu ayia aküwa ewü 'buru. ³¹ Fū mere bi wü kpara la awu, gü ba, “Wü mürü keke la küwa eyi 'buru. Wü gara ta te ewü ro mö de, wüh du eyi ero mö. Wü kpara ta de lö wü walawala, wüh du eyi enü nü. Wü kpara ta te jia ewü di ma, wüh du eyi eceka kpī.” Fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Teka ngü la, fū ewü akpo da egbo nga iri Mere Me, te di de *vüngüte ka wü *Yisaraye ne.

³² Fütanga ngü la, fū Yesu ai wü kpara ka-ye, amala ngü fū ewü, gü ba, “Cīnga wü kpara ne ngbü erī te ra efa sü, angü wüh ra eyi sīkpī bata dene, zü-e nza esaka ewü eyi. Te ma ce ewü, ago bala la, ah tī de. Wüh ena andiri te kaje ka tala.” ³³ Fū wü kpara kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, “Ööö, mere kpara, ani ena amaka de mere

bi zü-e, te ena atĩ de mere bi wü kpara baka e la, neh kaye? Te ani di kpakine kpa etü gü, kötĩ kpah ma ne.” ³⁴ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, “Ambata esaka wü sela neh fe?” Wüh gü ba, “Ambata esaka ani ngbee lorozi bete wü jürü si mba 'dongoni. E-di dela e, te ena atĩ de mere bi wü kpara de bala?”

³⁵ Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mere bi wü kpara la, de wüh ngbü 'buru kötö. ³⁶ Fü engu aza wü ambata lorozi de wü jürü si la, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah adu akukuru tü wü ambata la, ato esaka wü kpara ka-ye. Fü ewü ayia agafa fü mere bi wü kpara la. ³⁷ Fü mere bi wü kpara la, azü e la, asika di, atĩ te nga wü kpini, ace dudu. Fü wü *kpara ka Yesu aro du e la, asi gbü wü kuwu lorozi. ³⁸ Wü kpara ta te wüh zü e la, wüh baka wü komoko kutu bala (4,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia alĩ gbü *zabu de wü kpara ka-ye, akö ngu, anü sü ka-wü agbü tö ka Magadana.

16

Dene ngü ka wü Farusi de wü Saduke, te ewü le afiti Yesu

Marako 8:11-13

¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia de gara wü *Saduke, akoro kpaka Yesu. Amba wüh koro ka-wü nda-wü de mani, egiri nga siti ngü, te Yesu ena adürü gbügbü. Fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mere kpara deyĩ, ye mere la mere lara ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü.” ² Yesu, fü mü ayia

alügü ngü fü wü kpara la, gü ba, “Yi ceka la, te gbüra kpī ngbü ngīla ngīla etamura go la, yi tī eyi awu, gü ba, ‘Agō tī alī egambi de.’ Ah bala de? ³ Anga kpurutokokpī, te jia kpī esiti la, yi tī kpah eyi awu, gü ba, ‘Enatikine, agō ena alī alī.’ Te yi tī eyi awu si-ngü teka wü ngü, te ewü ngbü egü tamu wü ngü, de wü lakī fūh kotō ne, 'buru areke areke la, ah le ta de yi wu kpah awu, gü ba, Me tima ra me-ye. Yi wu bala de, neh teka ne? Yi de wü mürü kōgō-nzō! ⁴ Yi ka-yi de siti wü kpara! Yi le ngü ka Me nda-yi de! Yi ngbü eyi-ta ra, de ma mere kpeke ngü ka talara gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Te di bala, Me tī agü tamu lara ngü biringbö fü yi nda de, teka kōgō-nzō ka-yi la! Amba ah ena adi bü mene lara ngü, te ena amere te-ye, kpah baka nda *Yona tane. Angü Me ena aküwa ra gbü kpi, kpah ba e ta te engu küwa Yona guvu mere si ne.”

Fü Yesu ayia ace ewü sela, anü sü ka-ye kpa te gara sü.

Dene ngü te Yesu mala teka siti fingangü ka wü Farusi,

*de wü Saduke
Marako 8:13-21*

⁵ Fütanga ngü la, fü wü Yesu alī ka-wü gbü *zabu, akō ngu de wü kpara ka-ye la, kpa etangu. Amba to wü kpara kaka-na la iri ta airi, teka aza ambata fü wü. ⁶ Fü Yesu akpo angbü emala ngü fü ewü de mani, gü ba, “Wü ceka te-wü mbi, teka ngü ka ambata ka wü *Farusi bete nda wü *Saduke, te wüh ngbü emere de *kö gbü ye

ne.” ⁷ Amba ngü te Yesu mala la, wü kpara kaka je sisi na nda-wü de. Angü fingangü ka-ewü lala ka-ye fi bü teka ngü ka zü-e. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ngbü emala ngü ka kö gbü ambata ne, angü ah wu eyi, gü ba, ambata esaka ani ma?”

⁸ Amba Yesu wu ngü de te ewü ngbü emala esüka wü ne kpo. Tekä ngü la, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi to maguma yi fere de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ma ngbü emala ngü ne, teka te ani za ambata de? Fingangü ka-yi la fi bü teka ngü ka zü-e? ⁹ Wü ngü te ma ngbü mere, te yi wu cu de jia yi ne, ngü la rî gbü nzö yi la fi de? Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fü bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dudu na, biti gbü wü kuwu neh fe? ¹⁰ Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fü bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe? ¹¹ Yi fi nga ngü la nda-yi de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma tî kpah eyi ato gara zü-e fü yi. Amba ngü ka kö gbü ambata, te ma mala nganga fü yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ‘Ma ngbü emala nga ambata fanü?’ Ah bala nda de. Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, ‘Yi ceka te-yi mbi, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke.’ ”

¹² Te di bala, fü wü *kpara ka Yesu, adu aje tîne si-ngü la, gü ba, ngü te Yesu ngbü emala fü ani ne, ah mala ngü la teka mene kö, te wüh ngbü ekü'da ambata di ne, nda de. Amba ah ngbü emala ngü la ka-ye, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke ne.

*Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu
Marako 8:27-30; Luka 9:18-21*

¹³ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia anü de wü kpara ka-ye, agbü gara sü, te di ede mere köti de iri ye Kayisariya Filipoyi. Te wüh koro kpala, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba, “Angü wü kpara ngbü efi tüngü ni, *Ye Kpara ka Kpi, egü neh fe? Wüh ngbü emala, gü ba, ni de neh da?” ¹⁴ Fū ewü alügü ngü fefe, gü ba, “Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi. Wü gara gü ba, ye de mürü dofo *İliya. Wü gara emala nda-wü, gü ba, ye de mürü dofo Yeremaya, anga gara kpara esüka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne.”

¹⁵ Fū Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, “Anga cu de-wü, wü ngbü efi nda-wü, gü ba, ni de neh da?”

¹⁶ Simüna Petero, fü mü ayia arü amala ngü fefe, gü ba, “Mü de Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne! Mü de Ye Mere Me!”

¹⁷ Fū Yesu adu afü te-ye, amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, Simüna ye *Yona, Me to wazi eyi fü mü, fanü fanü. Angü ngü de te mü mala teka ra ne, mü wu ngü la de tete-mü nda-mü de. Ah ka-ye de Wüba, Me, te di agbü kpi ne, ah sere ngü la fü mü me-ye. ¹⁸ Te di bala, dene ngü te ma le amala fü mü. Enatikine, iri mü ena adi tine de Petero.* Angü fanü fanü, mü titine de kpeke kpara baka da. Te di bala, ma ena aji mere kambü ka-ra füh

---

* **16:18** 16:18 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da.

da engu la. Kambü ka-ra la, ah de wü kpara ka-ra, te ewü ena ato maguma wü fere kpah baka mü. Angü ngü ka-ra ena ato wazi fü ewü, fü ewü arü kpekpeke. Te di bala, wazi ka kpi tĩ afa ewü de, angü ma ena aküwa ewü me-ra. ¹⁹ Te di bala, ma ena ato wazi fü mü, teka fü mü adi emala ngari ra di, fü wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah ena adi ba e te ma to mafüta fü mü, te ena aü möngitĩ ka *küküwa fü wü kpara. Angü mene ngü te mü ena akolo kpa füh kotö kpakine, Me ena ale ngü la kpah bala." Dela ngü te Yesu mala fü Petero.

²⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru kpekpeke, gü ba, "Wü mere e amala la nga ni fü wü kpara, gü ba, 'Ni de Miri te Me tima ne,' nda-wü de."

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye
Marako 8:31-9:1; Luka 9:22-27*

²¹ Ah kpo bü gbü wü sikipĩ engu la, fü Yesu akpo tĩne emala nga ye fü wü kpara ka-ye mbölö mbölö, gü ba, "Ah le fü anĩ anü agbü Yerüsalema, angü mere cinga ladü te ena amaka ni kpala. Wü *mere kovo de wü *mürü riri ena ato mere kuru te ni, fü ewü amörö ni asidi. Amba gbü *ebabata sikipĩ, Me ena azükü ni gbü kpi la."

²² Petero, te mü je ngü la, fü mü aza Yesu, anü di mba edere sü, akpo emala ngü fefe kpekpeke, gü ba, "Ata, mere kpara! Ah tĩ fü ngü la, amere mü baka e la kpo de!" ²³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü Petero, gü ba, "Mü ce ra de ngü ka-mü, ka *Satana la. Mü le de ma

mere riri ka Me de, neh teka ne? Fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne.”

²⁴ Sidi nga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye la 'buru, gü ba, “Te mü ele angbü zu kpara ka-ra la, mü lala fi bü gbü nga ra. Mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebü mere rü gbegete, te wüh ena abere engu tete na, amörö. ²⁵ Angü te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ²⁶ Mü fi la nga kuru mü! Angü, te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, teka adi emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi! Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ²⁷ Mü fi nga *adu sikipi, te gara, te ma ena adu akoro tete na! Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Fü ra akolo ngü ka wü kpara 'buru, ato takpa fü ewü, te nga wü ngü te wüh ngbü mere.

²⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi te Me to fere, Ye Kpara ka Kpi, te ma ena aküwa wü kpara di ne feke.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

17

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye

Marako 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Sidi nga sikipi ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane, * anü de ewü kpa enzö mere rüvü. Fü ewü angbü de ewü kpala kpikpi wü. ² Fü küte Yesu akpo da efü te-ye, gbü jia wü kpapa ka-ye la. Fü gbügbüra na akpo angbü eci baka ra. Fü bongo kaka-na avi 'duwa kpilili, ba ra-sü la. ³ Wü *kpapa ka Yesu de bata ne, te eceka kpi bane de, gbo! te wü kpapa 'basu, te ewü koro ngbü ero mö de wü Yesu. Amba wü kpapa la, wüh ka-wü de diri wü kpapa ka Me ta gügü, wü *Müse ake *İliya.

⁴ Petero, te mü wu ngü la bala, fü mü ayia nda-mü bü kere, amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ako, mere kpapa, ah reke ta ngbürü pe te nih ena angbü ka-nih bü sene, angü sü de sene reke gbü jia ra fa sü. Te di bala, te mü le la, ma ena aji wü gugu bata, nda-mü biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö.”

⁵ Petero bü te emala ngü la bala de, 'duwa fü sangu te vi avi kpilili bane, ayia akoro agba ewü 'buru. Fü ri Me ayia awü gbü sangu la, gü ba, “Dene zu Ye ra, te maguma ra le fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na.”

⁶ Te wü kpapa ka Yesu de bata ne wu ngü la bala, fü cürü ari te ewü afa sü. Fü ewü ati abuka gbüra wü 'buru kötö. ⁷ Fü Yesu ayia akoro kpapa ewü, amofu ewü, gü ba, “Yi kpe cürü de, yi yia eyia tikpi.” ⁸ Fü ewü ayia ae gbüra wü tikpi

* **17:1** 17:1 Yüwane de engu ni ye Yakobo.

bane, yirrrri! Wü Müse ake İliya nda-wü tine ma, ka-ye bü Yesu kpikpi ye, te rü ede ewü sela!

Dela ngü te wü kpara ka Yesu de bata ne wu wazi Me di eküte Yesu. Fü ewü ayia ace sü la, adu kpa esa gö, kpaka wü bu wü.

⁹ Baka te Yesu yia tete kpa füh rüvü kpala, edu de wü kpara ka-ye de bata ne, kpaka wü bu wü, fü engu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Yi mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te Me ena azükü ra, *Ye Kpara ka Kpi, tete gbü kpi.” ¹⁰ Fü wü kpara kaka-na de bata ne adu kpah ayi-tata na, gü ba, “Mere kpara, anga wü *mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, ‘Mürü dofo *İliya ena adu akoro feke, teka areke kaje fü Miri, de te Me ena atima ne’. Te di bala, ngü la ena adi neh baye?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba dene, “Wayi, *Ngari Me mala ngbürü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma wü kpara. ¹² Ma emala fü yi dene zu ngü. İliya koro ka-ye ta nda-ye eyi. Amba wü mere *kovo le engu nda-wü de. Fü ewü amere engu esiti, baka te wüh ngbü ele. Teka ngü ka-ra, Ye Kpara ka Kpi, wüh ena ato mere cinga te ra, kpah bala.” ¹³ Te di bala, fü wü kpara kaka-na la adu awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala nga *Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di enga me guvu ye

Marako 9:14-29; Luka 9:37-43

¹⁴ Te wü Yesu du tete kpa esa gö, fü ewü amaka bi wü kpara kpala, fi bü da eci nganga. Fü gara

komoko ayia akoro kpaka Yesu, abu nzökuta ye engangagira, afüwa te-ye fefe, ¹⁵ gü ba, “Ako, mere kpapa, mü ceka la bü cinga te mbarase kara ne baaa! *Siti wü di enga me ngbü emere engu esiti, da eto mere cinga tete. Wüh ngbü egbofo engu, egü gbü wa. Wü gara ne, egü gbü ngu. ¹⁶ Ma za ta engu, koro di kpaka wü kpapa ka-mü ne, amba wüh ti aküwa engu nda-wü de.”

¹⁷ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü *kpapa ka-ye, gü ba, “De-yi, wü kpapa ka re ne, amba yi ka-yi neh siti wü kpapa bane? Yi le ato maguma yi fere de, neh teka ne? Yi ngbü efi, gü ba, ma ena angbü de wü ani sene teka re neh fe, teka fü yi ato maguma yi fere?” Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü wö ye mbarase la, gü ba, “Ye koro de mbarase la kpakine!”

¹⁸ Fü Yesu adu amala ngü kpekpeke fü siti wü di enga me, te ewü ngbü emere mbarase la, gü ba, “Wü ce engu ace!” Fü wü di enga me la akoro guvu mbarase la, 'duwa bü gbü lö-ra engu la. Fü mbarase la ayia aküwa.

¹⁹ Te wü gara kpapa la baya tete, fü wü kpapa ka Yesu aka te-wü gbamari edede, ayi-tata na, gü ba dene, “Mere kpapa deyï, ani tü aliki siti wü di enga me la de, neh teka ne?” ²⁰⁻²¹ Yesu gü ba, “Ngü la mere te-ye kükürü de, angü yi to maguma yi fü Me, mbi mbi la de. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi mba eyi cükü'daye fü Me, baka jia ri bongo la, de bane ngü ti afa yi nda de. Yi ti ta kpah bü eyi amala ngü fü mere rüvü ne, gü ba, ‘Ye yia sela

eyia asidi, de ye nü kpa gbü gara sü la,' de bane, ah ti kpah bü eyi anü."

*Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye
Marako 9:30-32; Luka 9:43-45*

²² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü akoro gbü nga nzö köti ka wü *Galilaya. Te wüh koro biti te-wü kpala de mere bi wü kpara te ewü ngbü efa nganga ne, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Fanü fanü, ah ti ayiri de, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi, fü ewü ato ra fü siti wü kpara. ²³ Fü ewü amörö ra asidi. Amba gbü *ebabata sikipi, Me ena adu azükü ra gbü kpi la." Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü angbü 'buru de mere cinga emagama ewü afa sü.

*Dene ngü ka jiase, teka areke Mere Kambü ka
Me agbü Yerüsalema di*

²⁴ Ta gbü wü re la, wü *mürü gele ka wü *Yisarayeles ngbü ta ero jiase esaka wü di enga Yisarayeles te nga wü re 'buru, teka adi ereke *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di. Gbü gara sikipi, o Yesu du koro de wü kpara ka-ye agbü Kaparanama, fü wü kpara te ewü ngbü ero jiase la, akoro kpaka Petero, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara ka-wü ngbü eto jiase teka areke Mere Kambü ka Me di, ato?" ²⁵ Fü Petero alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah ngbü eto ato."

Te Petero du tete kpa eköti, 'duwa fü Yesu akpo da emala ngü fefe fi me-ye, gü ba, "Petero deyï, ye ngbü efi nda-ye neh baye? Wü kpara, te ewü ena ase ngürü wü fü wü miri ka kotö ne, neh wü da? Ah de wü jaji ka-ewü, anga ah ena adi

de wü kükürü kpara?” ²⁶ Fü Petero alügü ngü fefe, gü ba, “Ah de wü kükürü kpara.” Yesu gü ba, “Te ah bala, wü jaji ka miri se ngürü wü ndawü de. ²⁷ Amba ma le de ngü ka-nih siti gbü jia wü kpara la de. Te di bala, mü za ngilī ka-mü, mü nü agbü ngu, teka agü si. Mene si te mü ena azoro te enga gina la, mü ü gögömö na, mü ena amaka jiase, te ena atī tūngü nih 'basu mini. De mü za jiase engu la, mü du di, mü to fū wü kpara la.”

18

Dene yitangü ka wü kpara ka Yesu teka kpara

te ena angbü memere

Marako 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Fütanga ngü la, fū wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka na, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, mene kpara te ye ena afe, fū ah angbü memere fütanga ye te gara, te ye ena angbü tete Miri füh kotö ne, neh da?” ² Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. ³ Fü ah amala ngü fū ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü. Ah le de yi fū fīngangü ka-yi, fū yi angbü eo ngü ka-yi kötö, baka nda wü jaji, te ewü o ngü ka-wü memere nda-wü de ne. Angü te ah bala de la, yi tī ari agbü sü ka Me kpo de. ⁴ Te mü le de ngü ka-ni ngbü memere gbü jia Me la, ah ele de mü ngbü esüka wü bu mü baka jaji. Mü mere e ao ngü ka-mü memere de. ⁵ Mene kpara te ena aza mbarase cükü'daye baka engu ne gbü mürü, teka ngü ka-ra la, ah le ka-ye dela cu ra.”

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti
Marako 9:42-47; Luka 17:1-2*

⁶ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, “Ah ena adi de mere siti ngü fü mene kpara, te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye. Angü te kpara ka-ra la dürü, du ngbü emere *siti ngü la, Me ena ato mere kuru te mene kpara te fiti engu la! Ah reke ta pe, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü agü engu di, agbü mere *yï-ngu. Fanü, ah le ta de mürü fiti la kpi kpala, o engu fiti kpara ka-ra la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta fü mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi te wüh gü engu di gbü ngu ne ka. ⁷ Me ena ato mere kuru te wü kpara füh kotö ne, teka ngü ka siti ngü ka-ewü, te wüh ngbü emere. Angü füh kotö ne, te nga wü sïkpï 'buru, re-ngü ti alakï de. Amba mene kpara te ngbü efiti wü bu ye, de wüh mere siti ngü ne, Me ena ato mere kuru tete, afa nda wü bu ye, de te engu ngbü efiti ewü la ka.

⁸ Yi di ekpe siti ngü akpe! Te kpa mü, anga lö mü, ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü, anga lö mü la, awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. ⁹ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü ati gbü siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akötö. Angü, ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu de te wüh ena agü mü, de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka kuru te Me ena ato fü wü mürü fiti te gara.

*Dene mani te Yesu mala teka kambiliki te dürü
Luka 15:3-7*

¹⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Yi mere e adi efala wü kükürü kpara de. Angü Wüba, Me, ngbü efi nga ewü kpekpeke. Ah le de süka ewü biringbö dürü te kaje ka-ni ne de. Tekä ngü la, fü engu afe gara wü *malayika ka-ye, teka adi eceka kpï fütanga ewü. ¹¹ Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpï, Me tima ra füh kotö ne, agiri wü kpara de bala, teka aküwa ewü.

¹² Yi ngbü efi nda-yi neh baye? Te gara kpara ladü de wü kambiliki esaka ye kama biri (100), fü gara na biringbö esüka ewü ayia adürü la, engu ena amere baye? Ah ena ace engu adürü fi bala? A'a! Ah ena ace du wü kambiliki ka-ye la, gbü sü te ewü ngbü ezü e tete sela. Fü engu ayia anü agiri mene engu biringbö te dürü ne. Ah bala de? ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te engu nü maka kambiliki ka-ye biringbö, de te dürü ne eyi la, ah ena angbü de mere siti tadu tekaka, afa nda mere bi ewü, de te ewü dürü nda-wü de ne. ¹⁴ Ah kpah bala teka ngü ka wü kpara, te ewü ngbü edürü te kaje ka Me asidi ne. Angü Wö yi, Me, le de kpara dürü fi ne nda de.”

Dene ngü te Yesu mala teka maboro ngü

¹⁵ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, “Te gara enga ni mü gbü ngü ka Me mere *siti ngü fü mü la, ah le de mü nü

kpakaka, de yi ro mö teka ngü la ake di, 'basu yi 'basu. Te engu le ngü la eyi, fü ah adu ace siti ngü la, ah de züka ngü, angü süka yi du reke ake di eyi. Kpah bala, engu küwa gbü siti ngü la eyi. ¹⁶ Amba te engu le ace siti ngü ka-ye la de la, de mü za gara kpara ka Me biringbö, anga 'basu, yi nü de ewü kpakaka na. Angü wüh ena ale ta-ngü te mü, arı engu, de ah ce siti ngü la. ¹⁷ Te engu je ri wü kpara la kpah de, de mü mala ngü la fü wü kpara ka Me 'buru, de wüh ye süka ngü kaka. Te engu je ri yi 'buru kpah de la, de yi liki engu esüka yi gbü tima ka Me asidi. Yi du, yi ceka engu baka siti kpara, te le ngü ka Me nda de.

¹⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ma ena ato wazi fü yi, wü kpara ka-ra, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne. Angü ngü te yi ena akolo füh kotö sene, Me ena ale kpah bala.

¹⁹ Dene kpah gara ngü te ma ena amala fü yi. Te wü kpara 'basu esüka yi sene, ngbü de fingangü biringbö, teka ayo e kpaka Me la, Me ena ato e la ato fü ewü, baka te ewü ngbü ele. ²⁰ Te wü kpara 'basu, anga bata, biti te-wü teka amere ngü te iri ra la, ma ena adi kpah ladü esüka ewü."

Dene ngü te Yesu mala, teka kpara te le ace ngü fü kiri ye de

²¹ Fütanga ngü la, fü Petero ayia aka te-ye gbamari ede Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, te enga ni ni ngbü fi bü da emere *siti ngü fü ni la, ni ena aboro siti ngü kaka-na, anda nganga, adu neh fe? Ni ena aboro du lorozi?" ²² Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "E-mala fü mü, gü ba, ah

ena adi du lorozi, neh da? Mü ena adi fi bü eboro wü siti ngü kaka te nga wü sikipi 'buru!"

²³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru, gü ba dene, "Ah le de wü kpara te ewü ra fü Me, di eboro siti ngü ka wü bu wü, kpah baka te Me ngbü eboro siti ngü ka-ewü. Angü ngü la ena adi ge baka ngü ka gara miri, ta te i wü kpara ka tima ka-ye, de wüh koro, wüh to jiasse te ewü ngbü ero, ebiti ne. ²⁴ Ah te eceka de, wüh koro de gara kpara ka tima kaka, te zü mere bi jiasse, de te engu ngbü ro teka mere bi re ne eyi. ²⁵ Kpara engu la ti ato mba enga jiasse bane nda de. Angü engu siti wü jiasse la eyi 'buru. Teka ngü la, fü miri la amala ngü fü mere kpara ka tima ka-ye, agü ba, 'Te komoko la to jiasse ka-ni de, ah le de wü za engu, wü cinsi, de wü jaji ka-ye, de wü wara ye 'buru asidi, na jiasse ka-ni la.' ²⁶ Te kpara ka tima kaka la je ngü la bala, fü ah ayia ati, abu nzökuta ye kötö engangagira, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, 'Akooo Miri, ye o la züka maguma kpaka ni, de ye ce ngü fü ni. Ni ena alügü na jiasse ka-ye la te gara 'buru.' ²⁷ Te miri je ngü la bala, fü cicinga ayia ari tete, angü ah wu eyi, gü ba, jiasse ka-ni la fa ta sü. Kpara la ti te engu ena alügü fü ni kere nda de. Fü engu ace ngü la fefe bala, ato kaje fefe na, de ah ago kpa gba ye.

²⁸ Fü komoko la ayia ale kaje ego kpa gba ye. Fü ah anü amaka te-ye ake gara kiri ye, ta te ewü ngbü emere tima de ewü. Kiri ye na la za ta mba enga jiasse esasaka, gü ba, 'Ni ena alügü kere.' Fü komoko la ayia ati 'duwa eküte kiri ye la, azoro ngüngürü gö gö gö! amala ngü fefe kpekepe,

gü ba, 'De-ye deyï, ye lügü jiase ka-ni kere, titine sene!' ²⁹ Fü kiri ye na la ayia atï eri lölö, afüwa te-ye fefe na, gü ba, 'Akooo, ye o la mba züka maguma kpaka ni, ni ena alügü jiase ka-ye la baaa!' ³⁰ Komoko la le nda-ye kpo de. Fü ah ayia aza kiri ye la, anü di, agü agbü ku, zalü te engu ena alügü na jiase ka-ni la 'buru.

³¹ Te wü bu ye na, wü kpara ka tima, wu ngü la bala, fü ewü angbü de mere cinga afa sü. Fü ewü anü amala nga ngü la 'buru fü miri.

³² Te miri la je ngü la bala, fü engu ayia aï kpara ka tima ka-ye la, amala ngü fefe, gü ba, 'Ah mere baye? Amba ye ka-ye de siti kpara bala? Ye füwa ta te-ye kpaka ni, fü ni ayia ace ngü ka mere jiase ka-ni ne fü ye bü bala. ³³ Ah mere baye, te ye le ace siti ngü ka kiri ye ne, nda-ye de ne?' ³⁴ Fü maguma miri ayia asiti te kpara ka tima ka-ye la afa sü. Fü ah aza engu, agü agbü ku, de engu ngbü gbü mere cinga kpala, zalü te engu ena alügü na jiase ka-ni la 'buru feke."

³⁵ Te Yesu mala nga ngü la fü wü kpara ka-ye, nza tete, fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ngü ka Wüba, Me, kpah baka ngü ka miri la. Ah le fü yi aboro ngü fü wü bu yi de züka maguma yi fanü fanü, angü, te yi boro ngü ka wü bu yi de, Me boro siti ngü ka-yi nda kpah de."

Dela ngü ta te Yesu rï wü kpara ka-ye di, gbü gara nzö kötï ka *Galïlaya.

19

Dene ngü te Yesu mala, teka mene kpara te le

*ace wara ye**Marako 10:1-12*

¹ Fütanga ngü te Yesu ri wü kpara la nza tete, fü engu ayia de wü kpara ka-ye gbü *Galilaya sela, anü ka-wü kpa etangu Yürüdene, gbü nga nzö kötī ka *Yudaya. ² Fū mere bi wü kpara gbü sü la ayia akoro kpah kpakaka. Fū engu ayia aküwa wü mürü keke esüka ewü.

³ Fū wü gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamaguma. Fū ewü ayi-tata na, gü ba dene, “Gbü fingangü ka-ye, *Riri ka Me, gü neh fe? Kpara ti eyi ace wara ye, teka gara siti ngü te engu mere?” ⁴ Fū Yesu alügü ngü fü wü Farusi la, gü ba, “Yi tanga ngü ta te *Müse ba gbü *Ngari Me ne, nda-yi de? Müse ba, gü ba, ‘Ta te enga gina, Me mere komoko ake würüse.*’ ⁵ Fū Me amala ngü fü ewü, gü ba, “Dela si-ngü te komoko ngbü eyia, ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. Fū ewü adu angbü ake di tīne baka kpara biringbö ne.” † ⁶ Yi wu, gü ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fü yi akoro baka e biringbö, ne de? Te Me o yi eyi biringbö la, yi mere e aye süka yi tīne de!”

⁷ Fū wü Farusi la adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Te ah bala la, anga ngü ta te *Müse ba gbü gara buku, gü ba, ‘Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka na ayia ago ka-ye agba wü.’ ‡ Si-ngü gbü ngü la gü neh fe?” ⁸ Fū Yesu alügü ngü fü ewü,

---

* **19:4** 19:4 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:27. † **19:5** 19:5 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24. ‡ **19:7** 19:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1.

gü ba, “Müse ba ta ngü la bala teka ne de, angü nzö wü kundu yi kpekepeke, kpah baka nda-yi! Amba te Me o gina wü kpara tete, ngü la bala nda ma. ⁹ Dene ngü te ma emala fü yi. Te wara mü mere waza nda de, fü mü ayia ace engu, adu aza gara würüse la, mü mere *siti ngü eyi, angü mü mere dela waza.”

¹⁰ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu ayia amala ngü fefe, gü ba, “Apa, mere kpara! Te ngü ka maza würüse tine eyi cu bala la, ah reke pe, te wü kpara ena angbü ka-wü ta bala, wüh za würüse nda-wü de!” ¹¹ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Bi wü kpara ti aje riri la nda-wü de, 'duwa wü kpara de te Me to wazi eyi fü ewü, teka amere ngü la. ¹² Amba ngü te ngbü etiri wü gara kpara, te ewü za würüse di de ne, ah ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Wü gara kpara za würüse de, angü wüh bi ewü kü bala. Wü gara za würüse de, angü wü gara kpara siti ewü me-wü. Amba wü gara kpara le aza würüse de, kü me-wü, teka tima ka Me, de ani di eo to ani 'buru tete. Te wazi mü ladü teka amere ngü la bala la, de mü mere emere baka nda-ewü la.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka ngü ka komoko ake würüse.

Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji

Marako 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara aza wü jaji ka-wü, akoro di kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, aku gba fü Me, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁴ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala

ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, “Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de, angü wü kpara te ewü ena akoro agbü sü ka Me agbü kpi, ah de wü kpara, te ewü fü ngü ka-wü, koro baka nda wü jürü jaji de bala. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de.” ¹⁵ FÜ Yesu abiti wü jaji la, ao kpa ye gbü nzö ewü.

Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji. Sidi nga ngü la, fü engu ayia anü sü ka-ye agbü gara sü.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara de mere bi e esaka wü

Marako 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Fütanga ngü la, fü gara jaji komoko, te di de mere bi wü e esaka ye, ayia akoro kpaka Yesu. FÜ ah ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ni ena amere ne züka ngü ne, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?” ¹⁷ FÜ Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Mü ngbü eyi-ta ra teka züka ngü neh teka ne? Züka kpara biringbö nda ma, 'duwa Me kpikpi ye. Mü wu bala de? Amba te mü le aküwa fi mere badi la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me 'buru mbi mbi mbi.” ¹⁸ FÜ komoko la ayi-ta Yesu, gü ba, “Neh mene wü riri deyi?” Yesu gü ba, “Wü riri engu, wüh dene.

‘Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e amere waza de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

¹⁹ Mü je riri ka wö mü ake ni mü,

de mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.' "§

²⁰ Fü ye komoko la alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Wayi, mere kpara, gara ngü te ma ena adu amere, ah kpah ladü? Angü wü ngü de te mü tanga ewü la, ma ngbü eyi emere ewü 'buru."

²¹ Yesu gü ba, "Te mü ele de ngü ka-ni reke areke gbü jia Me la, mü nü, mü cínzi wü e ka-mü 'buru. Fü mü aza jiase la, ato 'buru fü wü mürü cinga, de mü du, mü lala gbü nga ra. Angü te mü mere bala, mü ena amaka *küküwa te gara agbü sü ka Me agbü kpi."

²² Te ye komoko la je ngü la gömö Yesu bala, fü engu ayia ace Yesu, anü sü ka-ye agba ye, de mere cinga emaguma ye. Angü engu ta de mere bi wü e esaka ye fa sü.

²³ Teka ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene wü kpara, te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ah kpekpeke teka fü ewü ato maguma wü fü Me. ²⁴ Ma ngbü enda nga ngü ne fü yi, gü ba, ah kpekpeke fü mene wü kpara de mere bi wü e esaka wü, teka fü ewü afü maguma wü, ara fü Me. Angü ah baka ya,* te le ari gbü enga gö sögbe.† Ah ti eyi ari fanü? Ah ti ari nda de! Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afü maguma ye,

---

§ **19:19** 19:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisaraye 20:12-16. * **19:24** 19:24 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele. † **19:24** 19:24 Sögbe de libira anga sindani.

ara fü Me.” ²⁵ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü maguma ewü ayia akolo ka ngü la. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Te ngü la tîne bala la, kpara biringbö te ena aküwa neh da?” ²⁶ Fü Yesu aceka ewü, adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa Me te ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me nda ma.”

²⁷ Petero, fü mü ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyî, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te di bala, ngü ka-ani ena adi baye?” ²⁸ Fü Yesu alügü ngü, gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü amaka, angü yi lala eyi gbü nga ra. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sîkpî te ma ena angbü te gara baka mere Miri de mere wazi, deyî, wü kpara ka-ra nzükpa de füh ye 'basu ne, yi ena angbü kpah wü cögbörö kpara ede ra, teka akolo ngü ka nguwa wü di enga *Yisaraye,le, nzükpa de füh ye 'basu ne. ²⁹ Kpah bala, te mü ce wü e ka-mü teka ngü ka-ra, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga te mü ce neh ene. Te ah de gba mü, wü di enga ni mü, wü wö mü ake ni mü, wü di mü, anga wü yî ka-mü, te mü ce ewü teka ngü ka-ra la, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü füh kotö sene, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü te gara agbü sü ka-ye agbü kpî, fi mere badi. ³⁰ Amba yi mere e acu ngü yi nda-yi de, angü bi wü kpara, te ewü mere te-wü baka wü cögbörö kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü baka kükürü wü kpara. Kpah bala, mene ewü, de te

ewü di ba kükürü wü kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü, ao angbe cögbörö wü kpara fü wü bu wü agbü sü ka-ye, agbü kpī.”

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

20

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara te ewü mere tima gbü yī

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, “Gara ngü ladü, te ma ele amala fü yi, teka züka ngü te yi ena amaka kpaka Me. Gara komoko ta ladü, te di de mere yī ka rirü ka-ye. Fü wü rī-rü kaka la ayia andri. Gbü gara sīkpī, fü komoko la ayia kpurutokokpī, anü agīrī wü kpara teka amere tima gbü yī ka-ye la.

² Fū ah amaka wü gara kpara, aro mö de ewü areke areke teka tima la, gü ba, ‘Ni ena ato jiase fü wü baka kama biri (100), teka tima ka sīkpī biringbö.’ Fū wü kpara la ale. Fū komoko la ayia atima ewü agbü yī ka-ye.

³ Ah te ekoro gbü lö-ra menewa, fü engu adu kpah kpa te kaje. Fū ah awu wü gara kpara, te ewü ngbü ka-wü erürü te kaje bü kükürü bala.

⁴ Fū engu amala ngü fü ewü, gü ba, ‘Wü nü enü amere tima agbü yī ka-ni kpala. Ni ena ato jiase fü wü areke areke, teka tima la.’ ⁵ Fū wü kpara la ale, ayia anü fütanga wü bu wü.

Sidi nga ewü la, etü ra, fü mürü yī la ayia kpah, anü agīrī gara wü kpara teka tima ka-ye. Fū ah amala ngü fü ewü kpah bala. Fū ah adu kpah anda nga ye gbü lö-ra bata ka tamurago. Fū ah

amaka kpah gara wü kpara, atima ewü agbü yï ka-ye la.

⁶ Gbü wü ngü la 'buru, tima kaka agbü yï ne nza nda la fï de. Ah te ena akoro kpah gbü lõ-ra 'buruve ka tamurago, fï engu adu kpah anü amaka wü gara kpara, te ewü rü ngbü ka-wü bü kükürü te kaje. Fï komoko la ayi-ta ewü, gü ba, 'Ah mere baye, te wü ngbü erürü te kaje sene, bü kükürü kükürü gbü ra ne gbuuu, de bane? Wü le amere tima de?' ⁷ Fï wü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, 'Anga kpara te ena aza ani gbü tima nda kpah ma ne, ani ena amere baye?' Komoko la gü ba, 'Ah mbi, te ah bala, wü nü enü sidi nga wü bu wü, amere tima agbü yï ka-ni kpala.'

⁸ Te wü kpara la mere tima tete te nga wü 'buru, koro di etamurago, fï komoko la ayia aï mere kpara ka tima ka-ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Ye nü enü, ye ï wü kpara ka tima la biri biri 'buru, de ye to jiase fï ewü 'buru yoo, na tima te ewü mere la. Ye kpo de mene wü kpara, te ewü koro sidi ne, akoro te mene ewü, te ewü kpo de tima kü kpurutokokpï ne.'

⁹ Fï wü kpara ta te ewü koro gbü tima, gbü lõ-ra 'buruve ka tamurago ne, akoro aza jiase ka-wü biri biri 'buru, baka kama biri, kama biri, kpah baka e te engu le ato fï mene wü kpara, te ewü koro kü kpurutokokpï ne. ¹⁰ Wü kpara ta te ewü kpo de tima kü kpurutokokpï ne, fï ewü awu wü bu wü, te ewü ngbü emaka jiase de bala ne, fï ewü angbü de tadu, efi ngü emaguma wü, gü ba, 'Wayi, te ah bala la, ani ena amaka nda-ani jiase tïne afa sü!' Amba de, wüh ena ato jiase

la fū ewü 'buru kpah bü ngbee kama biri, kama biri, baka nda wü bu wü la.

¹¹ Fū maguma wü kpara, ta te ewü kpo de tima kü kpurutokokpī ne, ayia asiti. Fū ewü akpo da emala ngü eküte mere kpara la, teka jiase de te wüh to fū ani kpah baka nda wü bu ani, te ewü koro sidi ne. ¹² Fū ewü akoro, awü nga fū mürü yī la, gü ba, 'Ye ceka la! Ani ngbü mere tima gbü mere ra ne gbuuu! Ye nü to jiase fū ani kpah baka nda wü kpara, te ewü koro mba tītine, mere tima bü teka lö-ra ngbee biringbö, neh teka ne? Nda-ani, ra ngbü curu ani ne bü kükürü bala?' ¹³ Te mürü yī la je ngü la bala, fū ah alügü ngü fū ewü, gü ba, 'Wü di enga ni ni, ni fiti wü nda-ni de. Angü wü le tīne me-wü, teka amere tima gbü ra biringbö, teka jiase kama biri. Ah bala de? ¹⁴ Ngü la du siti gbü jia wü neh teka ne? Wü za jiase ka-wü eza, de wü du agba wü. Ni le me-ni ato jiase fū wü kpara, te ewü koro sidi ne, 'buru bala. ¹⁵ Wü ngbü engbü de kanga, teka te ni di de züka kpara ne? Ni tī amere ngü de jiase ka-ni, baka ngü te ni ngbü ele ne, de? De bala ne töndö ngü ne!' "

¹⁶ Te Yesu mala mani la nza tete, fū ah adu amala ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, "Si-ngü ka mani la, ah teka ngü ka-yi wü kpara ka-ra. Angü züka ngü te wü kpara ka-ra ena amaka kpaka Me ne, ah de *küküwa fi mere badi, te nga ewü biri biri 'buru. Mene wü kpara te ewü o ngü ka-wü kötö, Me ena adu afü ewü, ao kpa engagira nü. Amba mene wü kpara te wüh ngbü eo ngü ka-wü memere, baka wü angbe cögbörö wü kpara ne, Me ena adu afü ewü, ao kpa sidi."

*Dene ebabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye
Marako 10:32-34; Luka 18:31-33*

¹⁷ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, teka anü agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü enü tete te kaje kpa etüngba kpala, fü engu ayia ace te-ye arü, aï wü *kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, esüka bi wü kpara la, anü de ewü cükü'daye edere sü. ¹⁸ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi wu eyi, gü ba, nih ngbü enü dene agbü Yerüsalema. Te nih ena akoro kpala, wüh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi ne, anü di engagira wü *mere kovo bete wü *mürü riri, te ewü le ngü ka-ra de. Wü mere kovo la ena akolo ngü ka-ra, gü ba, 'Ah le de wüh mörö ra asidi.' ¹⁹ Fü ewü ayia ato ra fü wü *ganzi kpara. Fü wü ganzi kpara la akpo emü ra, da efala ra, kpah da esüma ra de juru. Fü ewü adu abere ra, amörö füh rü gbegbete. Amba Me ena adu azükü ra gbü *ebabata sikipi."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, o wüh ngbü enü tete agbü Yerüsalema.

*Dene yitangü ka ni ye wü Yakobo ake Yüwane
Marako 10:35-45*

²⁰ Fütanga ngü la, fü wara Zebedayo ayia de wü di enga ye 'basu, *Yakobo ake *Yüwane, akoro kpaka Yesu kpikpi wü. Fü engu abu nzökuta ye engagira Yesu, anda'ba te-ye fefe. ²¹ Te Yesu wu bala, fü ah ayi-tata, gü ba, "Ye ngbü ele ne ngü ne?" Würüse la gü ba, "Mere kpara, ngü biringbö te ma ele kpaka mü, ah dene. Gbü sikipi te mü ena angbü mere miri tete, ah le de mü za wü jaji ka-ra de 'basu ne, mü o gara

gbü kokpa, de gara ngbü nda-ye gbü kamisü ede mü. Fü yi angbü de ewü gbü miri la.”

²² FÜ Yesu adu amala ngü fü wü Yakobo ake Yüwane, gü ba, “Ngü te yi yi-ta ra di la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zü kpah mere cinga baka nda-ra, de te ma ena azü ne. Yi ti eyi azü mere cinga, baka nda-ra la? Ngü la ti afa yi de?” FÜ ewü ale ngü, gü ba, “Wayi, ani le eyi amere ngü la.” ²³ Yesu gü ba, “Ah mbi. Yi ena azü mere cinga baka nda-ra fanü fanü. Amba ma ti ao yi baka mere kpara fütanga ra nda-ra de. Ngü la, ah ka-ye de ngü ka Wüba, Me, angü ah reke sü la eyi teka wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne.”

²⁴ FÜ du wü *kpara ka Yesu nzükpa ne ayia aje ngü la. FÜ maguma ewü ayia asiti eküte wü Yakobo ake Yüwane, da efi ngü emaguma wü, gü ba, “Wüh ele ao te-wü ba mere kpara gbü nzö ani?”

²⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah adu ai wü kpara ka-ye la 'buru kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi wu kpah bü kpo, gü ba, wü miri füh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü kpara de mere wazi. FÜ ewü angbü emere wü kpara esa lö wü la, ba e te ewü ngbü ele. ²⁶⁻²⁷ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü le angbü ba mere kpara esüka wü bu mü la, mü fü te-mü ba jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ²⁸ Te di bala, ah le de yi fü fingangü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fü wü bu

ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fü wü kpara, da ele ta-ngü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fü kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fü ewü aküwa.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka mene kpara te ena angbü memere gbü jia Me.

*Dene ngü ka Yesu de wü kpara te jia ewü ni ani
Marako 10:46-52; Luka 18:35-43*

²⁹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Yeriko. Fü ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. ³⁰ Fü ewü anü amaka gara wü komoko 'basu te jia ewü ni eyi ani, te ewü koro ngbü edere kaje. Te wü komoko de 'basu la je ngü, gü ba, “Wü Yesu ngbü enü sü dela me-wü ne,” fü ewü ayia akpo da eba rere te iri Yesu, gü ba, “Yesu! Kundu ye Miri *Davidi! Ani wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!”

³¹ Fü wü kpara aci 'buru, amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Wü nga anga!” Amba wü kpara de 'basu la le ngü ka-ewü la nda-wü de. Fü ewü angbü fi bü eba rere kpa tikpi, gü ba, “Mere kpara! Miri ka-ani! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!”

³² Te Yesu je ri wü kpara la, fü ah ace te-ye, arü. Fü ah adu ai ewü kpaka ye, ayi-ta ewü, gü ba, “De-wü deyï, wü ele de ni mere fü wü ne ngü ne?” ³³ Wüh gü ba, “Akooo, mere kpara, a le ta de mü ü jia a, teka de a di eceka kpi!” ³⁴ Fü Yesu aceka wü kpara la de mere cinga emagama ye,

fü ah ayia amofu jia ewü. Fü jia ewü ayia aü te-ye 'duwa raaa! Fü ewü atî kpah bü 'duwa gbü nga wü Yesu, angbü enü de ewü.

Dela ngü ta te Yesu ü jia wü kpara de 'basu la tete.

21

Dene ngü ta te Yesu ngbü eri tete agbü Yerüsalema

Marako 11:1-10; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu anü baaala, anü akoro gbamari ede Yerüsalema. Fü ewü ale kaje ka Betefage, te fü esa mere da de iri ye Olive. Fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, "Wü nü enü agbü kötî de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka yi dongi, te wüh i, o kpala, ake enga ye. Wü furu wü dongi la, de wü za ewü, wü koro di fü ni akine. ³ Amba te gara kpara yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru wü nü la teka ne la?' de wü lügu ngü fefe, gü ba, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügu fü wü enatikine.' Te wü mala bala la, wüh ena ace wü nü la fü wü."

⁴ Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü ngü la ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Zakariya, ba gbü *Ngari Me, gü ba, ⁵ "Me mala ngü fü wü kpara ka Yerüsalema,* gü ba, 'Wü ceka la! Miri, te ni le atima fü wü ne, ah ena koro kpaka wü, füh enga dongi. Ah ka-ye de züka kpara,

* 21:5 21:5 Gara iri Yerüsalema de Siyona.

de gu maguma ye, te ngbü emere ngü 'buru ferre.' "†

⁶ Fü wü *kpara ka Yesu de 'basu la ayia anü amere ngü la, kpah 'buru baka te Yesu mala fü ewü ne. ⁷ Fü ewü afuru dongi la ake enga ye, aza adu di fü Yesu. Fü ewü ayia aza wü bongo ka-wü, agbala, agü füh gü enga dongi la. Fü Yesu adu ali, angbü fefeh. Fü ewü ale kaje angbü enü agbü Yerüsalema.

⁸ Fü mere bi wü kpara akpo da efufuru wü bongo ka-wü, angbü egbala te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, eo ereke areke te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. ⁹ Fü mere bi wü kpara, ta te wüh ngbü enü de wü Yesu ne, angbü 'buru egbo nga iri Yesu. Gara nda-wü kpa engagira nü, wü gara nda-wü kpa sidi, da eba rere de tadu, emi koko, da ebi ci, gü ba, "Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fü mü, angü ah tima mü fü a me-ye!

Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!
Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere
Miri Davidi engu!

Me di de mü!
Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpä!"

¹⁰ Te Yesu ngbü eri tete enü agbü Yerüsalema, fü sü angbü eyiki 'duwa ayiki teka wü kpara. Fü wü gara kpara angbü 'buru de mere fingangü, da eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Mere kpara te wüh ngbü egbo nganga na de bane, neh da?" ¹¹ Fü mere bi wü kpara, de te ewü ngbü

† 21:5 21:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 9:9.

efa nganga na ne, fū ewū angbū elügū ngū fū wū kpara ka Yerūsalema, gū ba, “Ah de Yesu, *mürü dofo ka Me, te koro agbū *Galilaya ne.”‡

Dene ngū ta te Yesu liki wū kpara di,

etambasū Mere Kambū ka Me

Marako 11:15-19; Luka 19:45-46

¹² Te wū Yesu du koro tete agbū Yerūsalema, fū ewū anū akoro etambasū *Mere Kambū ka Me. Fū ewū amaka mere bi wū kpara kpala, te wūh ngbū ecinzi wū nū de wū lu,§ teka fū wū kpara adi ese, eto la'bi tete fū mere Me. Wū gara ngbū nda-wū da ekura jiase. Fū ngū la ayia asiti gbū jia Yesu afa sū. Fū engu ayia aliki ewū 'buru asidi, anzinzi wū cangali de wū gba'da ka wū kpara la, agbogbofo 'buru kötö. ¹³ Fū ah amala ngū fū ewū kpekpeke, gū ba, “Me mala ta teka Kambū ka-ye, gū neh fe? Me gū ba, ‘Kambū ka-ni, ah de sū te wū kpara ena angbū egbo nga iri ni gbügbü.’ Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fū tambasū Kambū ka Me eyi, ba sū ka wū mürü zi!”

¹⁴ Fütanga ngū la, fū wū kpara te jia ewū ni ani, de wū mene te lö ewū di walawala, agbeke te-wū, akoro kpaka Yesu kpa etambasū Mere Kambū ka Me kpala. Fū engu ayia aküwa ewū 'buru.

¹⁵ Te wū mere *kovo, de wū *mürü riri wu wū mere kpeke ngū, te Yesu mere ne, fū ngū la ayia asiti te ewū, angū wū jaji ngbū fi bü da egbo nga Yesu kpa etambasū Mere Kambū ka Me

‡ **21:11** 21:11 Yesu de kpara ka Nazareta, te di gbü tö ka Galilaya.

§ **21:12** 21:12 Wū lu te ewū ngbū ecinzi la, wūh de wū mö ka kötö.

kpala, gü ba, “Gbo nga e ngbü te iri Me! Nih gbo nga iri Yesu, kundu ye Miri *Davidi!” ¹⁶ Fü wü mere kovo la ayi-ta Yesu, gü ba, “Ceka la! Wü jaji ne ngbü egbo nga iri ye, gü ba, ye de Mere Miri, te Me tima teka aküwa ani ne. Ye le atiri ewü de, neh teka ne?” Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ma ti atiri ewü nda-ra de! Angü Me mala eyi, gü ba, ‘De-ni Me, ni to wazi eyi fü wü jürü jaji, de wüh di egbo nga iri ni di ereke areke.’* Yi wu bala de?”

¹⁷ Fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace wü angbe cögbörö kpara la sela. Etamurago la, fü ewü anü ara ka-wü agbü Betaniya.

Dene ngü te Yesu kina rü figi di

Marako 11:12-14, 20-24

¹⁸ Gügü kpurutokokpi, fü wü Yesu ayia agbü Betaniya, edu kpah agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fü tala ayia amere Yesu. ¹⁹ Fü engu afü jia ye, awu rü figi. Fü ah afü akoro kpuru esa rü la, de ni maka ta riri na, teka azü ka tala. Amba te engu nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Fü Yesu ayia akina rü la, gü ba, “Mü ti ari tine kpo fi de!” Bü gbü lö-ra la, fü rü la ayia akpi.

²⁰ Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, “Dene neh ene ngü ne? Rü la ürü bü kere de bala teka ne?” ²¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi fü Me fanü fanü, maguma yi ngbü 'basu 'basu de la, de bane Me ena ato

* **21:16** 21:16 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 8:2.

wazi fü yi, teka fü yi amere wü mere kpeke ngü di kpah bala. Yi tî ta eyi amala ngü fü mere da la, gü ba dene, 'Ye yia eyia sela, ye nü, ye tî agbü mere ngu.' Ngü la tî ta kpah eyi amere te-ye, ba e te yi mala la. Amba te maguma yi ngbü engbü 'basu 'basu la, yi tî amere ngü bala ne nda-yi de. ²² Te di bala, te mü to maguma mü fü Me fanü fanü la, mene ngü te mü ena ayi-tata kpaka Me, Me ena ato ato fü mü."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpapa ka-ye.

Dene ngü te wü angbe cögbörö kpapa ka wü Yisarayeleyi-ta Yesu di

Marako 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia sela, anü akoro agbü Yerüsalema. Fü Yesu ayia arî kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü erî wü kpapa. Fü wü angbe cögbörö *kovo ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "De-ye deyî, ye ngbü emere wü ngü de bala ne, neh gbü wazi ka da? Kpapa te tima ye, aliki wü kpapa etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" ²⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ni ele kpah ayi-ta wü de ngü biringbö, de wü lügü fü ni feke, fü ni adu amala nga kpapa te to wazi fü ni ne, sidi. ²⁵ Yitangü ka-ni la, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. E-tima engu teka ato babatiza fü wü kpapa neh da? Ah de Me de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?"

Fü ewü akpo da ega yîkî esüka wü, gü ba, "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Angü te ani mala, gü ba, 'Me to wazi fü Yüwane me-ye la,' Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, gü ba, 'Te

ah bala la, ani le ngü kaka de, neh teka ne?'
²⁶ Amba te ani mala, gü ba, 'Yüwane ngbü mere ngü la de tete-ye' la, ah kpah esiti, angü mere bi wü kpara ne ena afala ani, anga amere ani esiti, angü wüh le ngü ka Yüwane fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me."

²⁷ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de." Kpah bala, fü Yesu adu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah mbi! Baka te yi le amala nga Yüwane de ne, ma ti amala nga kpara, te to wazi fere ne, fü yi kpah de."

Dene mani te Yesu mala teka wü jaji komoko 'basu

²⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara ngü fü wü cögbörö kpara la gbü mani, gü ba, "Ah le de yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Gara komoko ta ladü de wü di ye 'basu. Gbü gara ra, fü engu anü amala fü gina ye ye, gü ba, 'Ye ni deyï, ye nü la mba enatikine ale ta-ngü te ni agbü yï ka-ni ke.' ²⁹⁻³⁰ Fü gina yeye la alügü ngü fefe, gü ba, 'A'a! Ni le nda-ni de!' Te komoko la wu, gü ba, ye ni le anü de ne, fü ah ayia anü kpaka gara ye ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Ye ni deyï, ye nü la mba enatikine, ale ta-ngü te ni, agbü yï ka-ni.' Fü yeye la ale ngü la 'duwa ale, gü ba, 'Wayi, wö ni, ni ena anü.' Amba, ah du nü nda de. Sidi nga ngü la, fü gina mbarase la adu afü fingangü ka-ye. Fü ah adu anü, amere tima la."

³¹ Fü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, "Esüka wü jaji de 'basu ne, kpara te mere ngü

de te wö ye ngbü ele ne, ah de neh da?” Wüh gü ba, “Ah de gina mbarase.” Yesu gü ba, “Wayi, ah ngbürü bala. Amba dene kpeke ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi wu, gü ba, wü siti wü kpara baka wü kpara de te ewü ngbü ero *jiase fü miri, de wü würose mürü waza, te wüh fü maguma wü, ale ngü ka-ra la, wüh ena aküwa me-wü agbü sü ka Me agbü kpī. Amba nda-yi, te yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani ne, yi tī aküwa nda-yi de, angü yi le ngü ka-ra de.
³² Angü Yüwane koro ta, gü tamu züka kaje ka Me fü yi, gü ba, ah le de yi fü maguma yi, yi le ngü ka Me, amba yi le ngü ka Yüwane la nda-yi de. Amba wü siti kpara le ngü kaka ka-wü ta bü me-wü, fü ewü ayia ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Me. Baka te yi wu siti wü kpara la, te ewü fü maguma wü de bala ne, yi le afü maguma yi nda-yi kphah de.”

Dela ngü te Yesu lügü fü wü cögbörö kpara ka wü Yisaraye la.

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpī fütanga rirü

Marako 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kphah amala gara mani fü wü cögbörö kpara la, gü ba, “Yi je la gara ngü te ma le amala fü yi dene. Gara komoko ta ladü, te maka züka sü, fü ah ayia aru mere bi rü *vinü ka-ye gbü sü la. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah areke kphah sü, teka adi efi rī-rü la gbügbü na. Fü ah aji kphah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yī la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao

kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpī fütanga yī ka-ni la mbi mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete.

³⁴ Te kpīri ka makolo rī-rü la koro tete, fū komoko la ayia atima wü labī ka-ye, kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, teka aza rī-rü la fū ye. ³⁵ Fū wü kpara de te ewü ngbü emere tima agbü yī la, ayia azoro wü labī la. Fū ewü amiki gara, amörö gara, asötö gara de teme. Fū ngü la ato mere fīngangü fū mürü rirü la. ³⁶ Teka ngü la, fū ah ayia atima kpah mere bi wü gara labī ka-ye, afa mene ewü te enga gina ne ka. Fū wü siti kpara la ayia amemere ewü kpah bala. ³⁷ Fütanga ngü la, fū engu adu afi nga ngü, gü ba, ‘Te ni tima tine cu ye ni kpaka wü kpara la, wüh ena akpe cürü mbarase la akpe.’ Fū ah ayia atima ye ye la kpaka ewü kpala.

³⁸ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü ekoro, fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, ‘Ceka la! Ye mürü rirü ne te ekoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fū yī ka-ewü ne angbü te gara fū ani.’ ³⁹ Fū ewü ayia azoro ye mürü rirü la, anü di agbü gü, amiki engu kpö kpö! amörö ka.”

⁴⁰ Fū Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Gbü fīngangü ka-yi, te mürü rirü la du koro kpaka siti wü kpara la, ah ena amere de ewü neh baye?” ⁴¹ Wüh gü ba, “Ah ena amörö siti wü kpara la ‘buru, adu aza wü gara kpara, ao ewü teka adi eceka kpī fütanga wü rirü ka-ye la,

teka fü ewü angbü eto ri-rü kaka la fefe gbü kpîri ka-ye.”

⁴² Fû Yesu amala ngü fü wü cögbörö kpara la, gü ba, “Ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü la, gü neh fe? Ngü la gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta ejî *Mere Kambü ka Me. Fû ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fû ewü ace rü la asidi. Titîne rü ta te ewü ce la, Me du o tîne eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. Nih gbo nga irî Me, angü engu mere mere züka ngü eyi fü nih!’† ⁴³ Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, Me tî ale yi ba wü kpara ka-ye tîne kpo fi de! Ah ena adu ale ka-ye 'duwa wü *ganzi kpara, te ewü ngbü ele ngü kaka. ⁴⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, angü te kpara tî füh rü engu la, ah ena akukuru akukuru, coro coro! Kpah bala, te rü la tî füh kpara la, rü la ena akpa'da engu akpa'da.”

⁴⁵ Te wü angbe cögbörö wü *kovo la je mani te Yesu mala la, fü ewü awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fû ngü la ake te ewü afa sü. ⁴⁶ Teka ngü la, wüh le ta de ani zoro Yesu gbü lö-ra la, amba dada ma, angü wüh ngbü ekpe cürü mere bi wü kpara la. Angü mere bi wü kpara la le ta ngü ka Yesu fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me.

Dela mani te Yesu mala teka wü cögbörö kpara, te ewü le ngü kaka de ne.

---

† **21:42** 21:42 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

22

*Dene mani te Yesu mala teka mene wü kpara,
te ewü ena aküwa te gara, gbü sù ka Me
Luka 14:15-24*

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la gbü mani, gü ba, ² “Ma le asere la fü yi, kaje te Me ngbü ele, de wü kpara 'buru koro tete wü kpara ka-ni. Kaje la, ah baka e dene. Gara miri ta ladü, te reke mere karama teka ye ye, te ele aza würüse. Fü miri la atima ngü fü mere bi wü kpara, teka de wüh koro, wüh zü karama la. ³ Te sikipi ka karama la ti tete, fü miri la ayia atima wü kpara ka tima ka-ye, de wüh nü, wüh i wü kpara, de te ni tima ngü fü ewü terane ne, gü ba, “Titine sikipi ka karama ti eyi. Wüh koro ekoro 'buru enatikine, azü e.’ Amba wü kpara, de te wüh i ewü ne, wüh le akoro nda-wü de.

⁴ Fü engu adu kpah atima wü gara kpara ka tima ka-ye, gü ba, ‘Wü nü, wü mala ngü fü wü kpara, de te ni i ewü ne, kpekpeke, gü ba, “Titine ni mörö mere bi wü yiti ka-ni eyi. Wüh zi wü e la kpah eyi 'buru, ce o nzo. Ah le de wü koro kere, teka azü wü e la, angü wü e la ena asiti!” ’

⁵ Amba wü kpara la, yi fi ngü teka karama la nda-yi de! Fü yi ayia anü ka-yi, teka amere wü ngü ka-yi, ba e te yi ngbü ele. Fü gara anü ka-ye, amere tima agbü yi ka-ye. Fü gara anü nda-ye, ase wü e ka-ye. ⁶ Fü wü gara azoro wü kpara ka tima ka miri la, amemere lara ewü, adu amömörö ewü 'buru.

⁷ Fū ngü la ayia ake te miri la afa sü. Fū engu ayia atima wü marajümüya ka-ye, amömörö wü kpara la, acuru köti ka-ewü 'buru asidi.

⁸ Fütanga ngü la, fū engu adu amala ngü fū wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Titine, wüh reke wü e teka karama ne 'buru eyi nzo. Amba wü kpara, ta te ni i ewü teka azü karama ne, wüh le akoro nda-wü de. Te di bala, ni ena amere ngü wü e ka-ni ne, neh baye? ⁹ Te ah bala, de wü nü te enga wü köti biri biri 'buru, de wü gīri bü mene wü kpara te wü ena amaka, wü i ewü, de wüh koro, wüh zü wü e ne.' ¹⁰ Fū wü kpara ka tima la ayia abaya te enga wü köti. Fū ewü ayia abiti wü kpara te ewü maka ne, wü siti wü kpara, abe kpah te wü züka wü kpara mini. Fū wü kpara asi gbü kambü, de te wüh ngbü ezü e ka karama gbügbü na ne, 'duwa gbe!

¹¹ Fū miri la ayia arī kpa esambü, teka aceka wü ngba ka-ye ne. Fū jijia ayia atī eküte gara kpara biringbö, te to züka bongo te-ye nda de.

¹² Fū engu aī kpara la, amala fefe, gü ba, 'Awuba ni deyī, ah mere baye, te ye le ato züka bongo, te ni to fū ye ne, nda-ye de ne?' Fū jia kpara la ayia avi. Dada te engu ena alügü ngü nda ma.

¹³ Fū miri la amala ngü fū wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü zoro engu, de wü i lölö na, de wü kpakpa na 'buru. Wü za engu, wü gü gbü mbiri sü kpa etanü kpala, de ah ngbü, ah ku gba da enyüma gbü te-ye kpala.' "

¹⁴ Teka ngü la, fū Yesu adu kpah amala ngü fū wü kpara la, gü ba, "Me ngbü eī wü kpara 'buru de wüh küwa, amba wü kpara te ewü ena akoro

kpaka Me, wüh ena adi biri biri. Wüh ena adi 'duwa mene wü kpara, te ewü ena afü maguma wü, ale ngü ka Me de maguma wü biringbö."

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü

Marako 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Fütanga ngü la, fü wü *Farusi ayia abiti tewü, angbü efi ngü, gü ba, "Ani ena afiti Yesu, de engu mala siti ngü, teka fü ani azoro engu tete, neh baye baye?" ¹⁶ Fü ewü atima wü gara kpara ka-wü, bete wü gara kovo ka Miri Anitipa *Erode, kpaka Yesu.

Fü ewü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, "Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü wü kpara nda-ye 'buru 'dö de, ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. ¹⁷ Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atı fü ani angbü fi bü da ese ngürü ani fü *Kayısara, miri ka wü *Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?"

¹⁸ Amba Yesu, mü wu fingangü ka-ewü la ndamü eyi kpo. Fü mü ayia amala fü ewü, gü ba, "Wü de wü mürü mani! Wü le afiti ni bala neh teka ne? ¹⁹ Wü za la biri jiase sela, wü sere fü ani." Fü ewü aza gara jiase biringbö, ato fefe. ²⁰ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Kuru kpara, bete iri kpara, de eküte jiase ne, ah de nda da?" ²¹ Fü ewü alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Ah de kuru Miri Kayısara." Yesu gü ba, "Wayi, ah mbi! Te

ah de kuru miri la, de yi lügü e ka miri fü miri. De yi lügü nda Me kpah fü Me.”

²² Te wü mürü mani la je ngü, de te Yesu lügü fü ewü de bala ne, fü ewü ayia anga. Fü ewü ayia ace Yesu de wü kpara ka-ye sela, anü sü ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di,

teka züzükü gbü kpi

Marako 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Wü gara wü kpara ta ladü esüka wü di enga *Yisarayele, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü *Saduke. Wü kpara la, wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi badi, ah du azükü gbü kpi la nda tîne de.

Gbü sïkpï la, fü wü gara Saduke la ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ²⁴ “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fü ani gbü *Riri ka Me, gü ba, ‘Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de enga ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri ena adürü.’* ²⁵ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fü gigena aza würüse, fü ah akpi ace würüse la, o wüh bi ye ake di la de. Fü gara enga ni ye na ayia aza würüse la. ²⁶ Fü ah ayia kpah akpi, o wüh bi ye la de. Fü eabata enga ni ye na ayia aza würüse la. Fü ngü la amere te-ye bala, te nga ewü lorozi la 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. ²⁷ Fü würüse la adu akpi

---

* **22:24** 22:24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

nda-ye tìne sidi nga ewü 'buru. ²⁸ Te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü wü kpara de lorozi la 'buru, za ta würüse la eyi wara ewü tete!”

²⁹ Fü Yesu adu amala ngü fü wü Saduke la, gü ba, “Yi fi nda-yi, gü ba, Me tì azükü wü kpara gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi le aje si-ngü gbü *Ngari Me de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne? ³⁰ Gbü sikipi te Me ena azükü wü kpara tete gbü kpi, ngü ka za-te ena adi nda ma. Angü, te Me zükü wü kpara eyi gbü kpi la, Me ena adu afü ewü baka wü *malayika ka-ye, fü ewü angbü fi mere badi agbü kpi.

³¹ Amba, Me mala gbü *Ngari ye, teka ngü ka züzükü ka wü kpara gbü kpi, gü neh fe? ³² Me mala ta ngü fü *Müse, gü ba, ‘De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.’† Amba gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi ka-wü eyi gügü. Fingangü ka-yi gü ba, Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, ‘Wüh de wü vüngüte ka-ni?’ Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi.”

³³ Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Saduke, gü ba, Me ena azükü wü kpara ka-ye, fü ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala. Ta te mere bi wü kpara gbü sü la je ngü la bala, fü ngü la aga gbü jia ewü 'buru afa sü, angü Yesu za ngü gömö wü Saduke eyi.

† **22:32** 22:32 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 3:6, 15.

*Dene ngü te Yesu mala teka kpeke Riri ka Me
Marako 12:28-34*

³⁴ Te wü *Farusi wu, gü ba, Yesu za ngü gömö wü *Saduke eyi ne, fü ewü aci akoro kpaka Yesu.

³⁵ Fū gara mere kpara esūka ewü, te di de *mürü riri, adu afi nga gara yitangü, teka are maguma Yesu di. Fū Farusi la ayi-ta Yesu, gü ba, ³⁶ “Mere kpara deyi, nda-ni yitangü kpah ladü. Esūka wü *Riri ka Me 'buru, kpeke riri, te fa wü bu ye 'buru, neh engu deyi?” ³⁷ Yesu gü ba, “Kpeke riri te Me to fü ani, gü ba dene,

‘Mü le Mere Me de maguma mü 'buru.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru eküküte.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.’‡

³⁸ Dela kpeke Riri te Me to fü ani, te fa wü bu ye 'buru. ³⁹ Gara Riri engu na, gü ba dene, ‘Mü le wü bu mü kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.’§ Dela gina wü kpeke Riri ta te Me to fü ani.

⁴⁰ Wü ngü de 'basu la biti wü si-ngü ta te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo ka Me, ba gbü *Ngari Me ne eyi 'buru, gbü ewü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Farusi, teka kpeke Riri ka Me.

*Dene ngü ta te Yesu mala, teka Kurisito te Me
ena atima füh kotö ne*

Marako 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ O wü *Farusi ngbü 'buru tete ede Yesu, fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, ⁴² “Yi ngbü eo jia yi da eci nga *Kurisito, Miri te Me ena atima teka

‡ **22:37** 22:37 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:5. § **22:39** 22:39 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

aküwa yi ne. Ah mbi. Fingangü ka-ye gü ba, wüh ena abï engu neh gbü nguwa da?" Wüh gü ba, "Miri la ena adi kundu kundu ye *Mere Miri Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi." ⁴³ Yesu gü ba, "Miri la ena adi baka Davidi fanü? Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

⁴⁴ 'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene!

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri!

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" *

⁴⁵ Te Davidi mala, gü ba, 'Engu de Miri ka-ni la,' te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma ngbü emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi ka!"

⁴⁶ Dela ngü ta te Yesu mala, teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü komö wü *Farusi la agu 'buru agu, wüh du mala gara ngü tine de. Fütanga ngü la, gara kpara te du le aga yiki ake di nda tine ma.

23

Dene ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri

Marako 12:38-39; Luka 11:46-51; 13:34-35; 20:45-47

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara la 'buru, ²⁻³ gü ba, "Mene wü *Farusi, te ewü gü ba, ani

---

* **22:44** 22:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 110:1.

de wü *mürü riri ne, wüh ngbü nda-wü bü eri wü kpara de *Riri te Me to fü Müse ne, kükürü kükürü bala. Wüh wu Riri di bü kpo, amba wüh mere wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, nda-wü de. Te di bala, ah le fü yi adi eje wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, fü yi angbü emere ereke areke. Amba yi mere e angbü emere mani baka nda-wü la de. Angü wüh ngbü emala fü yi, de yi di emere Riri ka Me, amba nda-wü, wüh le adi emere Riri ka Me de maguma wü 'buru nda-wü de. ⁴ Wüh ngbü eza wü gara mere bi riri ka-wü, eo kpekepeke füh Riri ka Me, baka mere tiri e, te ewü ngbü eo gbü nzö wü kpara. Amba cu de-ewü bane, wüh mere Riri engu la nda-wü de!

⁵ Wü mürü riri la, wüh ngbü emere mere bi wü riri ka gele ka-wü la, teka de wü kpara wu ani baka züka wü kpara ka Me. Tekä ngü la, fü ewü angbü eba wü *Ngari Me eküte wü e, angbü ei eraku wü, wü gara gbü wü kpa wü. Fü ewü angbü fi bü eto bongo, te wüh ngbü emere tima ka Me di ne, eküte wü, teka fü wü kpara adi eceka ani ba wü züka kpara ka Me. ⁶ Kpah bala, wüh ngbü ele, de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Tekä ngü la, te ewü koro gbü sü ka karama, anga te ewü ri kpa *esambü ka biti-te la, wüh le 'duwa adi engbü füh züka kpökpö, kpa engagira nü. ⁷ Kpah bala, te ewü maka te-wü de wü kpara te kaje la, wüh le de wüh di egü mandü fü ani, da ecu ngü ani acu, kpah da ei ani, 'Mere kpara.'

⁸⁻¹⁰ Amba de-yi, wü kpara ka-ra, yi mere e ao te-yi, de wü kpara di ecu ngü yi ne de. Yi mere e ale de wüh di ei yi, mere kpara ne, kpah de, angü ma de mere kpara ka-yi 'duwa me-ra. Te

di bala, yi 'buru de wü di engä ni. Kpah bala, yi cu 'duwa ngü Me. Yi mere e acu ngü wü kpara füh kotö sene, ao ewü memere baka Wö yi, Me ne, kpah de. Angü Me, te di agbü kpī ne, de Wö yi 'duwa me-ye kpikpi ye. ¹¹ Te mü le angbü mere kpara esüka wü bu mü la, ah le de mü fü te-mü baka labī, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ¹² Te mü le ao te-mü memere la, Me ena adu ao mü baka labī. Amba te mü o te-mü baka labī la, Me ena adu ao mü mere kpara me-ye.”

¹³ Fū Yesu adu afü te-ye, akpo da emala ngü fü wü *mürü riri la, gü ba, “De-yi wü Farusi, te yi gü ba, ani de wü *mürü riri ne, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani, amba yi le to ngari Me, de te ma ngbü emala ne, nda-yi de. Gara *siti ngü ka-yi te fa sü, angü yi ngbü kpah etiri kaje fü wü gara kpara, de wüh mere e, ale to ngü ka Me la kpah de. Te di bala, yi de wü mürü mani!

¹⁴ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü ezi e ka wü würüse wökö gbü mani, ece ewü, eo gbü cinga. Yi ngbü kpah eyi-ta Me, teka mere bi lö-ra, de wü kpara di ecu ngü ani, kpah teka fü ewü adi eceka ani ba kpeke wü kpara. Te di bala, yi ena amaka mere siti kuru te gara afa sü!*

¹⁵ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü endoro gbü wü sü füh kotö ne 'buru, teka agiri kpara te yi ena afü, de ah le ngü ka-ani la, gü ba,

---

* **23:14** 23:14 Veresi 14 ne, gbü wü gara buku, wüh ba nda-wü de.

ah de zu ngü ka Me. Amba te kpara la du le ngü ka-yi eyi la, fü yi adu angbü erī engu, de mere bi wü siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne. Te di bala, Me ena adu ato mere siti kuru te yi afa sü, angü yi rī engu de siti ngü ka-yi la me-yi!

¹⁶⁻¹⁹ De-yi wü mürü rīrī, Me ena ato mere kuru te yi te gara. Angü yi ngbü erī wü kpara de ngü ka Me de mani, amba ngü de te yi ngbü erī ewü di la, ah de ngü ka Me nda de. Yi ngbü emala, gü ba, 'Te kpara kīna te-ye te irī *Mere Kambü ka Me la, kīna kaka la, tī amere engu esiti de.† Kpah bala, te kpara kīna te-ye te irī *cangali, te wüh ngbü ecuru la'bi fefeh fü Me ne la, kīna la mere engu esiti kpah de.'‡ De bala ne töndö ngü ne? Te kpara kīna te-ye bala, fü ah adu ace kīna ka-ye la, Me ena ato kuru tete ato! Angü wü e la 'buru de kpeke e gbü jia Me. Te ah de Kambü ka Me, bete *diki-se de gbügbü la, anga cangali, te wüh ngbü eto la'bi fü Me fefeh, bete la'bi la, wüh 'buru de kpeke ngü gbü jia Me. ²⁰⁻²¹ Te di bala, te mü kīna te-mü te irī Kambü ka Me la, mü ngbü dela ekīna te-mü kpah te irī Me. Kpah bala, te mü kīna te-mü te irī cangali, te wüh ngbü eto takpa fefeh fü Me ne la, mü ngbü dela kpah ekīna te-mü te irī Me. ²² Te mü ngbü ekīna te-mü

---

† **23:16-19** 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü rīrī ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kīna te-ye te irī diki-se, de te ewü o kpa esambü ka Me la, ah mere e ace ngü la de, angü kīna kaka la ena amere engu esiti.' " ‡ **23:16-19** 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü rīrī ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kīna te-ye te irī la'bi, de te wüh ngbü ecuru fü Me füh cangali la, engu mere e ace ngü la kpo de, angü kīna kaka la ena amere engu esiti.' "

te iri kpi la, mü ngbü dela kpah ekina te-mü te iri Me, angü kpi de kpökpö ka Me.

²³ De-yi wü *mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi kpekpeke teka riri ka gele ka-yi. Baka te yi ngbü eto tari wü e ka-yi 'buru fü Mere Me ereke areke ne, ah esiti de. Amba yi le ato maguma yi fü Me de, teka ne? Yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga kpah de. Kpah bala, yi ngbü ekolo ngü ka wü kpara de mani. Yi ngbü emere ngü bala, teka ne? Dela ngü te siti gbü jia Me fa sü. ²⁴ Yi gü ba, 'Ani ngbü erü wü bu ani,' amba yi wu ngü 'buru 'buru de! Yi ngbü eo fingangü ka-yi mba teka enga ngü cükü'daye, fü yi adu ace memere na ne ka. Yi ngbü baka kpara te gü jia ye bü te enga bükümü cükü'daye gbü ngu te engu le anzö, fü ah ayia aza bükümü asidi. Amba mere siti nzeke ladü gbü ngu la. Fü kpara la adu aza nzeke la, anzö, ami aguvu ye!

²⁵ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü maguma yi baka ndü'ba anga sila, de te yi ngbü ezürü bü küküte ereke areke ne, amba yi zürü gbügbü na nda-yi de. Siti fingangü, de ngü ka zi, bete gümü e sibi emaguma yi fa sü! ²⁶ De-mü, te mü gü ba, ni de *Farusi ne, jia mü ni eyi ani! Ah le fü mü areke maguma mü, teka de wü kpara 'buru wu mü, gü ba, mü zu de kpara ka Me fanü.

²⁷ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi baka wü mbükü te wüh fa de ründü reke areke, amba kpa gbügbü kpala, bü wü biki kpara, te zi eyi

azi, te sese ngbü efu afu. ²⁸ Ah teka ngü ka-yi kpah bala. Wü kpara ngbü eceka yi baka züka wü kpara nda-wü bü kükürü, amba kpa emaguma yi, wü mani de wü *siti ngü sibi fa sü!

²⁹ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü esu wu te-yi, da ereke mbükü wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, gü ba, ani ngbü dela ecu ngü ewü. ³⁰ Amba wü kundu yi ngbü mömörö wü mürü dofo la me-wü! Yi ngbü esu wu, gü ba, 'Te ani ena adi ta ladü gbü wü re ka wü kundu ani de kpala la, de bane ani ti ale ngü ka-ewü, te ewü ngbü mömörö wü mürü dofo la, nda-ani de.' ³¹ Amba ngü ka-yi de te yi ngbü emere la, ah kpah baka nda wü kundu yi, angü yi le amörö ra, kpah baka te wü kundu yi mörö wü mürü dofo la. Teka ne de, angü yi le aje ngü ka-ra, te ma ngbü erü yi di ne, nda-yi kpah de. ³² Ngü ma! Ah le de yi mere siti ngü la emere bala eküte ra, angü maguma yi ngbü fi bü enzu, baka nda wü kundu yi!

³³ Yi de siti wü kpara baka wü kpürü! Yi ngbü fi bü da emömörö wü kpara! Yi ena aküwa neh baye baye? Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te yi, te gara. ³⁴ Amba fanü fanü, Me le ta eyi fü yi aküwa. Te di bala, fü Me amala, gü ba, ni ena atima wü mürü dofo kpaka yi, kpah de wü kpeke kpara, te ewü ena arü yi de ngari ni, Me, teka fü yi afü maguma yi, adu kpaka ni. Amba wüh ena arü yi de ngü la bala ma! Yi ti ale ngü ka-ewü la nda-yi de! Yi ena abere gara ewü, amörö füh *rü gbegete. Fü yi asüma gara ewü gbü

jia wü kpara 'buru. Yi ena aliki kpah gara ewü gbü wü mere köti ka-yi asidi. ³⁵⁻³⁶ Te di bala, Me ena ato mere kuru te yi teka ngü la. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ah le de yi ceka 'be! Ah kpo te kpi ka Abele, gina kpara ta te wüh mörö füh kotö ne, § akoro te kpi ka Zakariya, ta te wüh mörö etambasü *Mere Kambü ka Me ne, * liya ka ngüte wü kpara ka Me la 'buru ena adi gbü nzö yi, angü yi le ngü ka-ra de.”

³⁷ Fü Yesu adu angbü de mere cinga, gü ba, “Ööö! Yi ceka la mere cinga te ena amaka wü kpara ka Yerüsalema ne te gara! Angü wüh ngbü emömörö wü mürü dofo, te Me ngbü etima fü ewü ne 'buru amörö asidi. Ma ngbü ta ele abiti wü di enga *Yisarayeale 'buru, teka aküwa ewü, baka yi-ngü te ngbü ebite wü di enga ye, esa mbula ye, amba wüh le nda-wü de! ³⁸ Te di bala, Me ti ale ngü ka-ewü kpah de! Ah ena ayia ka-ye ace mere Kambü ka-ewü, ka Me, agbü Yerüsalema de kpala. Fü wü vü gü akoro, amümürü mere Kambü la, de mere köti ka-ewü 'buru, te gara. ³⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Wüh ti awu ra tine de, zalü te ewü ena afü maguma wü, adu ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü.”

Dela ngü ta te Yesu mala teka mere kuru, te Me ena ato te wü di enga *Yisarayeale ne.

24

---

§ **23:35-36** 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Abele gbü Gina Ngü 4:8. * **23:35-36** 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Zakariya gbü buku ka 2 Ngangü 24:20-22.

Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara

Marako 13:1-13; Luka 21:5-19

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü enü ka-wü. Fü wü *kpara kaka arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyì, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne. Wüh jì engu kpekpeke, reke areke!” ² Yesu gü ba, “Yi mere e afi, gü ba, Mere Kambü ka Me la ka-ye kpekpeke ne, de. Angü, ma mala fü yi dene zu ngü, te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru kötö. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye sela, ena adi ma.” ³ Fü wü Yesu ayia ace sü la, anü ali angbü ka-wü kpa füh da de iri ye Olive ne.

Te wüh koro kpala, fü wü kpara kaka ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, mba ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, ‘Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la asidi.’ Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Ah ena adi gbü *adu sikipi, te ye ena adu akoro, angbü ba mere miri füh kotö ne? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fü ani, gü ba, sikipi la koro eyi gbamari, ah de ne ngü ne?”

⁴ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. ⁵ Kükürü de, angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afiti wü bu wü, gü ba, ‘Ani me-ani de mere miri, te Me tima teka aküwa wü kpara.’ Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba ndayi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁶⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o

adu sĭkpĭ la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia atĭ de gü, gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpĭrĭ tala ena atĭ gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te wüh ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sĭkpĭ koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere würüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü kpara füh kotö ne 'buru ena angbü ekpü yi akpü teka ngü ka-ra. Wüh ena azoro wü gara yi, ato fü wü miri, ato cĭnga te ewü. Fü ewü amömörö kpah wü gara yi. ¹⁰ Gbü wü sĭkpĭ engu la, mere bi wü kpara ka-ra ena ace ngü ka-ra. Gara ewü ena akpo da ekpü yi. Kpah bala, wü gara ena angbü da egü tamu yi fü wü vügü. ¹¹ Mere bi wü mürü wu ena akoro teka afiti wü kpara ka Me, gü ba, 'Ani de wü *mürü dofo ka Me.' Fü mere bi wü kpara ale ngü ka-ewü. ¹² Wü kpara ena akpo kpah angbü emere bi wü *siti ngü, gbü wü sü füh kotö ne 'buru. Teka ngü la, mere bi wü kpara ena ace ngü ka-ra. ¹³ Amba te mü tüka te-mü, alala gbü ngü ka-ra, akoro di gbü *adu sĭkpĭ la, Me ena aküwa mü aküwa fi mere badi.

¹⁴ Amba ah le de yi mala ngari ra fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, de wüh fü maguma wü, o ra du koro la de."

Dene ngü te Yesu mala teka mere cĭnga,

*te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara
Marako 13:14-20; Luka 21:20-23*

¹⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, “Fanü fanü sirimbi ladü, te ena agü tamu sïkpï la fü yi. Angü gara vügü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü, da emere wü gara lara ngü kpa esa Mere Kambü ka Me la, gegege ba e te *mürü dofo de iri ye Danyeale ba ta gügü gbü *Ngari Me ne.”* Dela ngü te Yesu lügü fü wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sïkpï, te ewü ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na ne. De-mü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fü mü ao fïngangü ka-mü, teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.

¹⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Te yi wu sirimbi la eyi la, yi mere e angbü gbü *Yudaya de! Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümba, agbü gü! ¹⁷ Kpah bala, te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu arï kpa esambü, akö wü e ka-mü tïne de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁸ Te siti ngü la koro maka mü, da esö e ka-mü kpa gbü yï la, mü mere e adu kpa ekötï, ato züka bongo te mü kpah de. Mü kpe 'duwa akpe.

¹⁹ Gbü wü sïkpï la, mere siti cïnga ena amere wü würüse, te ewü ena adi de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü ena adi de wü vürü jaji eküte wü ne. Dela ne cïnga ne! Cïnga la ena afa wü gara cïnga füh kotö ne 'buru. ²⁰ Ah le fü

---

* **24:15** 24:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Danyeale 9:27; 11:31; 12:11.

yi adi eku gba fü Me, teka de siti ngü la mere e akoro gbü *sìkpì ka Me de, angü wüh ena ani wü möngiti 'baranga 'buru ani. Anga ngü la mere e amere te-ye gbü bigü kpah de, angü agö bete zü ena amere yi esiti, te yi ena akpe la. ²¹ Kü baka te Me mere kotö ne, mere cinga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cinga te ena akoro baka engu la fütanganga na, ah ena adi kpah ma. ²² Fü Me adu afi nga wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sìkpì la mba cogbo, teka ngü ka wü kpara ka-ni la, angü wüh ena akpi.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa te gara, esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

*Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne
Marako 13:21-27; Luka 21:25-28*

²³⁻²⁴ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wü sìkpì la, wü mürü wu ena akoro, adi efiti wü bu wü. Gara ena agü ba, 'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wü.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fü wü kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wü ngü ka talara, te ena afiti wü kpara 'buru. Wüh ena agiri kpah kaje teka afiti cu yi, wü kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi 'be, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fü yi, gü ba, 'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kpah de. ²⁵ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fü yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fü yi amba jia yi amba,

angü wü mürü wu la ena afiti yi. ²⁶ Te di bala, te wüh mala fü yi, gü ba, 'Yi ceka la! Miri te Me tima ne koro eyi! Engu ladü agbü gü kpala,' yi mere e anü kpala nda-yi de. Kpah bala, te wüh gü ba, 'Miri la wo te-ye eyi kpakine la,' yi mere e ale ngü la nda-yi kpah de. ²⁷ Kükürü de, angü dudu ka-ra, *Ye kpara ka Kpi, wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne, ena aci awu ngü la te nga wü 'buru. Angü ah ena adi baka ülele te ngbü eü, da elofö sü. Dudu ka-ra ena adi bala, ah ti awo te-ye de! ²⁸ Angü wü kpara 'buru ena awu ngü la. Ah ena adi baka sü te kö nü di ladü tete, fü wü nügünü, de wü gara wü lu, abiti te-wü 'buru füh kö nü la.

²⁹ Fütanga ngü la, gara wü ngü ena ayia kpah amere te-wü kere, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpi.

Angü kokpi, de wü e kpa tikpi 'buru, ena akpo da eyiki.

Wü küfara ena akpo kpah da egügürü.

Ra ena afü te-ye baka biti.

Fe ti adu asü kpah de.†

³⁰ Fütanga ngü la, de-ra Ye Kpara ka Kpi, fü ra adu tine akoro. Wü kpara 'buru ena aci da eku gba ka cürü, angü wüh ena awu ra agbü kpi kpala, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fü ewü aci 'buru acu ngü ra. ³¹ Kono ena awü, fü wü kpara aje 'buru. Fü ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wü kpara ka-ra,

† **24:29** 24:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 13:10; 34:4.

te ma fe ewü ne. Wüh ena abiti ewü edebu wü sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fü a angbü tundu de ewü fi mere badi.”

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Marako 13:28-31; Luka 21:29-33

³² FÜ Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, “Ngü ka dudu ka-ra ena adi baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü, te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de?

³³ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sïkpï ka dudu ka-ra la koro eyi gbamari.

³⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³⁵ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpï, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de.”

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

nih reke te-nih nzo, teka dudu ka-ni

Marako 13:32-37; Luka 12:41-48; 17:26-30, 34-36; 21:34-36

³⁶ FÜ Yesu adu kpah, amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Te yi le ayi-ta ra, gü ba, sïkpï, te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü ngü fü yi, gü ba, sïkpï la, kpara biringbö, te wu ngü kaka, nda ma. Wü *malayïka agbü kpï, wüh wu kpah de. De-ra, te ma di de Ye Me ne, ma wu kpah de. 'Duwa Wüba Me wu ngü teka sïkpï la duu me-ye. ³⁷ Te di bala, ah le de yi reke

te-yi ngbü nzo, angü sïkpï ka dudu ka-ra ena adi baka ngü, ta te mere te-ye gbü re ka mere kundu nih *Nüwa ne. ³⁸⁻³⁹ Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzönzö wü fi ka-wü, kpah da eza te-wü, wüh ti afi ngü ka Me nda-wü kpah de. Ma ena adu akoro, agüka ewü gbü ngü ka-ewü la, kpah ba e ta te mere agö güka wü kpara gbü sïkpï, te Nüwa ri tete gbü *zabu, fü mere ngu la amörö ewü 'buru ne.

⁴⁰ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sïkpï te ma ena adu akoro tete, te wü kpara 'basu ngbü emere tima agbü yi la, ma ena aküwa mene kpara te le ngü ka-ra eyi. Fü ra ace mene kpara te le ngü ka-ra de ne. ⁴¹ Te wü würüse 'basu ngbü eyö zu ka-wü tundu gbü sü biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi. Fü ra ace kpah mene te le ngü ka-ra de ne. ⁴² Te di bala, de yi reke te-yi, yi ngbü nzo, angü yi wu sïkpï, de te Miri ka-yi ena adu akoro tete na ne, nda-yi de.

⁴³ Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Angü te mürü köti ena awu ta kpo, gü ba, 'Mürü zi ena akoro gbü biti ne, teka azi wü e ka-ni la,' de bane, ah ti ara nda de. Ah ena angbü ta eci sü, teka afete mürü zi la, aliki, angü mürü zi la ena arï kpa esambü, azi wü e ka-ni. ⁴⁴ Teka ngü la, ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, ah le fü yi adi eci sü, angbü kpah nzo, angü sïkpï ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena adu akoro tete ne, yi wu nda-yi de."

⁴⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Te mü ena adi de mere kpara ka tima gbü nzö wü bu mü la, ah le fü mü amere tima ka-mü mbi mbi mbi. Te mere kpara ka-mü yia

nü agbü gara sü nengete la, ah le de mü mere wü ngü 'buru te engu ce, o esaka mü, da egafa zü-e fü wü bu mü, kpah ba e te engu mala fü mü ne, reke areke. ⁴⁶ Angü te mere kpara ka-mü du maka mü, da emere wü ngü la 'buru mbi mbi mbi la, ngü la ena ato mere tadu fü mü. ⁴⁷ Ma ngbü emala fü mü dene zu ngü. Mere kpara ka-mü ena ace wü ngü ka-ye 'buru esaka mü. Fü ah ao mü ba mere kpara, te ena angbü eceka kpī fütanga wü e ka-ye 'buru. ⁴⁸ Anga te mü fi emaguma mü, gü ba, 'Mere kpara ka-ni ti adu akoro kere nda de,' ⁴⁹ fü mü angbü ka-mü bü tündü, da emimiki wü bu mü, efi ka-mü bü nzö nga mü, fü mü angbü ka-mü bü da ezüfa wü e, da enzö wü fi, eküküya di la, ⁵⁰ de-ra mere kpara ka-mü, ma ena adu akoro gbü sīkpī te mü wu de, fü ra amaka mü gbü iri-to. ⁵¹ Te di bala, ma ena aza mü, ato esüka siti wü kpara, de wü mürü mani. Fü ra ato mere siti kuru te yi. Fü yi angbü da enyüma gbü te yi de ewü, de mere cinga kpala!"

25

Dene kpah gara mani te Yesu mala, teka ngü ka dudu ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Sīkpī ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpī, ena adi baka ngü te mere te-ye fü wü jaji würüse nzükpa, ta te ewü reke te-wü, eci nga komoko, te le akoro aza kiri wü. Fü ewü ayia aza wü lamba ka-wü, asiya. Fü ewü ayia anü gbü biti la, kpa gba kiri wü, te komoko le aza ne.

Fü ewü angbü kpala da ecī nga komoko la. ²⁻⁴ Wü gara jaji wü rüse de 'buruve ne, wüh de kpeke wü kpara. Fü ewü aza kpah gara mü-wa ka-wü gbü kölökö, anü di mini. Amba wü gara ewü de 'buruve ne, wüh ka-wü de tōndö wü kpara, wüh za gara mü-wa nda-wü de. ⁵ Amba komoko ne, mü koro nda-mü kere de. Teka ngü la, fü wü jaji wü rüse nzükpa ne, ayia andirī, atī 'buru de ra.

⁶ Ah te enü akoro etü biti la, fü komoko la ayia akoro, agüka wü kpara 'buru agüka. Fü ewü ayia aje ri wü kpara da emī koko, de wü rere kpa tikpi, gü ba, 'Wayi! Komoko te le akoro aza tangbase ka-ani ne, koro eyi! Wü za lamba ka-wü eza, de wü koro kere! Teka de ani nü, maka te-ani de ewü, kpa te kaje kpala!' ⁷ Fü wü jaji wü rüse de nzükpa ne ayia atiti, azükü gbü ra, amaka wü lamba ka-wü 'buru nuu! Fü ewü ayia sela, akpo da ee ku lamba ka-wü, amba mü-wa nza eyi! ⁸ Fü mene tōndö ewü de 'buruve ne, amala ngü fü wü bu wü, gü ba, 'Akooo, wü di enga ni ani, wü le mba ta-ngü te ani de mü-wa, angü nda-ani nza eyi!' ⁹ Fü mene wü jaji wü rüse de 'buruve, te jia ewü mba amba ne, ayia alügü ngü fü wü bu wü la, gü ba, 'Du mü-wa ka-ani mba cükü'daye. Ah tī atī tūngü ani 'buru nda de. Wü kpe kere, wü se nda-wü.' ¹⁰ Fü tōndö wü jaji wü rüse la akpe anü teka ase mü-wa. Fü watī ye kiri ewü ne ayia akoro fütanga ewü la. Fü wü mene kpeke ewü, te ewü di nzo ne, ayia anü, amaka te-wü de wü komoko la. Fü ewü ayia atī de lamba ka-wü engagira nü, anü de wü komoko la agba ka. Fü komoko la aza ewü, arī di kpa

esambü, de te wüh reke teka karama la, ani mö nga wü gö gö gö!

¹¹ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü mene töndö ewü ne adu akoro, arü emöngiti, da ei i, gü ba, 'Mere kpara! Mere kpara! Ye ü möngiti fü ani ke!' ¹² Ffü komoko la alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Wü neh wü da? Ni wu wü nda-ni de! Ni tü adu aü möngiti ka-ni kpah de!' "

¹³ Ffü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye kpekpeke, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, de yi reke te-yi, ngbü nzo! Angü yi tü awu sikipi, anga lö-ra, de te ma ena adu akoro tete na ne, nda-yi de."

Dene mani te Yesu mala, teka wü kpara ka tima bata

¹⁴ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Sikipi ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ena adi kpah baka ngü, te mere te-ye fü wü kpara ka tima ka gara komoko, te yia nü nengete, agbü gara sü. Te komoko la yia enü tete, fü ah ai wü kpara ka tima ka-ye, ato jiase esaka ewü biri biri 'buru, de wüh mere tima di, teka fü jiase la aga. ¹⁵ Ffü engu ato jiase fü gina kpara baka kama 'buruve. Ffü ah ato jiase fü e'ba'basu kpara, baka kama 'basu. Ffü ah ato nda eabata kpara, kama biri. Ah ngbü ye süka jiase la fü ewü bala, te nga wazi ewü gbü tima. Ffü ah ayia anü sü ka-ye agbü gara sü.

¹⁶ Ffü mene kpara te maka jiase kama 'buruve ne, fü ah anü amere tima de jiase la. Ffü ah ayia amaka gara fefeh na kpah kama 'buruve. ¹⁷ Ffü e'ba'basu kpara, te maka nda-ye kama 'basu ne, anü, amere kpah bala. Ffü ah ayia amaka kpah

gara fefeh na kama 'basu. ¹⁸ Fū kiri ewü, de te maka nda-ye jiase ngbee kama biri ne, ayia anü, aji du, aza jiase, de te mere kpara to fefe la, ati gbügbü.

¹⁹ Fū mere kpara ka-ewü la ayia ayiri kpala baaala. Fū engu alügü nga ye adu akoro agba ye. Fū ah ayia aï wü kpara ka tima ka-ye, teka aceka jiase ka-ye, de te engu to esaka ewü ne.

²⁰ Fū mene kpara, ta te maka jiase kama 'buruve ne, ayia akoro engagira mere kpara ka-ye la, agü ba, 'Mere kpara deyï, ye to ta jiase fū ni kama 'buruve. Ye ceka la, titine ni maka gara kpah eyi fefeh na, kama 'buruve. Te di bala, wü jiase ka-ye eyi 'buru kutu biri dene.' ²¹ Fū mere kpara kaka-na, angbü de tadu. Fū ah agbo nga iiri na, agü ba, 'Wayi! Dela züka ngü! Ye de kpeke kpara! Ni to ta enga tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wü ngü ka-ni esaka ye, fū ni ao ye mere kpara gbü tima ka-ni. Ye koro ekoro, de ani ngbü te sü biringbö tundu ake ye, de mere tadu.'

²² Fütanga ngü la, fū e'ba'basu kpara ayia kpah, akoro, agü ba, 'Mere kpara, ye to ta jiase fū ni, kama 'basu. Ye ceka la, titine ni maka gara kpah eyi fefeh na, kama 'basu. Te di bala, wü jiase ka-ye eyi 'buru kama bala dene.' ²³ Fū mere kpara kaka angbü kpah de tadu. Fū ah agbo kpah nga iiri na, agü ba, 'Wayi! Dela züka ngü! Ye kpah de kpeke kpara! Ni to ta enga tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wü ngü ka-ni esaka ye. Fū ni ao ye mere kpara gbü tima ka-ni. Ye koro ekoro,

de ani ngbü te sü biringbö tundu ake ye, de mere tadu.'

²⁴⁻²⁵ Fü mene kpara, ta te nda-ka jiasse di ngbee kama biri ne, adu akoro sidi nga wü bu ye la, amala fü mere kpara ka-ye la, gü ba, 'Wayi, mere kpara, ye ceka la, jiasse ka-ye ta te ye to fü ni ne, ah dene. Ni kpe cürü ye, angü ni wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara. Te ye ru e de la, ye ngbü ka-ye fi bü emaka e. Teka ngü la, fü ni aza jiasse ka-ye la, awo gbü tö. Ah dene.'²⁶⁻²⁷ Fü ngü la asiti te mere kpara kaka la. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, 'Ye de siti kpara! Ye kpah de mürü töndö! Te ye ena awu ta kpo, gü ba, ni de kpeke kpara, te ni ngbü emaka wü e gbü wazi ka-ni la, ye za ta jiasse ka-ni la, ao kpaka wü kpara, te ewü ngbü eceka kpī fütanga jiasse ne, de, neh teka ne? Baka te ni du ne, de bane ni ena amaka jiasse ka-ni la, de gara na füh ye.'

²⁸ Fü mere kpara la adu afü te-ye, amala ngü fü wü gara kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü za jiasse de kama biri la esasaka asidi, de wü to fü mene kpara, te nda-ka di kutu biri ne. ²⁹ Angü mene kpara te mere tima kpekpeke, fü ah amaka mere bi e, wüh ena aza kpah gara wü e, ato fefe. Amba mene kpara te mere tima mbi mbi de, mba enga e te di esasaka, wüh ena aza esasaka asidi. ³⁰ Amba teka ngü ka komoko ne, engu de töndö kpara! Wü za engu, wü gü agbü mbiri sü, de ah ngbü, ah ku gba, da enyüma gbü te ye de mere cinga kpala.' "

Dela ngü te Yesu mala teka wü kpara ka-ye, de wüh ngbü kpekpeke, da eo to wü, teka tima te ni to fü ewü ne, de wüh di emere de wazi

wü 'buru, zalü koro gbü sïkpï, te ni ena adu akoro tete.

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka wü kpara,
te engu ena akolo gbü adu sïkpï*

³¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Gbü *adu sïkpï, de-ra, *Ye Kpara ka Kpï, ma ena adu akoro de mere wazi, de wü *malayïka ka-ra mini. Fü ra angbü füh kpökpö ka-ra, teka akolo liya ka wü kpara füh kotö ne 'buru. ³² Fü wü malayïka la abiti wü kpara füh kotö ne 'buru engagira ra. Fü ra adu aye süka ngü ka-ewü, baka e te kpara ngbü eye süka wü kambiliki ka-ye de wü meme. ³³ Mene züka wü kpara, te ewü di ba wü kambiliki ne, ma ena aza ewü, ao gbü kokpa ka-ra. Amba mene siti ewü, te ewü di baka wü meme ne, ma ena ao ewü gbü kamisü ka-ra.

³⁴ Fü ra adu amala fü züka wü kpara, te ewü di gbü kokpa ka-ra ne, gü ba, ‘De-wü, wü de wü kpara te Wüba, Me, küwa wü eyi. Wü koro ekoro akine, de a ngbü de mere tadu gbü züka sü ka Me, ta te engu reke ce o fü wü gügü, o engu mere kotö ne la de ne. ³⁵ Angü wü ngbü ta ele ta-ngü te ra, o ra ngbü de wü füh kotö ne. Wü to ta e-mazü fere, o tala ngbü emere ra. Wü to ta ngu fere, o gümü ngu ngbü emere ra. Ma ngbü ta ekolo sü te kaje ba ganzi kpara, fü wü aza ra ngba tete agba wü. ³⁶ Ma ngbü ta ngirïmu, fü wü ato bongo fere. Ta te ma ngbü eke tete, fü wü akoro ta aceka ra, ale ta-ngü te ra. Ta te ma ngbü agbü ku, fü wü akoro aceka ra, ale kpah ta-ngü te ra.’

³⁷ Te züka wü kpara la ena aje ngü la bala, wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ye te tala ngbü emere ye, fü ani ato zü-e fü ye, neh elaye? Gümü ngu ngbü ta emere ye, fü ani ato ngu fü ye anzö, neh elaye? ³⁸ Ye koro ta baka ganzi kpara, fü ani aza ye ngba tete agba ani, neh elaye? Ye ngbü ngirimu, fü ani ato bongo fü ye, neh elaye? ³⁹ Ye ngbü ta eke, anga wüh zoro ta ye gbü ku, fü ani anü aceka ye, ale ta-ngü te-ye, dela neh elaye? Ani wu ngü la nda-ani de.'

⁴⁰ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü. Wü ngü ta 'buru, te wü ngbü mere fü wü mürü cinga de kpakine ne, wü ngbü mere dela 'buru fere. Angü wü mürü cinga la de wü di enga wüna!'

⁴¹ Fütanga ngü la, ma ena adu afü te-ra, amala ngü fü siti wü kpara, de te ewü di gbü kamisü ka-ra ne, agü ba, 'De-wü deyï, wü de siti wü kpara! Ma le ngü ka-wü de! Wü yia gbü jia ra sela asidi! Wüh ena aza wü, asö agbü mere wa, te wüh deke teka *Satana de wü kpara ka-ye. Wü ena angbü kpala fi mere badi! ⁴² Kükürü de, angü wü le ta-ngü te ra ta de. Tala ngbü ta emere ra, wü le ato zü-e fere de. Ma ngbü ta ekpi gümü ngu, wü le ato ngu fere kpah de. ⁴³ Ma koro ta agba wü baka ganzi kpara, wü le aza ra ngba gba wü de. Ma ngbü ta engbü ngirimu, wü le ato bongo fere de. Ma ngbü ta eke ake, wü le ale ta-ngü eküte ra kpah de. Wüh zoro ra ta, gü agbü ku, wü le anü aceka ra kpah de.'

⁴⁴ Wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere

kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ta ye de tala te ye neh elaye? Ta te gümü ngu ngbü emere ye ne, ani wu ye nda-ani ta de. Ye ngbü ta enü te kaje, neh elaye? Ye ngbü ta ngirimu, anga eke ake, neh elaye? Wüh zoro ye gbü ku ta elaye, fü ani ace ta kpo da ele ta-ngü te ye ne?' ⁴⁵ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü! Gbü wü sikipi ta te wü ngbü engbü de wü bu wü kpa füh kotö kpakine ne, wü le adi ele ta-ngü te wü mürü cinga de. Te di bala, wü ngü de te wü le amere fü wü bu wü de ne, wü ce dela da emere cu fere. Angü wü mürü cinga la de wü di enga wüna!'

⁴⁶ Teka ngü la, wüh ena aza siti wü kpara la, agü ewü agbü mere du ka wa, fi mere badi. Amba teka züka wü kpara ne, wüh ena aküwa ka-wü agbü sü ka Me fi mere badi."

Dela wü ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teka adu sikipi, te engu ena adu akoro tete ba Mere Miri.

26

Dene ngü ta te wü mere kpara ka wü Yisaraye

*ngbü egiri kaje te ani ena amörö Yesu tete
Marako 14:1-2; Luka 22:1-2*

¹ Te Yesu ri wü kpara ka-ye de ngü la nza tete, fü engu adu amala gara ngü ka cinga fü ewü, gü ba, ² "Yi wu eyi, gü ba, *Karama ka Pasika ena

atí fütanga síkpí 'basu?*" Gbü síkpí ka karama la, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpí, ato fü wü miri ka *Rüma, teka fü ewü abere ra, amörö füh *rü gbegete."

³ Gbü wü síkpí la, baka te Yesu ngbü erí wü kpara ka-ye, fü mere kpara füh kpökpö ka wü mere *kovo, de irí ye Kayafa ne, ayia kpah aï wü angbe cögbörö kpara ka wü *Yisarayeले 'buru, abiti agba ye. ⁴ Fü ewü akpo angbü egírí kaje, te ani ena azoro Yesu tete gbü zi, amörö. ⁵ Wüh gü ba, "Ani ceka 'be, angü mere bi wü kpara bití te-wü eyi gbü Yerüsalema sene, teka amere mere karama ka Pasíka ne. Te ani zoro Yesu gbü jia ewü la, wüh ena aci 'buru de gü eküte ani! Te di bala, ani gírí kaje, de ani zoro engu gbü zi."

Dene ngü te gara wü rüse tókó züka se-mü di gbü nzö Yesu

Marako 14:3-9; Yüwane 12:1-8

⁶ Ta gbü wü síkpí la, wü Yesu ngbü ta engbü ka-wü agbü Betaniya, agba gara komoko de irí ye Simüna, ta te di de *jiakö te ye ne. ⁷ Fü gara wü rüse akoro amaka ewü, te ewü ngbü da ezü e kpala. Wü rüse la koro de züka *se-mü gbü enga kólökö, te ewü ngbü ese de mere bi jiasé.† Fü wü rüse la ayia atökö se-mü la 'buru gbü nzö Yesu.

---

* **26:2** 26:2 Mü ena amaka si-ngü ka Pasíka la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 12. Mü tí kpah amaka si-ngü la gbü "Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne." † **26:7** 26:7 Wüh o ta se-mü la gbü enga kólökö, te wüh mere gbü gara e de irí ye alabasíta.

⁸ Te wü *kpara ka Yesu wu ngü te würüse la mere bala ne, fü ngü la asiti eküte ewü. Fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Arape! Wüh ngbü esiti mere bi jiase de bala, neh kü teka ne? Ah za züka e la, etökö kötö bü kükürü kükürü bala! Dela züka ngü?” ⁹ Ah le ta de wüh za züka se-mü la, cünzi de mere bi jiase, teka ale ta-ngü di eküte wü mürü cinga.”

¹⁰ Amba Yesu wu fingangü ka wü kpara ka-ye la eyi. Tekä ngü la, fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi ngbü ekpülü würüse ne, teka ne? Yi ce engu ace! Ngü de te engu mere, te engu tökö se-mü di gbü nzö ra ne, ah de mere züka ngü gbü jia ra. ¹¹ Angü te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, yi ti eyi amere ngü la gbü wü gara sikipi, angü mere bi wü mürü cinga ladü füh kotö ne. Amba nda-ra, du sikipi ka-ra füh kotö ne mba cükü'daye. ¹² Würüse ne tökö se-mü ne gbü nzö ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sikipi ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü wü sü 'buru, te wüh ena angbü emala ngari ra tete, fü wü kpara füh kotö ne, wüh ena angbü efi nga würüse ne, kpah da emala nga ngü de te engu mere ne.”

Dene ngü te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fü wü vüğü

Marako 14:10-11; Luka 22:3-6

¹⁴ Fütanga ngü la, fü *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia anü akoro kpaka wü mere *kovo ka wü Yisarayeale, ¹⁵ amala ngü

fü ewü, gü ba, “Ni le eyi ato Yesu fü wü. Te di bala, wü ena ato fü ni neh ene?” Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü ngü la areke te ewü. Fü ewü ayia 'duwa atanga jase teke biri de füh ye nzükpa, ato fü Keriyota. ¹⁶ Te di bala, ah kpo bü gbü lö-ra engu la, fü Keriyota akpo angbü egiri kaje, te ni ena agü tamu Yesu tete fü wü kpara la.

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye

Marako 14:12-26; Luka 22:7-23

¹⁷ Te sikipi ka *Karama ka Pasika‡ koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu ayia amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani ena azü nda-ani karama ne, neh kaye? Ye mala emala fü ani, de ani nü teka areke sü engu na.” ¹⁸ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü nü enü agbü Yerüsalema, kpa gba gara kpara kpala, de wü mala ngü fefe, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani tima ani kpaka ye, amala ngü fü ye, de ye to sü fü ni, teka fü ani akoro, azü karama ka Pasika de wü kpara ka-ni gbügbü, angü sikipi ka-ni koro eyi gbamari.’ ”

¹⁹ Fü wü kpara la ayia anü, amere wü ngü la kpah 'buru, baka te Yesu mala fü ewü ne. Fü ewü ayia areke zü-e ka Karama ka Pasika la 'buru kpa gba komoko la.

---

‡ **26:17** 26:17 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

²⁰ Etamurago la, fü wü Yesu ayia akoro, angbü kötö, akpo da ezü karama la de wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. ²¹ Te wüh ngbü ezü e la tete, fü Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gara kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü.” ²² Te wüh je ngü la bala, fü ngü la ato mere cinga emagama ewü. Fü ewü akpo da eyi-ta Yesu te nga wü biri biri, gü ba dene, “Mere kpara, ah de ni? Ni ena ato ye me-ni?” ²³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ah de mene kpara, te a ngbü ezü e ake di tundu gbü gada biringbö ne. Ah ena ato ra fü wü vügü me-ye. ²⁴ De-ra, *Ye Kpara ka Kpī, ngü ka kpi ka-ra tī ka-ye kpini, de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me ne. Amba mere cinga ena adi fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vügü ne, angü Me ena ato mere kuru tete. Ah reke ta pe, te wüh ena abi engu nda-wü de.”

²⁵ Te Yesu mala ngü la bala, fü *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vügü ne, adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah ena adi de-ra?” Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbürü bala, mü mala eyi dela!”

²⁶ Fütanga ngü te Yesu mala la, fü ewü adu angbü fi da ezü e ka-wü. Baka te ewü du ngbü ezü e ka-wü la, fü Yesu ayia akpo da emere gara ngü. Fü ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, akukuru tütü. Fü ah ayia agafa fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Dene küte ra. Yi za eza, de yi zü.”

²⁷ Fütanga ambata la, fü engu adu aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye. Fü ah adu agbo nga iri Me

fefeh na, ayia ato fü ewü, gü ba, “Yi za ngu vinü ne, yi nzö te nga yi 'buru,²⁸ angü ah de *ngüte ra. Yi nzö ba e, te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke ngü ezengba wü kpara de wü Me, teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-ewü.²⁹ Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sikipi te Me ena ao ra Mere Miri tete na.”

³⁰ Te wüh zü karama la nza tete, fü ewü ayia abı ci ka Me. § Fū ewü ayia ace sū la, anū sū ka-wū agbū sū te ewü ngbü eı, gü ba, Getesemane, te di esangü da de ıri ye Olive ne.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

Marako 14:27-31; Luka 22:31-34; Yüwane 13:36-38

³¹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü tete agbü Getesemane, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Enatikine, gbü biti ne, yi ena akpe abaya 'buru ka cürü, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Wüh ena amörö kpara, de te ngbü eceka kpi fütanga wü kambiliki ne, fü wü kambiliki la adu abaya ka-wü 'buru.’”³² Ngü ma! Te ma zükü gbü kpi eyi la, ma ena anü sū agbü *Galilaya fi me-ra. Fü yi adu anü amaka ra kpala.”

³³ Fū Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ni ti akpe nda-ni kü de! Ngü ma, te wü bu ni kpe

---

§ **26:30** 26:30 Ci ka Me te ewü bi la, ah de ci te wü di engu Yisarayeles ngbü ebi te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la.

* **26:31** 26:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 13:7.

'buru la, ni tĩ ace nga ye nda-ni kü de." ³⁴ Yesu gü ba, "Ö'öö, Petero engä wüna, mü mala ngbüürü mbi ne, amba ngü te ma ngbü emala dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü bitı ne, o moko-ngü mĩ koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' " ³⁵ Fü Petero adu kpah amala ngü la kpekpeke, gü ba, "Ma tĩ acere nga ra kü de! Ngü ma, te ah kpah bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cürü de!" Fü gara wü *kpara ka Yesu ayia amala kpah 'buru bala.

Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane
Marako 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Fütanga ngü la, fü wü Yesu anü akoro agbü Getesemane. Te wüh koro kpala, fü engu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "De-wü deyi, wü ngbü la sene. Ni ena anü nda-ni kpa edere sü, teka aku gba fü Me." ³⁷ Fü engu aza bü nzö Petero ake *Yakobo bete *Yüwane,† anü de ewü cükü'daye kpa edere sü. Fü mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fü mamaguma akpo da egürü. ³⁸ Fü engu ayia amala ngü fü wü Petero, gü ba, "Maguma ra ngbü eyi egürü de mere cinga efa sü, teka ngü ka kpi, te ma ena akpi ne. Te di bala, yi ngbü ghamari ede ra sene, fü nih adi eci sü tundu de nih ma."

³⁹ Fü Yesu ayia ace wü Petero, anü mba canza edere sü. Fü engu atı, abuka gbüra ye kötö, aku gba fü Me, agü ba, "Wüba, sikpi ka-ra koro eyi dene! Te ah gbü jia mü mbi la, de mü za cinga la eküte ra asidi. Amba ngü la, ma ce o eyi esaka

---

† **26:37** 26:37 Wü Yakobo ake Yüwane de wü di Zebedayo.

mü. Ah le fü mü amere ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e te ma le me-ra de.”

⁴⁰ Ffü engu ayia adu kpaka wü Petero, amaka ewü 'buru da era ara. Ffü ah amala ngü ffü wü Petero, gü ba, “Ah mere baye? Yi tti angbü ezükü, fü nih aci sü de nih ma mba cükü'daye, nda-yi de? ⁴¹ Ah le de yi di ecü sü, da eku gba ffü Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü ka-ra, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma.”

⁴² Ffü Yesu ayia ace ewü, adu anü kpaah kpa edere sü, aku gba ffü Me, gü ba, “Wüba, te mü le aza cinga la eküte ra asidi de la, de ah ngbü bala, de mü mere emere baka e te mü ngbü ele, angü ma ce ngü la eyi esaka mü!” ⁴³ Ffü engu adu kpaah amaka wü kpapa ka-ye la, wüh tti ra ka-wü kpaah eyi, angü ra zoro jia ewü eyi fa sü. ⁴⁴ Ffü Yesu adu kpaah ace ewü, anü teka aku eabata gba ffü Me, emala fi bü ngü biringbö, baka mene te enga gina ne.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ffü tanga ngü la, ffü Yesu adu akoro kpaka wü kpapa ka-ye de bata ne, amala ngü ffü ewü, gü ba, “Yi la fi bü era ara, da efe te-yi? Ah ti eyi! Yi zükü ezükü! Yi yia eyia, nih nü, angü sikpi ka-ra, *Ye Kpapa ka Kpi, tti eyi enatikine! Titine wüh te ekoro teka azoro ra, ato ffü wü vügu. Yi ceka la! Kpapa te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpane!”

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete

Marako 14:43-50; Luka 22:47-53; Yüwane 18:3-12

⁴⁷ Baka te Yesu ngbü la fi bü emala ngü la ffü wü kpapa ka-ye, ffü *Yuda Keriyota, te di biri

kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro de mere bi wü kpara gbü nga ye, te wü angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka wü. ⁴⁸⁻⁴⁹ Fü Keriyota akoro 'duwa afaka Yesu, da egü mandī fefe, gü ba dene, “Mere kpara, mü ladü!” Ah mere ngü la bala, kükürü de, angü ah mala ta fü ewü, gü ba, “Mene kpara te ni ena afaka, agü mandī fefe, dela eyi engu. De wü zoro engu azoro!” ⁵⁰ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, mene ngü, de te mü koro sene teka amere ne, de mü mere emere.” Fü wü kpara la ayia 'duwa, aka te-wü, azoro Yesu.

⁵¹ Fü gara kpara, esüka wü kpara ka Yesu, ayia agbi mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö, akolo gbö! ⁵² Fü Yesu amala ngü fü kpara ka-ye la, gü ba, “Mü ce ngü la ace! Mü lügü maguruma kamü kpa da ye! Angü mene kpara te ngbü egü gü de maguruma, wüh ena amörö engu kpah de maguruma. ⁵³ Fingangü ka-mü gü ba, ah le de ma mere gü? Te ma ena ale ta agü gü la, de bane ma ena ayi-ta Wüba, Me, de engu tima mere bi wü *malayika‡ fere, teka ale ta-ngü te ra. Mü wu bala de? ⁵⁴ Amba te ma ena amere ngü la ta bala la, ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Ma ena azü cinga bala ne,’ ngü la ena mere te-ye baye baye?”

⁵⁵ Fü Yesu adu afü te-ye amala ngü fü wü kpara, te ewü koro azoro ye ne, gü ba,

---

‡ **26:53** 26:53 Mere bi wü malayika baka kutu teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72,000).

“Ah mere neh baye, te yi koro de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka yi ne? Ma de siti kpara? Ma ngbü ta engbü etambasü *Mere Kambü ka Me ka-yi, da erī wü kpara de ngü ka Me gbü wü sikpi 'buru ne, yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? ⁵⁶ Wayi, ngü ma! Yi ti eyi azoro ra. Angü wü ngü la ngbü emere te-ye bala, teka ngü ta te wü mürü dofo ba gbü Ngari Me, teka ra ne, de ah ti kpini.” Te wü kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ewü akpe ka-wü, abaya 'buru, ace Yesu bü kpikpi ye.

Dene ngü ka Yesu engagira mere kpara füh kpökpö

Marako 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71

⁵⁷ Fü wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa gba Kayafa, te di mere kpara füh kpökpö ka wü *Yisaraye. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayele biti te-wü eyi kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁸ Amba Petero, mü ngbü fi bü efa nga wü Yesu mba kpa sidi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara füh kpökpö la. Fü mü anü arī angbü kötö esüka wü kpara ka tima ka mere kpara la, teka awu ngü te wüh ena amere de Yesu.

⁵⁹ Fü wü angbe cögbörö kpara la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, te ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, “Engu mere *siti ngü eyi fanü,” teka de ani mörö engu tete na. ⁶⁰ Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. Fü

wü gara kpara 'basu ayia arü, amala ngü eküte Yesu de wu, ⁶¹ gü ba, “Komoko ne mala ta siti ngü, gü ba, ‘Ni ena amürü Mere Kambü ka-ani, ka Me, te wü kundu ani jì ne, 'buru asidi, fù ni adu ajì alügü gbü sïkpï ngbee bata kükürü.’ ”

⁶² Te mere kpara füh kpökpö la je ngü la bala, fù ah ayia arü tikpi, amala ngü fù Yesu, gü ba, “De-mü, mü je la bi wü ngü, te wü kpara ngbü emala eküte mü ne! Mü ti alügü ngü de?” ⁶³ Fù Yesu anga ka-ye tüü, ah lügü ngü nda de. Fù mere kpara füh kpökpö la adu amala ngü fù Yesu, gü ba, “Ma ngbü ekina mü te iri Me! Mü mala la zu ngü fù a! Mü ngbürü de Ye Me, te engu tima füh kotö ne, teka aküwa a?” ⁶⁴ Fù Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbürü bala, mü mala eyi dela. Amba ngü te ma ngbü emala fù yi dene, ah de kpeke ngü. Te gara, yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpï, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fù ra adu kpah akoro sene, de mere wazi ka Me, baka agö te biti te-ye teka ali!”

⁶⁵ Te mere kpara füh kpökpö je ngü te Yesu mala la, fù ah ayia asörö bongo de eküte ye ne 'duwa traaa! Fù engu amala ngü, gü ba, “Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me! Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kpah agiri kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tine cu eyi de komö ye dela! ⁶⁶ Yi ngbü efi nda-yi neh baye?” Fù wü kpara la ango te nga wü 'buru wooo, gü ba, “Engu de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!”

⁶⁷ Fütanga ngü la, fù ewü ayia akpo da esü ngüsü gbügbüra na, da emi engu, kpah da ebebe

engu. ⁶⁸ Fū ewü angbü emala ngü fefe, gü ba, “Te ye de Ye Me la, de ye gü la iri kpara, te ngbü emi ye ne, fü ani!”

Dene ngü te Petero cere nga ye di

Marako 14:66-72; Luka 22:56-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Baka te Petero ngbü ka-ye fi etambasü ka mere kpara la, fü gara jaji würose, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayi-tata na, gü ba, “Ye de neh da? Ye de süka wü kpara te ngbü endoro gbü nga Yesu § ne de?”

⁷⁰ Fū cürü ayia arı te Petero. Fū ah ayia acere nga ye, gbü jia ewü gberere, gü ba, “Ngü te ye ngbü emala la, ni wu nda-ni de! Ye gü neh fe?”

⁷¹ Fū Petero ayia ka-ye sela, anü angbü kpa emöngiti ka 'baranga. Fū gara jaji würose ka mere kpara la adu kpah awu engu, anü amala nganga fü wü kpara, te ewü ngbü de sela ne, gü ba “Wü ceka la! Komoko la, ah ka-ye de *kpara ka Yesu!”* ⁷² Fū Petero adu kpah acere nga ye, gberere! Fū ah ayia akina te-ye, gü ba, “Fanü fanü, ni wu kpara ka-wü la nda-ni kü de!”

⁷³ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü gara kpara, de te ewü ngbü gbü 'baranga la, akoro kpaka Petero, amala ngü fefe, gü ba, “Ye zu de kpara ka Yesu, angü ye kpah de kpara ka *Galilaya. Ani ti eyi awu ngü la, teka ri ye.” ⁷⁴ Fū Petero ayia akina te-ye kpo kpo kpo, gü ba, “Ma emala fü yi dene zu ngü te iri Me! Ma wu ngü ka

---

§ 26:69 26:69 Jaji würose la gü ba, Yesu de kpara ka Galilaya.

* 26:71 26:71 Jaji würose la, gü ba, Yesu de kpara ka Nazareta.

komoko la nda-ra kü de! Ma su wu de!” Petero bü te emala ngü la bala, fü moko-ngü ayia amï koko. ⁷⁵ FÜ Petero adu afi nga ri Yesu, de ta te engu mala fü ye, gü ba, “O moko-ngü mï koko la de, ye ena acere nga ye, du bata, gü ba, ‘Ni wu ni de,’ ne.” FÜ Petero ayia akoro kpa etanü, akpo da eku gba, de mere cinga emaguma ye 'duwa ba-neh-ene-la.

27

Dene ngü ka kpi ka Yuda Keriyota

¹ Bü gügü kpurutokokpï, fü wü mere *kovo ka wü Yisarayeले abiti te-wü, aro mö esüka wü, teka ngü ka Yesu, gü ba, “Ah le de wüh mörö engu asidi.” ² FÜ ewü aza Yesu, anü de engu engagira Miri *Pilatü, te mere miri ka wü *Rüma o engu gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. Amba wüh i kpakpa na fi bü ai.

³ FÜ *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vügü ne, awu, gü ba, wüh kolo ngü ka Yesu eyi esiti, wüh za engu nü di eyi engagira Miri Pilatü, teka amörö engu asidi. FÜ mamaguma ayia akolo teka ngü la. FÜ engu ayia aza jiase teke biri de füh ye nzükpa, te wüh to fü ye ne, anü di, alügü kpaka wü mere wü kovo la, ⁴ amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma mere *siti ngü eyi! Ma to züka kpara eyi fü kpi!” FÜ wü mere kpara la alügü ngü fü Keriyota, gü ba, “Ah de ngü ka-ani de! Ah de ngü ka-ye!” ⁵ FÜ Keriyota ayia aza jiase la, amoko esaka ye kötö, kpa esa *Mere Kambü ka Me la. FÜ ah ayia anü agi te-ye, amörö.

⁶ FÜ wü mere kovo ka wü Yisarayeले ayia, aro jiase la. FÜ ewü amala ngü, gü ba, “Jiase dela,

ah de jiase ka ngüte kpara. Ani tì aza, ao gbü kombo, amere tima ka Me di de, angü riri ka-ani gü ba, jiase te wüh to teka ngüte kpara la, wüh tì amere tima ka Me di de.”⁷ Fü ewü adu amaka fingangü, gü ba, “Ah le de ani za jiase la, anü ase sü di, teka fü ani angbü eti wü ganzi kpara gbügbü na.” Fü ewü anü, ase sü la esaka wü kpara, te ewü ngbü efo sila. Angü sü la, ah ta de sü te wüh ngbü ecö tö ka sila ka-wü tete.⁸ Si-ngü te wüh du gü iri sü la tete, gü ba, “Sü ka ngüte” ne, angü wüh se sü la de jiase, te wü kovo to fü Keriyota teka Yesu ne.

⁹⁻¹⁰ Ngü ka jiase te mere te-ye bala, ah baka ngü ta te *mürü dofo Yeremaya, ba ta gügü gbü *Ngari Me ne, gü ba, “Jiase de te wüh za teka ase sü ka kpara te ngbü efo sila ne, ah de jiase teke biri de füh ye nzükpa, te di baka jiase ta te wü di enga Yisarayeले ngbü ese labi di.”

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pīlatü

Marako 15:1-15; Luka 23:1-5, 13-25; Yüwane 18:28-40; 19:4-16

¹¹ Te wüh koro de Yesu engagira Miri *Pīlatü, fü miri arü ayi-ta Yesu, gü ba dene, “De-mü, wüh gü ba, mü de Miri ka wü *Yisarayeले ne, ngü la fanü?” Yesu gü ba, “Ah bü de te mü mala la.”

¹² Fü wü mere *kovo ka wü Yisarayeले akpo da emala bi wü kpeke ngü eküte Yesu de wu. Amba Yesu lügü ngü fü ewü nda de. ¹³ Fü Miri Pīlatü adu amala ngü fü Yesu, gü ba, “Bi wü ngü de te wü kpara ne ngbü emala eküte mü ne, mü je nda-mü de? Te mü nga bü tiii de bane?” ¹⁴ Fü Yesu anga ka-ye tiii. Ah lügü ngü fefe na nda-ye

kpah de. Fū ngü la aga gbü jia Miri Pīlatü 'duwa ba-neh-ene-la.

¹⁵ Ta gbü wü re la, gbü mere sīkpī ka *Pasika 'buru, Miri Pīlatü ngbü ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbö, baka e te wü di enga Yīsarayeले ngbü ele. ¹⁶ Amba gbü wü sīkpī la, gara kpara ta ladü agbü ku kpala, de iri ye Baraba,* te wü kpara wu ngü kaka 'buru kpo, angü ah ngbü ta emere gü teka tö ka-wü. ¹⁷⁻¹⁸ Fū mere bi wü kpara aci, abiti te-wü kpaka Miri Pīlatü, teka ayi-tata, de ah ce kpa te kpara biringbö ka ku fū ani. Amba Miri Pīlatü wu eyi, gü ba, maguma wü kovo la siti eküte Yesu eyi, fū ewü aza engu, akoro di engagira ni ne, de ni mörö engu asidi. Tekā ngü la, fū Pīlatü angbü egiri kaje, de ni küwa Yesu esaka ewü. Fū Pīlatü arü amala ngü fū mere bi wü kpara la, gü ba dene, “Wü le, de ni lügü fū wü neh da? Ni ena alügü Baraba? Anga ni ena ace kpa te Yesu, te wü ngbü eī engu, gü ba, *Kurisito ne?”

¹⁹ O Miri Pīlatü ngbü tete fūh kpökpö teka akolo ngü ka Yesu, fū wara ka atima ngü fefe, gü ba, “Wati ni deyī, ye ceka 'be! Ye mere e ato kpa ye eküte zūka kpara la nda-ye de! Angü gbü biti ne, ni roto engu, fū ngü la ato mere cinga fū ni.”

²⁰ Gbü ngü la, fū wü mere *kovo ka wü Yīsarayeले akpo da efiti mere bi wü kpara la, da emala ngü fū ewü, teka de wüh yi-ta miri, de ah ce kpa ye te Baraba, de ah mörö Yesu asidi.

²¹ Te di bala, fū Miri Pīlatü ayi-ta ewü, gü ba,

---

* **27:16** 27:16 Gara iri Baraba kpah de Yesu.

“Wü le de ni ce neh kpa te da?” Wüh gü ba, “Ani le nda-ani Baraba!” ²² Fū Miri Pīlatū adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, “Amba Yesu, te yi ngbü eī engu, gü ba, ah de Miri ka wü Yīsarayeles ne, yi le de ma mere de engu baye?” Fū wü kpara la aci 'buru, alügü ngü de mere ri wü kpa tikpi, gü ba dene, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte *rü gbegete!” ²³ Fū Miri Pīlatū adu ayi-ta ewü, gü ba, “Wü le de ni mörö engu, neh teka ne? Ah mere ne siti ngü ne?” Fū wü kpara la adu akpo da eba rere, afa engu tīne ne di ka, gü ba dene, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte rü gbegete!”

²⁴ Te Miri Pīlatū wu, gü ba, ni tī amere gara ngü tīne de, angü mere bi wü kpara la zoro fi bü ngü la gömō wü kpekpeke ne, fū engu ayia aza ngu, azürü kpa ye di, gbü jia wü kpara la 'buru. Fū ah adu amala ngü fū ewü, gü ba, “Ngüte Yesu, mere e angbü gbü nzö ni de! Angü ah de ngü ka-wü, te wü le eyi amere bala!” ²⁵ Te wü kpara la je ngü la bala, fū ewü aci 'buru, amala ngü, gü ba, “Ah le de ngüte komoko la ngbü gbü nzö a, de wü kundu a, fi mere badi.”

²⁶ Fū Miri Pīlatū ayia ace kpa te Baraba, alügü fū ewü, ba e te ewü le. Fū ah adu amala ngü fū wü marajümüya, de wüh süma Yesu de juru.† Fū ewü asüma Yesu de ka. Fū Miri Pīlatū adu aza Yesu, ato fū wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh bere engu eküte rü gbegete.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü

---

† 27:26 27:26 Juru te wüh süma Yesu di, ah de juru konü de biki gbü ye.

*efala Yesu**Marako 15:16-20; Yüwane 19:1-3*

²⁷ Fütanga ngü la, fü wü marajümüya ayia aza Yesu, anü di agbü 'baranga, gbü sü ka Miri Pīlatü, te wüh ngbü ei, gü ba, Peretoriyama ne. Fü ewü adu aï wü bu wü 'buru, abiti ede Yesu. ²⁸ Fū ewü akpo da emü Yesu, gü ba, “Baka te engu di de mere miri ne, ah le de ani cu ngüngü na.” Fū ewü ayia agbi bongo ka Yesu 'buru asidi, adu aza diri ngboro bongo ka-ewü, nzenze baka nda miri la, ato eküküte. ²⁹ Fū ewü agara bībī gbü ti, ato gbü nzö Yesu, baka *madudu ka wü miri. Fū ewü ade e baka gbaraka, ato esasaka baka ngbangba ka miri. Fū ewü akpo angbü ebu nzökuta wü kötö, ba wü kpara te ewü ngbü ecu ngü miri la, gü ba, “Wayi! Mandi fü ye, mere miri ka wü *Yisaraye!” ³⁰ Fū ewü angbü esü ngüsü gbügbüra na, adu aza ngbangba esasaka la, akpo da emi nzönzö na di. ³¹ Te wü marajümüya la fala Yesu nza tete, fü ewü adu agbi nze bongo ka-wü la eküküte asidi, adu ato bongo kaka-na, alügü tete. Fū ewü aza engu, anü di teka abere fūh rü gbegete.

*Dene ngü ka Yesu, te wüh bere fūh rü gbegete**Marako 15:21-32; Luka 23:26-43; Yüwane 19:17-27*

³² Te wü marajümüya za Yesu tete, teka anü amörö ne, fü ewü anü amaka te-wü de wü gara komoko de iri ye Simüna, te di de kpara ka Kurene. Fū wü marajümüya azoro engu, ato esa *rü gbegete, te ewü ena abere Yesu fefeh na ne, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la. ³³ Fū Simüna abi mere rü la, anü zalü akoro di

agbü Gologota, sü te ewü ena amörö Yesu tete na la. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete.

³⁴ Fü wü gara kpara awu cinga Yesu. Fü ewü aza ngu *vinü, te wüh mere de rü gbü ye, süsü bala, ato fü Yesu, de ah nzö. Amba, te Yesu re vinü la, ah le anzö nda de.

³⁵ Fü wü marajümüya la aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, abere eküte rü gbegete, gö gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Fü ewü aza bongo ka Yesu, akpo da esö gümare teka wü bongo kaka la. ³⁶⁻³⁸ Fü ewü aza ngü te wüh ba teka Yesu, abere eküte rü gbegete la, to tikpi, te gü ba, “Dene Yesu, Mere Miri ka wü *Yisarayeale.” Fü ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü. Fütanga ngü la, fü ewü adu angbü kötö, da efete Yesu, angü wü kpara kaka ena akoro aküwa engu.

³⁹ Fü wü gara kpara, te ewü ngbü enü te kaje la, awu Yesu. Fü ewü angbü egü nzö wü de tadu, da esoko engu, ⁴⁰ gü ba dene, “Ata! De-ye deyi, ye gü ta, ga, ‘Ni de mere mürü wazi. Ni ti eyi amürü *Mere Kambü ka Me, adu afa gara gbü sikipi ngbee bata!’ Te ye de Ye Me fanü fanü la, de ye küwa te-ye, ye kö kötö!” ⁴¹ Wü mere *kovo ka wü Yisarayeale ngbü ta kpah efala engu, gü ba, ⁴² “Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu ti aküwa te-ye de ne? Te engu ena adi ta de Mere Miri, te Me tima fü ani fanü la, ah le ta de engu küwa te-ye, kö kötö,

teka fü ani awu mere wazi kaka, adu ale ngü kaka. ⁴³ Angü ah ngbü ta emala ngü, gü ba, 'Ni de Ye Me, Me ena aküwa ni.' Te ah bala la, ah mbi! Ani ena awu ngü la. Te Me ngbü ele ngü kaka fanü la, de ah küwa engu!" ⁴⁴ Fü wü mürü zi de 'basu, ta te wüh bere edede na ne, angbü kpah esoko engu bala.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Marako 15:33-41; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

⁴⁵ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia atü 'duwa mbirrri, baka bita la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago.

⁴⁶ Gbü lö-ra engu la, fü Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gü ba dene, "Eli, Eli, lama sabakatani?" Ah baka e te wüh gü ba dene, "Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpikpi ra, neh teka ne?"

⁴⁷ Wü gara kpara, ta te wüh rü gbü sü la, wüh je ngü, te Yesu mala la, mbi mbi nda-wü de. Fü gara ewü afi, gü ba dene, "Ah ngbü dela neh eï *İliya, de ah koro, ah küwa ni?" ⁴⁸ Fü biri kpara esüka ewü, ayia bü kere de woro, anü aza e ba lifa, fö'dö fö'dö bala, agü gbü fi, ato te nzö e baka gbaraka la, ae, ato te komö Yesu, de ah 'bü. ⁴⁹ Fü gara ewü amala ngü fefe, gü ba, "Ye ce la engu ace, ani ceka la. E-wu neh da, anga İliya ena akoro aküwa engu ya?"

⁵⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah, aku gba de mere ri ye kpa tikpi. Fü ah ayia ace maguma ye, akpi.

51 Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na la, fü mere bongo, ta te wüh i, kolo tū *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di, baka ngisi ne, ayia asörö tū ye de tete-ye mbaaa, kü kpa tikpi, ngbüüü kötö! Fū tō ayia ayiki te-ye, fü wü da angbengbe te-wü. Fū ngü la angbü gbü jia wü kpara ba sirimbi. 52 Fū wü mbükü ayia aü te-wü. Fū mere bi wü kpara ka Me, ta te ewü kpi ne, fü Me azükü ewü 'buru gbü kpi la. 53 Fütanga ngü te Yesu zükü tete gbü kpi ne, fü wü kpara ka Me, te wüh zükü la, akoro anü arī 'buru agbü Yerüsalema. Fū mere bi wü kpara awu ewü cu de jia wü.

Dela ta ngü te Yesu kpi tete na.

54 Mere kpara ka wü marajümüya, de wü marajümüya ka-ye, te ewü ngbü efete Yesu ne, fü ewü awu yiki-tö, bete ra te ünü teka lö-ra bata ne, fü wü ngü la angbü gbü jia ewü baka sirimbi. Fū ewü akpe cürü ka ngü la, gü ba, “Apa! Te ah bala la, komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanü fanü!”

55-56 Bi wü würüse, ta te ewü ngbü efa nga Yesu ne, kpah ladü gbü sü te Yesu kpi tete na la. Wüh de wü *Mariya Egba-Magadala, bete *Mariya ni ye Yakobo ake Yüsa, bete wara Zebedayo, te di de ni ye wü *Yüwane ake *Yakobo, kpah de mere bi wü bu wü, ta te ewü nü koro agbü Yerüsalema de wü Yesu ne. Angü te wü Yesu ngbü ta la da endoro agbü *Galilaya ne, wü würüse la ngbü ta efa nganga na, da ele ta-ngü tete. Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, wü würüse la ngbü nda-wü kpala, mba canza edere sü, da eceka kpī. Fū ewü awu ngü ka kpi kaka-na la 'buru.

Dene ngü teka kö Yesu

Marako 15:42-47; Luka 23:50-56; Yüwane 19:38-42

⁵⁷ Gara *kpara ka Yesu ta ladü gbü sü la, de iri ye *Yüsefa, kpara ka Arimatayo,‡ te di de mere bi wü e esaka ye. ⁵⁸ Te Yesu kpi tete, fü engu anü kpaka Miri *Pilatü etamurago la, anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti gbü jia ye la, ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti.” Fü Miri Pilatü ayia ale de wüh to kö Yesu fefe, de ah nü di, ah ti.

⁵⁹ Fü wü Yüsefa ayia anü, aza kö Yesu eküte rü gbegbete asidi, anü di, agaga de züka bu bongo, te engu se toto. ⁶⁰ Fü ewü aza kö Yesu, anü di, ati gbü to mbükü, ta te engu jü fü ye gbü da, angü gele ka wü *Yisarayeale ta bala. Fü ewü awara gara mere siti ngbürükü da, ao emö mbükü la, ani di. Fü ewü adu anü sü ka-wü.

⁶¹ Fü *Mariya Egba-Magadala ake kiri ye, *Mariya ni ye wü Yüsa ne, fü ewü angbü ka-wü mba canza kötö, da eceka kpü mbüü to kpaka mbükü la. Fü ewü awu sü te ewü ti Yesu tete na ne.

Dela ngü ta te wüh ti Yesu tete na.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

⁶² Baka egambi la, te di de *säkpü ka Me ka wü *Yisarayeale ne, fü wü *mere kovo ka wü Yisarayeale, de wü *Farusi ayia abiti te-wü 'buru, anü akoro kpaka Miri *Pilatü. ⁶³ Fü ewü

---

‡ 27:57 27:57 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete.

amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ani ngbü efi nga gara ngü, ta te mürü wu la ngbü emala, o engu di ta la ladü de jia ye ne. Angü ah ngbü ta emala, gü ba, ‘Te ni ena kpi la, gbü *ebabata sïkpï, ni ena adu azükü.’⁶⁴ Te di bala, ani ngbü efi, gü ba, ah ena adi mbi, te ye ena atima wü marajümüya, teka anü aceka kpi fütanga mbümbükü la mbi mbi mbi, zalü akoro di gbü ebabata sïkpï la. Angü wü kpara kaka-na ena adu akoro, azi kökö na, atafa di. Fü ewü adu afü ngü, angbü esu wu fü wü kpara, gü ba, ‘Yesu, mere kpara ka-ani, zükü ka-ye eyi gbü kpi!’ Te di bala, mene wu, de te wüh ena adu asu sidi ne, ah ena afa gigina na ne tine ka!”⁶⁵ Fü Miri Pilatü alügü ngü fü ewü, agü ba, “Wayi, ah mbi, yi za wü marajümüya la, yi nü de ewü o kpala, teka de wüh ceka kpi fütanga mbümbükü la. De yi mere ngü la ba e te yi le.”

⁶⁶ Fü wü mere kpara la ayia de wü marajümüya la, anü kpa füh mbükü Yesu, adete dere mbükü la gö gö gö! Fü ewü amala ngü fü wü marajümüya la, de wüh ngbü kpala, adi efete mö mbükü la kpekpeke, angü wüh ena azi kö Yesu.

28

Dene ngü ka Yesu te zükü gbü kpi

Marako 16:1-10; Luka 24:1-12; Yüwane 20:1-

10

¹ Gügü kpurutokokpï, gbü sïkpï ka biri ka wü *Yisaraye, te di de sïkpï ka Me ka-nih ne, fü *Mariya Egba-Magadala ayia ake gara kiri ye, *Mariya ne, anü teka aceka mbükü Yesu.²⁻⁴ Baka

te wü würose la yia ngbü enü tete, fü yiki-tö ayia amere te-ye kpa füh mbükü Yesu kpala. Fü wü marajümiya, ta te ewü ngbü eceka kpî fütanga mbükü Yesu ne, ayia awu *malayika ka Me. Fü ewü akpo angbü eyi ayi de mere cürü. Fü ewü atiti 'buru kötö, angbü baka wü kövö la. Fü malayika la ayia anzi mere da de emö mbükü la asidi.

Te wü würose la nü koro kpa füh mbükü kpala, fü ewü aceka kpî bane, gbo! te malayika ka Me, te ngbü ka-ye ga füh mere da, ta te wüh o emö mbükü ne! Gbügbüra na ngbü eci aci lelele bala! Bongo kaka vi kpah avi kpilili! ⁵ Fü malayika la arü amala ngü fü wü würose la, gü ba, "Yi kpe cürü de! Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, ta te wüh bere engu füh rü gbegete ne. ⁶ Engu sene nda ma, angü ah zükü ka-ye gbü kpi eyi, baka ta te engu mala fü yi ne. Yi ceka la sanga, ta te ewü o kökö gbügbü na ne. Ah eyi kükürü! ⁷ Te di bala, yi nü enü kere kere, yi mala nganga na fü wü kpara kaka, gü ba dene, 'Yesu zükü eyi! Ah tafa ka-ye eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wü nü enü, wü ena amaka engu kpala!' Dela ngü te ma le amala fü yi, ah dela."

⁸ Te wü würose la je ngü gömö malayika bala, fü ewü ayia kpa füh mbükü la 'duwa kere, de mere cürü te wü, kpah de mere tadu emagama wü teka ngü la. Fü ewü anü de woro, teka amala nga ngü la fü du wü *kpara ka Yesu la.

⁹ O wüh ngbü la bü enü tete, fü ewü aceka kpî, gbo! te Yesu, te rü te kaje. Fü ah agü mandî

fü ewü, gü ba, “Me di de yi!” Ffü wü wü rüse la akoro kpakaka na, atı, abu nzökuta wü kötö, azoro lölö na, da ecu ngüngü na. ¹⁰ Ffü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba. “Yi kpe cürü de! Yi nü enü, yi mala fü wü di enga wüna, de wüh nü agbü Galılaya, angü wüh ena amaka ra kpala.” Ffü wü wü rüse la ayia anü amala ngü la, ba e te Yesu mala fü ewü la.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

¹¹ Amba, o wü wü rüse la nü koro kpa füh mbükü Yesu la de, fü wü marajümüya, ta te ewü ngbü eceka kpi fütanga mbükü Yesu ne, fü wazi ewü ayia adu akoro. Ffü ewü ayia sela 'duwa, anü akoro agbü Yerüsalema, amala nga wü ngü, de te ngbü mere te-ye kpa füh mbükü Yesu ne, 'buru fü wü mere *kovo ka wü Yısarayelee, gü ba dene, “O ani ngbü efete mbükü, fü yiki-tö ayia amere te-ye. Ffü *malayıka ka Me akoro, anzi mere da de emö mbükü la asidi. Titıne kö Yesu gbü mbükü la nda ma!”

¹² Ffü wü mere kovo la ayia ai wü gara wü bu wü, abiti, teka aro mö de ewü, agiri mani, te ani ena amere teka ngü la. Ffü ewü afi nga gara mani, amaka. Ffü ewü ayia aza mere bi jıase, ato fü wü marajümüya la, ¹³ amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Ah le fü yi amala ngü la fü wü kpara, gü ba, ‘Wü *kpara ka Yesu koro gbü biti ne, o ani ngbü era ara, azi kökö na, anü sü di.’ ¹⁴ Te di bala, yi mere e akpe cürü de. Angü a wu eyi, gü ba, te Miri *Pilatü je, gü ba, wüh zi kö Yesu eyi, o yi ngbü era ara la, ah ena azınga,

fü ah ato kuru te yi. Amba, ngü ma, a ena anü, agu mamagama me-a.” ¹⁵ Fü wü marajümüya la aje riri ka wü mere kovo la, aza jiasa la. Fü ewü akpo da esu wu la fü wü kpara, gü ba, “Wü kpara ka Yesu koro zi kö Yesu eyi.” Fü ngü la awü, abaya esüka wü di engä *Yisarayeles 'buru, zalü akoro di enatikine dene.

Dene ngü te Yesu gü tamu ye di fü wü kpara ka-ye

Marako 16:14-18; Luka 24:36-39; Yüwane 20:19-23; Mürü Tima 1:6-8

¹⁶ Fütanga ngü la, fü du wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye biri ne, ayia anü agbü *Galilaya. Fü ewü anü alı kpa füh gümba, ta te Yesu mala nganga na fü ewü ne. ¹⁷ Fü ewü akoro amaka Yesu kpala. Baka te ewü wu Yesu, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü abu nzökuta wü kötö, agbo nga iri na. Amba maguma gara ewü fi bü 'basu 'basu, angü ngü la ngbü gbü jia ewü baka sirimbi.

¹⁸ Gbü gara sikipi, fü Yesu akoro kpah, amala ngü fü ewü, gü ba, “Wüba Me to mere wazi eyi fere, mene wazi agbü kpi, de mene füh kotö ne 'buru esaka ra. ¹⁹ Te di bala, yi baya, yi nü te nga sü füh kotö ne 'buru, de yi mala ngari ra fü nguwa wü kpara 'buru nde. Te wüh le ngü ka-ra eyi la, de yi to *babatiza fü ewü te iri Wüba Me, de iri ra Ye Me, kpah de iri *Nzila Wazi Me. ²⁰ Yi mala nga wü riri, ta te ma mala fü yi ne, 'buru fü ewü, de wüh di emere kpah bala. Ah le fü yi awu awu, gü ba, gbü wü sikipi 'buru, ma ena angbü de wü yi tundu, zalü akoro di gbü *adu sikipi, te ma ena adu akoro tete füh kotö ne.”

Dela ngü ta te Miri Yesu mala fü wü kpara kaye, te engu zükü tete gbü kpi.

**To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan)
Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S
Sudan) New Testament+**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mündü)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

9787304f-bc80-5421-9b63-c767eb819b6f